

C:\Users\Plazma\Desktop\300\Suchdolsky\_Metod-Rusove\_na\_Marsu.PDB

**PDB Name:** Suchdolsky\_Metod-Rusove\_na\_Mars  
**Creator ID:** REAd  
**PDB Type:** TEXT  
**Version:** 0  
**Unique ID Seed:** 0  
**Creation Date:** 14.3.2004  
**Modification Date:** 14.3.2004  
**Last Backup Date:** 1.1.1970  
**Modification Number:** 0

Rusové na Marsu  
Metod Suchdolský

Na vrcholu Kaufmanova piku

V únoru promluvil v petrohradské akademii věd ředitel pulkovské hvězdárny Kyrill Kyrillovič Maslov. Jeho řeč byla stručná:

"Slovutní pánové! Vzhledem k tomu, že v létě příštího roku nastane neobyčejně příznivá opozice Marsu, navrhuji, abychom požádali dumu o mimořádnou subvenci půl miliónu rublů na vyslání výpravy na vrchol Kaufmanova piku, odkud bychom vedli systematická pozorování této planety."

V dubnu obdržel Maslov telegram od předsedy akademie:

"Car schválil usnesení dumy o subvenci ve výši půl miliónu rublů na astronomická pozorování Marsu s vrcholu Kaufmanova piku a ukládá vám, abyste zařídil vše potřebné."

Ředitel Maslov byl rozhodnutím dumy příjemně překvapen, neboť se obával, že subvence bude zamítnuta a veškerá vědecká kořist opět padne do rukou Angličanů, kteří už budovali na jednom z vrcholů Himaláje nádhernou observatoř.

Je známo, že pozorování hvězd, a hlavně velmi jemných podrobností, jako jsou například kanály na Marsu, velice stěžují výpary, kouř a prach, jež se vznášejí v nižších vrstvách atmosféry, dále pak vlnění vzduchu ohříváného zemí a také třesy půdy od těžkých vozů, vlaků atd. Ba i chůze lidí po místnostech observatoře by pozorování znemožnila, kdyby dalekohled nespočíval na pilíři se samostatným základem, jenž je pečlivě oddělen od základů ostatní budovy. Mohutná hora v pustém pohoří nejen že nepřenáší třesy, ale vztyčuje také svůj vrchol do vzduchu úplně čistého a průhledného jako křišťál.

Takovou horou je přes 7000 m vysoký Kaufmanův pik v pohoří Transalai-tag, na rozhraní Pamíru a provincie Fergana v Asii.

Nejbližší stanice zakaspické dráhy je Margelan, vzdálený asi 160 km severozápadně od velehory.

Na této stanici odpojili v květnu následujícího roku několik vagónů s materiálem výpravy. Maslov a Porfirov, adjunkt pulkovské hvězdárny, přijeli o několik dní dřív, aby zařídili přeložení nákladu a jeho dopravu k cíli cesty. Náklad tvořilo množství astronomických, meteorologických, kuchyňských a jiných zařízení, dále pak materiál potřebný k postavení budov aj.

Ale jak to všechno dopravit na vrchol hory? Vždyť cesta k úpatí mohutného transalajského hřbetu je víc než neschůdná. Cesta, po které čas od času putuje karavana, vede tu proláklinou, tu po ostrém horském hřebenu, nebo zas po kluzkém úbočí hory, nad obrovskou propastí, kde karavaně hrozí rozdrčení balvany, jež se co chvíli řítí s nebetýchých stěn.

Často zatarasí cestu zuřivé vánice. Buran se přivalí náhle, vzduch se okamžitě naplní sněhovým prachem tak hustě, že není vidět ani koňskou hlavu; karavana musí zastavit, srazit se v chumáč, zabalit se do kožešin a čekat. Zastihne-li ji buran na úzké cestičce v prudkém srázu a rozdělí, je konec.

Cesta hned stoupá do úžasných výšek, hned zase klesá do hlubokých údolí. Tak například překračuje průsmyk Tengis-bai ve výši 4000 m, aby vzápětí vnikla do alajského údolí o 2000 m níže. Teprve pak se začíná zdvihát transalajské pohoří, které tvoří prudké, ostré, rozervané hory, plné strží, lavin, propastí, kam se dosud neodvážil vkročit nejen Evropan, ale ani domorodý Kirgiz.

Uprostřed těchto divokých hor vztyčuje k obloze svůj pustý vrchol Kaufmanův pik.

Po zemi k němu nevede jediná cesta. A Maslov tam měl dopravit asi 100 tun materiálu výpravy.

Jak to chtěl dokázat? Vzduchem!

Margelan, poslední stanice železniční dráhy, jsou vlastně dvě města. Starý Margelan a Nový. Starý Margelan se 40000 obyvateli, poněkud Sarty, leží uprostřed hojně zavodňovaných zahrad. Obyvatelé se živí zahradnictvím, ale i hedvábnictvím, tkalcovstvím a obchodem.

Nový Margelan leží 16 km na jihovýchod, má asi 10000 obyvatel, většinou ruských kolonistů, a je sídlem ruského správce provincie Fergana. Význačuje se krásnými budovami, nádhernou katedrálou a širokými moderními ulicemi. Poblíž Nového Margelanu se rozkládá širá rovina, na jejímž okraji byl složen celý náklad výpravy. Odtud měl být dopraven ke konečnému cíli.

Dopravní prostředek zapůjčila ruská vláda: velký, moderní létací stroj. Byl to výrobek domácí. Rusové se už

v moderním strojírenství zbavili závislosti na národech jiných. Horečka rychlosti zachvátila i je. Motocykl a automobil vytlačily drožku a z větší části i chůzi pěší. Ale tyto zas ustupovaly letadlům. To teprve byly honby s větrem o závod, kdy vítr zůstal pozadu. Rychlost v minutě obnášela i 6 až 10 km! To překonalo let nejrychlejšího ptactva a tak člověk zvítězil nad ostatním tvorstvem dokonale. Přestal být zemským červem.

Přípravy k odletu se blížily k závěru.

Konečně se v druhé polovině května objevil na západním obzoru temný bod, jenž pohnal rostl. Bylo to slíbené státní letadlo "Kola". Asi čtyři letadla místních boháčů vzletla "Kole" vstříc. Výstřely na pozdrav zaduněly ve výši a "Kola" se za bouřlivého vzdouvání vzduchu snesla na volné prostranství.

"Kola" byl znamenitý stroj. Byla určena pro velké výšky, pro řídký vzduch. Poháněl ji stroj o výkonu 1000 koňských sil oproti 100 koňským silám letadel z počátku dvacátého století.

Jen proto se mohla "Kola" vznést za výzvědnými účely až do výše 15 km, kde byla bezpečna před nepřátelskými střelami.

Hnací silou už nebyly benzinové motory; neboť požadavek malé váhy při vysoké výkonnosti a sníženém nebezpečí exploze vedly ke komplikování motorů a jejich značné poruchovosti.

Místo benzinových motorů se používali akumulátory, ovšem zdokonalené, se stonásobnou výkonností, oproti starým olověným. A právě toto epochální zdokonalení akumulátoru následníky Edisonovými způsobilo tak obrovský obrat ve vzduchoplavectví a dopravě vůbec. Díky tomu se vlastně teprve stalo XX. století stoletím elektřiny. Motocykly a auta neohlušovaly ulice měst kanonádou, nýbrž potichoučku klouzaly po rovných dlažkách. Každý snadno proměnil své kolo v motocykl připevněním bedničky asi 1 dm<sup>3</sup> velké. Na místě starých benzinových čerpadel se teď stavěly ve všech větších hostincích nabíjecí stanice, kde si i cyklista mohl za nepatrný poplatek dát svou bedničku-akumulátor nabít.

"Kola" byla asi 200 m dlouhá a 40 m široká. Nevážila mnoho, neboť byla zhotovena z aluminia, tvrzeného zvláštními přísadami. Tato hliníková slitina — to byl druhý důležitý objev dalekosáhlého významu, jenž způsobil revoluci v technice strojů. Ve srovnání s železem měla stejnou pevnost, ale byla téměř třikrát lehčí. Jako po době kamenné následovala doba bronzová, po ní pak železná, tak po době železné zavládla doba aluminiová. Byl už také nejvyšší čas. Začal se totiž projevovat nedostatek železných rud, zato hliníku jsou všude ve hlíně po celém povrchu zemském nevyčerpatelné zásoby.

A ještě něco uspíšilo zavedení hliníku: nadbytek elektrického proudu. Kdejaký vodopád poháněl elektrickou centrálu. Zmizel tažný dobytek, zmizela veškerá ruční práce, zmizelo — anebo se aspoň na nepatrnou míru omezilo — světlo petrolejové, topení uhlím atd. A přece stále ještě zbývalo tolik proudu, že se nevědělo co s ním, přes to, že se například zavedla i výroba umělých hnojiv z atmosférického dusíku. A tak když se jednomu šťastnému chemiku podařilo objevit aluminiovou slitinu pevností se rovnající železu, vrhlo se všechno na výrobu tohoto kovu. Jeho cena prudce klesla.

Uprostřed XIX. století ještě se platilo za 1 kg hliníku až 8000 korun, pak jeho cena rychle klesla a na přelomu století nepřekračovala 5 korun, ale nyní stál 1 kg aluminia pouhých 20 haléřů!

To všechno vedlo k takovému zdokonalení techniky, že "Kola" mohla přepravit 20 tun nákladu a k překonání Atlantického oceánu nepotřebovala ani těch 5 dní, jako nejrychlejší poštovní parníky z počátku dvacátého století, ale stačilo jí 10 hodin. Celou Zemi nad rovníkem mohla obeplout za 3 dny. A malou vzdálenost z Margelanu na Kaufmanův pik, na kterou by karavana potřebovala nejméně 14 dnů, přeletěla "Kola" za čtvrt hodiny.

Vrchol Kaufmanova piku vypadá z dálky ostrý; ve skutečnosti však tvoří temno hory planina asi 100 m široká a 200 m dlouhá. Rýhy, kterými je vrchol zbrzděn, se dobře hodí k upevnění stanu.

"Kola" především naložila materiál na stavbu stanu a příslušný personál. Všichni byli zamotáni do teplých kožešin a opatření dýchacím přístrojem.

K prvnímu vzletu se shromáždily veliké zástupy. "Kola" rozbouřila vzduch mohutnými víry a brzy zmizela za prvními hřebety alajského pohoří.

Mužstvo výpravy vidělo hluboko pod sebou ohromné pole, zorané nepředstavitelně mocnými přírodními silami, pole, jehož hroudy sahaly až do výšky 4 až 7 tisíc metrů! A jako na zoraném poli smete vítr sněh z vyčnívajících hrad. tak i vrcholy těchto vysokých horstev ční vzhůru jako mohutné úderné skvrny. Vzduch, který je obklopuje, nemá už dost hustoty, aby mohl ze sebe vydat dostatek sněhu. A pokryjí-li se vrcholky skalnatých velikánů přece jenom někdy prachem z ledových krystalů, vichřice zase ten jemný povlak brzy smete.

Výprava se konečně ocitla nad střechou světa, nad Pamírem, z něhož se po celé zemi rozlézájí ostatní horstva. Nemohli odtrhnout zrak od nezvykle úchvatného panoramatu, jež spatřili s vrcholu Kaufmanova piku. Zabaleni v teplé oblečení a opatření dýchacím přístrojem vypadali jako potápěči ve skafandrech. Tak konečně stanuli na hřebenu.

Slunce se blížilo k západu a čím víc klesalo, tím ruději se barvily západní svahy obrů, tím duhověji hrály jejich ledovce a tím příšerněji se po údolích rozlézaly stíny.

Když lidé napjali hlavní stěny stanu z dvojitého plachtoví a pevně je zapustili do skály, vrátili se na nocleh do Margelanu.

Asi za týden byla výstavba pozorovací stanice skončena. Nermalou měrou se o to zasloužil inženýr Holub, který byl výpravě přidělen jako technický správce. Velký stan s otáčivou kruhovou střechou skrýval dalekohled s pomocnými přístroji, jako jsou astronomické hodiny, spektroskopické vybavení, fotopřístroje a podobně.

Jiný stan chránil meteorologické přístroje, většinou automaticky zapisující.

Na nejvyšším místě plošiny na severní straně, aby nepřekážel při pozorování Marsu, tyčil se větrný motor, jenž poháněl výkonné dynamo, obstarávající elektrický proud pro celou stanici.

Elektřinu potřebovali jednak k bezdrátové telegrafii, která byla jejich jediným spojením se světem, jednak k pošinování přístrojů; kromě toho proudem topili, vařili a svítili.

Motor pracoval jen v době, kdy se nekonala astronomická pozorování. Proto byl napojen na silnou akumulátorovou stanici, kterou nabíjel, aby v době pozorování zajišťovala plynulou dodávku energie.

V jednom oddělení umístili kuchyň, kde se v papinových hrncích vařily teplé nápoje a jídla.

Na vrcholu vanul většinu dne ostrý vítr. Aluminiové lopaty motoru se ustavičně jen mihaly.

Stany byly velice ploché a rokliny je dobře ukrývaly, takže vítr po nich jen hladce klouzal.

Zatím se Mars po ekliptické dráze pomalu blížil k místu, které je Zemí nejbližší, totiž něco kolem 60 miliónů kilometrů.

Konečně mohli zahájit pozorování a pak v nich pravidelně pokračovat. Jednou počátkem června o osmé hodině večerní zasedl k teleskopu v kožišku zabaleny Porfyrov. Když ustavil dalekohled pomocí hledáčku směrem k Marsu a přiložil oko k okuláru, překvapením až zatajil dech. Po chvíli se trochu vzpamatoval a zvoní na ředitele.

"Spatřil jsem něco neobyčejného, pane řediteli, račte se, prosím, podívat sám."

Ředitel nahlédne do dalekohledu a je rovněž překvapen. Nicméně stroze konstatuje.

"Velká skvrna kruhovitého tvaru, velikost odpovídá asi jedné setině průměru Marsu."

Hned na to přišroubovali k dalekohledu jemné měřicí přístroje a po chvíli zjistili, že se průměr skvrny zvětšuje. Marsův měsíc to rozhodně nebyl, musilo to tedy být nějaké neznámé těleso, jež se pohybovalo od Marsu k Zemí.

Jelikož se černý kotouček rychle posunoval k okraji světlého kotouče planety, dalo se předpokládat, že záhy zmizí.

Proto rychle pořídili v pravidelných časových intervalech několik fotografií, po jejichž vyhodnocení usoudili, že bude-li se pohybovat neznámé těleso dál touž rychlostí, ocitne se v krátké době v těsné blízkosti Země. Nic přesnějšího se zjistit však nedalo, neboť dráha, kterou vystopovali jako průmět na světlém kotouči Marsu, byla příliš krátká, aby mohla postačit k přesnému propočtu rychlosti, vzdálenosti a rozměru.

Snímky neznámého tělesa ihned poslali jiskrovou telegrafii ostatním hvězdárnám a dotázali se na jejich pozorování.

Z odpovědi poznali, že nikde jinde tento zjev nepozorovali, buď propásli příhodný okamžik nebo neměli příznivé podmínky ke zkoumání Marsu.

Některé noviny přinesly o tomto objevu přímo fantastické zprávy, jiné se vyjadřovaly skepticky, považující všechno za pouhý klam. Ostatně, brzy se na to zapomnělo a nikdo by si na to už nikdy nevzpomněl, kdyby se za několik málo dnů nestalo cosi ještě překvapivějšího.

Hvězdárna na Kaufmanově piku pracovala dál stejným tempem.

Mimochodem musíme připomenout, že ve vlastní observatoři se vzduch nesměl jakkoli ohřívat, neboť by unikl otvorem ve střeše a svým vlněním by znemožnil pozorování. Nebylo zrovna příjemné, pracovat s přístroji při teplotě 20° až 30° C pod nulou, i když se tyto drastické podmínky poněkud zmírňovaly tím, že veškeré kovové součásti obalovala vrstva asbestové látky, špatně vodící teplo. Tak aspoň bylo možné dotýkat se přístrojů rukou. Mimo to byl vzduch ve stanu klidný. Zato venku, za studené a větrné noci, byl pobyt téměř nemožný. Kdo neměl venku co dělat, dlouho tam nepobýval. Účastníci výpravy mohli pohodlně přecházet ze stanu do stanu zvláštními chodbami.

Mars vypadal s Kaufmanova piku skutečně nádherně. Byl špinavě oranžový s šedými kanály, které se všelijak křížovaly a ústily do velkých moří. Ta byla také šedá, jen u pólů bylo vidět bělostné sněhové skvrny. Kolem planety byla vidět slaboučká, sotva zratelná gloriola osvětlené atmosféry, kterou za normálních podmínek nikdy nebylo vidět. Ale co ten meteor či co to bylo? Uvidí jich snad ještě víc? Je to snad nějaký normální jev, viditelný jen v nejčistším vzduchu? Ale nic podobného už nespatri. Byl jen Mars — tady se zdál bližší než obvykle — který putoval na temném pozadí od východu k západu a volně se otáčel kolem své osy. Kanály a moře měnily svou tvářmost, jedny na jednom okraji mizely, na druhém jiné vystupovaly. Pozorovatelé fotografovali jednu pozici za druhou, obkreslovali je a podrobovali spektroskopické analýze.

Mnoho nočních hodin proseděl Porfyrov ve stanu sám a sám jen s dalekohledem. Tehdy byl nešťastnější. Planeta Mars na něho působila neobyčejnou mocí. Vybavovala mu v mysli vzpomínky, při nichž mu bylo u srdce blaženě, i když se zároveň cítil nešťastný.

Asi před dvěma lety se v pulkovské hvězdárně dívali na Mars s tou, která žije v jeho srdci od té chvíle ustavičně, přestože ji, jak se zdá, navždycky ztratil.

Porfyrov býval v dámské společnosti nesmělý, jak už to u astronomů bývá. Neměl ono elegantní vystupování lvů salónů, neznal žádnou z těch oslnivých frází, jimiž takoví šviháci ohromovali své okolí a zvláště ženy. Choval se vždy přirozeně, i když to někdy vypadalo trochu neohrabaně. Ale některým ženám se právě takové povahy líbí.

Před dvěma lety, asi tak dva měsíce po opozici Marsu, která způsobila mezi hvězdáři i mezi čtenáři novin mnoho hluku, pořádala se jakási astronomická přednáška, provázená nádhernými skioptickými obrazy. Čirou náhodou seděl Porfyrov vedle jakési slečny, která sledovala přednášku velice pozorně a nijak neskrývala své nadšení. Bylo jí asi osmnáct. Její zjev ho velice zaujal.

Z poznámek, jimiž mladá dáma nijak neskrblila, Porfyrov záhy poznal, že je unesena spíš vnějším koloritem než věcí samou. A tak se jí — a její starší společníci a jak se později ukázalo matce — představil. Dal se do rozhovoru, v němž Porfyrov komentoval některé partie přednášky a nakonec se odvážil pozvat dámu na hvězdárnu, aby jim ukázal její zařízení a aby se případně podívali dalekohledem na nějaký zajímavý nebeský objekt. Starší dáma, žena architekta Michaela Gavriloviče Fjodorova, s díky odmítla, ale dcera Anežka Michajlovna byla návrhem doopravdy nadšena. A tak za několik dní seděl s Anežkou Michajlovnou před okulárem hlavního dalekohledu a ukazoval jí Mars, jenž už sice neměl pro astronoma příznivou polohu, ale pro laika přece jen poskytoval nemálo zajímavého.

Když Porfyrov potom doprovázel dámu ke kočáru, litoval, že se s nimi musí už rozloučit. Jak se najednou hvězdárna změnila, když se v ní octla tak mladá a tak spanilá dáma! To už ji nikdy neuvidí? To ho lekalo.

"Škoda, že jste se tu zastavily jen tak na krátko," prohodil. "Na obloze se dá vidět mnoho zajímavého, milé dámy, a já bych vám to velmi rád ukázal."

"Děkujeme vám, Vladimíre Osipoviči," odpověděla paní, "myslím, že první zvědavost už asi moje dcera ukojila a další

podrobnosti ji už nezajímají."

Ale Anežka s tím nesouhlasila a prohlásila, že by proseděla na hvězdárně třeba kolik nocí.

"To nejde, má milá, víš co by řekl tatínek, kdyby se dověděl o naší dnešní výpravě?" odporovala matka.

Porfyrov vzhlížel k Anežce s němou prosbou, aby naléhala dál. Ale dívka mlčela, jen její lítostivý pohled prozrazoval, že je závislá na libovůli svých rodičů. Styděla se za to...

Ale přece jen nezůstalo při téhle jediné návštěvě. Porfyrov Anežku přitahoval, byl mladý, ale dospělý a co hlavního, zabýval se tím, co poutalo i ji. Nijak se nesnažila náhle sympatie potlačovat. Astronomie ji příliš zajímala.

A tak se stalo, že asi po čtrnácti dnech se Porfyrovovi ohlásily dvě dámy v závojích...

V Porfyrovovi se až dech zatajil, zrudl, neboť ho ihned napadlo, že přišly Fjodorovovy. Byla to skutečně slečna Anežka Fjodorovová, ale nepřicházela s matkou, nýbrž s přítelkyní. Dámy začaly s Porfyrovem nenuceně hovořit a mezi řečí prohlásily, že je to sice proti mravu, aby ženy samy vyhledávaly společnost mužů, ale když se naskytla vhodná příležitost! Anežka totiž vyšla z domu na návštěvu ke své přítelkyni a s ní "na procházku". Mohly by se třeba vydávat za posluchačky přírodních věd. Tak je také Porfyrov představil řediteli Kyrillovi Maslovovi a ostatním pracovníkům observatoře a vymohl pro ně dovolení, aby mohly přicházet kdykoli budou chtít.

Přicházely týdně. A Porfyrov vzpomínal, jak býval šťasten, když se jejich hlavy skláněly nad atlasy oblohy, když mu její kadeře jemně lechtaly skráně a když vdechoval omamnou vůni mladé ženy.

Někdy dámy uvařily čaj a uspořádaly ve Vladimírově kabinetě malou hostinu. Jindy se Anežka hlásila, ba přímo prosila o nějakou práci, neboť prý by pro ni bylo rozkoší "vědecky pracovat" na observatoři. Byla tu vůbec úplně jiná než kdekoli jinde. Jako by zapomínala na svou vážnost, na přísnou etiku; byla najednou veselá, plná žertů, švitořivá, někdy až dětinská. K adjunktovi Porfyrovovi se chovala jako žačka k oblíbenému učiteli, bez strachu, s láskou a s mladistvou nevázaností. Jednou mu ukryla klobouk, jindy opět pouzdro s cigaretami a vrátila je jen za výkupné, totiž za slib, že jí ukáže třeba skvrny na Slunci, nebo nějakou proměnlivou hvězdu a podobně.

Porfyrov byl do Anežky Fjodorovové zamilován, ale pro její žerty a dovádění nenašel v sobě nikdy dost odvahy, aby svou lásku jakkoli projevil. Báł se, že by tím jen pokazil jejich nenucený vztah.

Až jednou...

Pozorovali Venuši; Anežčina přítelkyně vařila v kabinetě čaj. Seděli sami vedle sebe na plošince před okulárem teleskopu. On hledáčkem dalekohled nastavoval, ona se pak dívala. Její hlavička s červenými tvářemi a tmavými načechranými vlasy byla plna rozechvělé pozornosti, tvář získávala přimhouřením levého oka na pikantnosti přímo neodolatelné, prsa se jí vlnila, jak tajila dech napětím.

Chtělo se mu pochválit její půvab vtipnou poznámkou, ale vtip mu najednou selhal. Nechal se strhnout vášní.

"Anežko," pronesl rozechvěle.

Zbledla.

A to už ji pravou rukou objímal... Lekla se, chtěla se mu vymknout, ale zapomněla, že sedí na samém okraji pozorovací plošiny — s výkřikem se zřítila dolů a narazila hlavou na roh židle.

Zůstala ležet v bezvědomí a podlaha se zatím barvila krví...

Přivolaný lékař Anežce poskytl první pomoc a dal ji dopravit domů. Porfyrov byl zdrcen. Jel s nimi, aby příhodu vysvětlil rodičům. Anežčina přítelkyně se však bála skandálu, který by pravdivé Porfyrovovo vysvětlení určitě vyvolalo, a raději vzala ten úkol na sebe. Věc prošla dost hladce. Ani úraz nebyl zlý. Jenomže pan Fjodorov se kdesi dopátral, jak to skutečně bylo, a tak Vladimír Osipovič Porfyrov Anežku Michajlovnu už od té doby nespátí. Petrohrad je veliké město a Rus rozlehlá země. Starý byt Fjodorovových byl opuštěn a ani policie o Fjodorovových nic nevěděla, nebo nesměla vědět!

Za nějakou dobu se Porfyrov dočetl v novinách, že kdesi na Kavkazu zmizela nevysvětlitelným způsobem dcera architekta Fjodorova z Petrohradu. Dohadů bylo mnoho, mluvilo se o únosu, o vraždě, o pádu do propasti atakdále. Porfyrov také nějakou dobu věřil, že je Anežka pro něho navždy ztracená. A věděl, že to byla jediná žena, kterou mohl milovat. Jinou takovou by marně hledal, a proto si umínil, že k uctění její památky se bude tím horlivěji zabývat astronomií.

Někdy však přišla chvíle, kdy pochyboval, že Anežku ztratil navždy. Così mu našeptávalo, že se s ní opět shledá. Ale to byly jen sny, z kterých se obyčejně brzy probouzel. I kdyby tomu tak bylo! Je jen ubohý adjunkt hvězdárny! Takovými myšlenkami se Porfyrov zabýval, když byl sám. A provázely ho až sem, na vrchol Kaufmanova piku, 7000 metrů nad hladinou moře, k dalekohledu, jehož objektiv den co den mířil k planetě Marsu.

Na Mars

Dva dny po tom, co Porfyrov zpozoroval tmavý předmět mezi Marsem a Zemí, seděl po západu slunce s Maslovem a inženýrem Holubem u večere. Také ostatní mužstvo, kromě služeb, se posilovalo v kuchyni a ohřívalo se u elektrického krbu. Dnešní noci měl být Mars Zemí nejbližší. Oba astronomy čekaly noci bez spánku, plné namáhavého pozorování. I teď u večere pracovali: sestavovali denní program výzkumu.

Maslov byl dosavadními výsledky nadšen. "Jsem přesvědčen," tvrdil, "že jediné my máme tak příznivé podmínky pro pozorování Marsu. Anglická hvězdárna v Himalájích už na tom není tak dobře. Je příliš blízko moře a to s sebou nese časté sněhové vánice a mlhu. Naše hora se impozantně vztýčuje nad celé okolí a vzduch je tu absolutně čistý. Naše výsledky proto budou překvapivější a podrobnější."

Pak přečetl inženýr Holub článek, z anglických novin, který tvrdil o poloze ruské observatoře pravý opak a vychvaloval anglickou hvězdárnu na Himaláji.

To bude konečně, nejlépe vidět z výsledků, poznamenal Porfyrov. "Anglická výprava má sice daleko víc finančních prostředků, účastní se jí hned několik věhlasných vědců, ale co je to všechno platné, když chybí to hlavní: čistý vzduch."



Při rozhovoru se občerstvovali čajem. V jedné chvíli si chtěl Porfyrov ještě trochu čaje přilít, ale jak sahal po hliníkové konvici a přiblížil se rukou na vzdálenost několika milimetrů ke kovu, ucítil elektrický výboj. Překvapeně s tím seznámil společnost. Inženýr Holub se pokouší neobvyklý jev vysvětlit všelijak, ale nakonec přiznává, že něco takového vlastně odporuje všem známým zákonům o povaze elektřiny. Po chvilce rovněž sáhne pro konvici, ale s výkřikem uškube rukou zpátky, tentokrát byl výboj už značně citelný. Náhodou se podívají na sebe a navzájem se zhrozí: vlasy jim trčí jako kartáče a navíc cítí nějaké podivné svědění kůže. To už je také slyšet praskot elektrických jisker, intervaly se postupně zkracují a po chvíli vzniká nepopsatelný rámus výbojů, provázený burácením hromu zvenčí. Všichni tři trnou úžasem. Nikdo nic nechápe. A najednou bleskne Porfyrovovi hlavou, co když je příčinou všech těch tajuplných jevů silná polární záře kdesi ve vysokých vrstvách atmosféry. Ale nestačí se už se svou myšlenkou svěřit ostatním, vlastně ji ani domyslet nedokázal. Místností probleskne silný elektrický výboj, Porfyrov je omráčen a jeho přátelé také. Pak najednou praskot ustává a vystřídá ho dunění kdesi v útrokách země. Jako by se kdesi pod nohama něco drtilo, všechno se třese. Vypadá to, jako by horu podrýval mohutný stroj. Po chvíli zaniká i tento hluk a v táboře astronomů se rozhostí ticho.

Je cítit spáleninu. Z Porfyrova šatu vystupuje kouř. Vladimírův oblek doutná a rozžhavená látka zbarvuje kouř do červena. Běda! Všichni tři leží v bezvědomí a nalézají se v ohromném nebezpečí. Ale Porfyrov se najednou přece jen pohnul, procítá z mdloby, snad že ho pálí hořící oblek a bolest podráždila nervy k činnosti. Porfyrov vyskočí, v pudu sebezáchovy ze sebe strhá doutnající kabát, dupe po něm, aby zabránil vzplanutí požáru, jenž by zahubil všechny. V zápachu kouře je silně cítit ozón, vzniklý z četných elektrických výbojů. Ten Porfyrova občerstvuje. Začíná se konečně trochu orientovat a připomene si přátele. Kolem je naprostá tma. Porfyrov hmatá kolem stolu až své druhy najde, poslouchá, jestli dýchají, pokládá jim ucho na prsa, aby poslechl tlukot srdce. Ale je zklamán, příšerně zklamán, neboť jeho přátelé nejeví nejmenší známky života.

V temném prostoru se potácí tam, kde tuší dveře. Ještě doufá najít pomoc u ostatních členů výpravy. Ale než se mu podaří dveře nahmatat, otvírají se před ním samy, místnost zaplaví jasné světlo a dveřmi vchází dáma. Porfyrov na ni pohlíží s úžasem. Kdo by tu také čekal takovou návštěvu!

Konečně se Porfyrov natolik vzpamatoval, že mohl neznámou dámu upozornit na dva snad mrtvé přátele a požádat ji o pomoc. Napadlo ho, že nejspíš v kritické chvíli přinesla "Kola" nějakou vzácnou návštěvu z vyšších společenských kruhů a že oběma mrtvým pomůže nebo se aspoň o to pokusí.

"Uklidněte se," odpoví mu dáma klidně, "všechno se zase hned spraví!" Porfyrov byl sice zmatený vším, co se stalo, ale přece jen se náramně podivil jejímu hlasu, a ještě víc podivnému pohybu jejích rtů. A ty oči! Strnule upřené přímo vpřed působily dojmem tmavých prázdných očních důlků. Ta dáma vůbec na něho působila zvláštním dojmem, všechno na ní bylo tak zvláštní, že si připadal jako ve snu. Na okamžik mu připadla jako elegantní strašidlo v lidské podobě. Chtěl se přesvědčit: přiskočil k ní a uchopil ji za ruku... Vzápětí couvne, neboť ruka byla studená a tvrdá jak z ocele. Z celého vzezření té ženy měl pocit, jako by se díval na sochu z kovu.

"Musíte být klidný, všechno se vysvětlí," promluví k němu ten zjev a zní to jako hlas nepředstavitelně ladného hudebního nástroje.

To ho jen utvrdilo v přesvědčení, že sní. Připomněl si, že mívá takové sny o podivných zjeveních častěji. Není divu, fantazie astronomy, který přemítá o podmínkách na jiných kosmických tělesech, často vykouzlí až nemožné představy. Porfyrov se posadí na pohovku a je odhodlán čekat, dokud všechna ta mámení nepřejdou. Se zavřenýma očima přemýšlí, zda snad nevypil příliš mnoho čaje, či zda tento přelud náhodou nezpůsobuje nadbytek ozónu. Nějak si přece musí vysvětlit nebyvalé předráždění vlastní fantazie.

Jak tak uvažuje, slyší znovu hluk otvíraných dveří a podívá se po zvuku. Už se neleká, nic už ho nemůže překvapit, je smířen se vším, neboť ví, že všechno je jen sen. Přichází druhý nadzemský zjev, za ním třetí a čtvrtý. Všechny ty ženy jsou stejné. Dvě se shýbnou k mrtvým, další dvě pak přisednou k Porfyrovovi na pohovku, každá z jedné strany. Třebaže byly neobyčejně krásné, vzbuzovaly v Porfyrovovi hrůzu, neboť s obavami čekal, co s ním ty chladné bytosti se strnulými zraky hodlají počít.

"Kdybyste se už konečně probudil!" zvolal Porfyrov úzkostlivě

"Ale vy nespíte, všechno, co vidíte, je skutečnost, buďte bez obav, nic se vám nestane, o vaši bezpečnost je dobře postaráno," utěšovala ho jedna z dam svým hudebním hlasem.

"A kdo vlastně jste?" zeptal se Porfyrov.

"Mart'ané."

"Mart'ané?" odvětil tázavě a usmál se. "Tak živý sen jsem neměl ještě nikdy v životě," dodal už jen sám pro sebe.

"Jsme opravdu Mart'ané, vydali jsme se zase jednou na výzkumnou výpravu k Zemi. A teď si vás odvážíme i s vrcholem hory k nám domů, na Mars, abychom vás mohli studovat," dodává druhá dáma sladkým hlasem a graciózně se naklání k Porfyrovovi.

Porfyrov před ní zděšeně uhnul, připadala mu příliš studená, ale přesto cítil, že pozvolna tajemným zjevům podléhá. Bylo v nich něco, co podrobovalo.

"Jste skutečně Mart'ané?" ptá se a vzpomíná na poslední události. Na tajemný tmavý kotouč, i na nevysvětlitelné elektrické jevy, s nimiž se setkal před několika okamžiky.

"Ano jsme a doufáme, že si také rád zblízka prohlédnete oběžnici, které věnujete tolik pozornosti," pravila jedna z žen.

"Chcete tím říct, že teď plujeme meziplanetárním prostorem?"

"Ano, už půl hodiny se vzdalujeme od Země a rychlost stále roste."

Vtom Porfyrov vyskočí z pohovky. Zaslechl hlas: "Co je? Co se to děje?" To byl pan Maslov. Také Holubův hlas se ptá, kde to jsou. Oba Porfyrovovi přátelé vstávají a v jejich tvářích lze číst údiv.

Porfyrov radostně přiskočí k nim a vyptává se, jestli je něco bolí nebo zda se cítí zdrávi. Když ho ubezpečí, že žádných bolestí nemají, dodává:

"Co byste řekli tomu, pánové, že letíme na Mars. Tady vám představuji Mart'any. Ti nám uloupili Zem i s pikem a nesou si nás teď domů, aby nás položili na nějaký ten svůj pitevní nebo experimentální stůl."

"Jděte! Ale už vím, vzpomínám si, před nějakou chvílí jsme se ocitli v silném elektrickém poli. To vám asi ozón tak podráždil fantazii?" prohlásil Maslov.

"Jak myslíte, ale copak nevidíte tyto čtyři dámy?" zvolal Porfyrov.

"Vidím. To je nějaká návštěva?" zeptá se Maslov a ukloní se, chystaje se pronést nějakou běžnou vítací frázi. Pak se však zarazí, nasadí si skřípec a bedlivě si ty ženy prohlíží.

"To je zvláštní," poznamená spíš pro sebe, "mají tak divný výraz, jako by byly loutky!"

Inženýr Holub, který si mezitím prohlížel čtyři podivné ženy stejně důkladně, navrhl, aby přešli do salónu k ostatnímu mužstvu. Snad se tam dovědí, na čem vlastně jsou.

Holubův návrh je neprodleně uskutečněn. Mart'anek či lépe Mart'ané jim ochotně ustupují z cesty a jdou s nimi.

Maslov chce být i v téhle situaci galantní, ukloní se jedné nejbližší stojící ženě a gestem ruky jí dává přednost. Žena však gesto nepochopila a místo toho jemně uchopí Maslova kolem pasu a vede ho ke dveřím. Maslova její jednání přivedlo do takových rozpaků, že co chvíli vedle ní šokbrtnul.

Konečně vejdou do ústřední místnosti, do salónu. Je tu veškeré jejich mužstvo živé a zdravé a navíc přibýlo asi dvacet spanilých Mart'ánek. V salónu je živo. Mužstvo se zřejmě před chvílí posilovalo a ohřívalo přinejmenším silným čajem, neboť neobyčejná návštěva v nikom nevzbuzovala ani stín strachu. Byl tu dokonce už i jeden zamilovaný, ba snad už se stačil vyznat ze své lásky, neboť se opodál s jednou dámou vřele objímal a líbal.

Maslov nad tím vším kroutil hlavou. Podíval se na hodinky, bylo devět. V té době už by měla být venku úplná tma.

Když však otevřel okénko stanu, spatřili místo hvězdnatého nebe modravě prozářený prostor, plný všelijakých trámů, lan a obrovských kol. Vedle na skále bylo vidět větrný motor. Poprvé od chvíle, co ho postavili, nepracoval. Jakkoli to bylo podivné, v okolním prostoru zřejmě zavládlo úplné bezvětrí.

Pak si všimli, že celý vrchol hory se všemi stany a zařízením observatoře leží na dně nějakého obrovského dutého tělesa.

Najednou Porfyrovovi něco blesklo hlavou:

"Pane řediteli, vzpomínáte na to záhadné těleso, které jsme zpozorovali před dvěma dny mezi Marsem a Zemí?"

"To bude ono," poznamenal Holub.

"Ale co se stane s námi?" zvolá Maslov.

"Brzy se vrátíte zase v pořádku zpátky na Zem," odpověděla jedna ušlechtilá Mart'anka melodickým hlasem.

"Ale jak dlouho můžeme vydržet, budeme-li muset žít ve zcela odlišných tepelných a atmosférických podmínkách, jaké panují ve světovém prostoru. A na vaší planetě jistě rovněž?" vyptával se nedůvěřivě Maslov.

"Budeme žít v podmínkách, na jaké jste zvyklí. A navíc v naší přítomnosti budete nesmrtelní," odpověděli na jeho otázky.

"A jídlo?"

"Můžeme vám sice poskytnout jen umělou stravu, ale za to mnohem lepší než je vaše."

Uspokojen v materiálních otázkách, začal se Maslov vyptávat z jiného konce: "Jak už jsme daleko od Země?"

"Asi polovinu zemského poloměru," poučuje Mart'an.

"Dá se odtud nahlédnout do světového prostoru? Mohli bychom vidět Zemi?"

"Ano, když si to přejete, pojdte s námi."

Šlo celé mužstvo. Dvě marsovské loutky je vedly. Když opustili stany, překvapilo je, že místo krutého mrazu panuje v celém okolí stejně příjemné teplo jako ve stanech.

Došli k větrnému motoru a dál nemohli. Mezi nimi a ostatním prostorem byla průhledná stěna, která obklopovala horský vrchol i se stany a vším, co na něm bylo pozemského.

Podivné gesto jednoho z Mart'anů způsobilo, že se stěna vyboulila ven. Když pak vešli do nově utvořeného prostoru, uzavřel se za nimi v kouli, která je neviditelnou silou unášela k obalu. Sotva se ho koule dotkla, zprůhledněl. Vypadalo to jako by najednou prostě zmizel.

Koule skutečně obalem pronikla a jakmile se ocitli ve volném prostoru, obal se zase neprodyšně uzavřel. Najednou je něco oslepilo. Z jedné strany na ně dopadalo tak prudké světlo, že nestačilo jen přivřít oči, museli si je ještě clonit rukou.

"Hned vás zavedu do stínu," sliboval Mart'an. A skutečně, za okamžik rezavý svit zmizel.

To bylo Slunce. Jeho přímé, atmosférou nezeslabené paprsky se nedaly snést. Až teď, ve stínu velké marsovské lodi, mohli konečně zas oči otevřít. A náhle spatřili před sebou vpravdě nadpozemské divadlo. Úžasem až ztratili řeč.

Přímo pod nohama se v hluboké černé tůni rozprostíral ohromný kotouč, většinou temně rudý, jen na jedné straně ho lemoval oranžově žlutý srpeček s tmavšími skvrnami.

"Země," vydechl Porfyrov. Najednou se všech zmocnila nesmírná úzkost, tísnila je závrať. Někteří padli na dno koule a zakrývali si oči; tak je ohromil nikdy nevidaný pohled. Jen Porfyrov s Maslovem a Holubem, jejichž intelekt jim umožnil klidněji vnímat sebeneuvěřitelnější jevy, dokázali pozorovat vesmír a i Zemi z tohoto nezvyklého stanoviště.

Protože se už vzdálili od Země asi na dvě třetiny jejího poloměru, viděli asi pětinu zemského povrchu.

Naši přátelé se v kouli postavili tak, aby Země před nimi ležela v onom postavení, v jakém je jí zvykem zobrazovat na mapách, totiž severním pólem vzhůru. Pól bylo vidět zřetelně jako velkou špinavě bílou skvrnu.

Celá ta skvrna ležela v osvětlené části zemského povrchu, neboť byl červen a na severním pólu vládl půl roku trvající den.

Ve světlé srpovité části Země rozeznávali ještě také tvary evropských poloostrovů, které se strakatým zabarvením, někde šedě žlutým, jindy zas špinavě zeleným, výrazně odlišovaly od tmavě popelové barvy moří. Poznali bezpečně Island, Skandinávii, Anglii, poloostrov Pyrenejský, Itálii, Malou Asii a severovýchodní část Afriky — ta už zčásti mizela na jižní části srpku. Nad střední Evropou viděli velký světlý závoj slabě do oranžova zabarvený, jež se na okrajích rozpadával ve spoustu menších výběžků a ojedinělých skvrn. To byl mrakový příkrov.

Rozhraní světlé a tmavé části nepředstavovala ostrá čára, jakou lze pozorovat na Měsíci, přechod byl pozvolný v důsledku rozptýlu světla v atmosféře. To byl pás soumraku. Z něho ještě tu a tam vynikaly světlé body sluncem ozářených vrcholů Uralu, Kavkazu a habešského pohoří.

V temné části se nacházela téměř celá Asie až k Číně. V temně rudé záplavě zvlášť ostře vynikaly nafialovělé ledovce Tibetu a Himaláje a šedě zbarvené vnitroasijské pouště.

Světlá část Země se také nerýsovala na černém pozadí oblohy tak ostře, jako se pozorovateli ze Země jeví Měsíc, ale byla lemována oranžovou gloriolou, v níž se dala tušit zemská atmosféra, zviditelněná sluneční září.

"Jak to," tázal se kdosi z přihlížejícího mužstva, "že odtud je zemská atmosféra oranžová, když je vzduch modrý?"

"To se dá snadno vysvětlit," odpověděl Maslov, "to je tím, že vzduch propouští modré paprsky světla a oranžové odráží. Ty odražené teď vidíme.

Pak se zadívali do hlubin vesmíru. Velice jasně viděli část Mléčné dráhy, pokud ji nezakrývala "dole" Země a "nahore" marsovská loď. Táhla se téměř po celé obloze a vypadalo to, jako by kdosi vetkal do černého sametu chomáče drobounkých bílých teček.

I několik mlhovin viděli, některé se odtud daly dobře sledovat i pouhým okem, například ty nejznámější: mlhovina v Andromedě a v Orionu.

"Škoda, že nemůžeme využít náš teleskop," povzdechl si Porfýrov.

"U nás, na Marsu, máme mnohem dokonalejší přístroje," vmísil se do jejich rozhovoru jeden z Mart'anů. "A kromě toho, všechno, co chcete vědět, máme znázorněno na maketách. Vaše přístroje se podobají těm přístrojům, jaké se u nás používaly před statisíci léty, tu a tam se uchovaly v muzeích. Dnes už je nepotřebujeme, stačí nám naše oči," řekl Mart'an, ukazuje na své zrakové orgány. "Zvětšují mnohem víc než vaše nejdokonalejší dalekohledy."

To stačilo, aby se všichni podívali Mart'anům do očí. A v odraženém světle jasně viděli, jak zvláštní je marsovské oko. Oční důlky Mart'anů se zdály být prázdné, neboť oko vytvářela nějaká dokonale propustná látka, takže ji Pozemšťané nemohli vidět. Oči kryla víčka z jemné kůže a tam, kde se u Pozemšťanů nacházejí oční svaly, měli Mart'ané nějaký miniaturní mechanismus, jenž okem pohyboval. Nebylo to zřejmě oko fyziologické, ale fyzické, mechanické. Jako dokonalý objektiv fotoaparátu, nebo snad ještě dokonalejší.

Dívali by se na tu kolosální podívanou věčně. Až najednou si inženýr Holub uvědomil, že vůbec necítí chlad. Vždyť jsou v prostoru, kde je až 200° C pod nulou a stěny koule, která je chrání, jsou přece neobyčejně tenké?

Mart'anka či Mart'an jim to vysvětlila: materiál, z něhož je koule zhotovena, dokonale propouští světelné záření, ale zato je naprosto nepropustný pro záření tepelné. V přímém slunečním světle se koule zahřeje na povrchu až na teplotu 2000° C, ale uvnitř se to v nejmenším neprojeví. Povrchový tepelný náboj se dá transformovat v náboj elektrický a jeho pomocí se pak koule může volně pohybovat kolem hlavní lodi, která vytváří ve svém okolí silné elektrické pole. Je to jednoduché: souhlasí-li náboj koule s nábojem hlavní lodi, koule se od ní vzdaluje; pak stačí pouhé přepólování náboje a malá koule se zase přiblíží k velké.

"To jsou přece ty nejjednodušší zákony elektřiny," podotkl Holub, "ale zajímalo by mě, co by se stalo, kdybychom se vzdálili od lodi tak daleko, že by síla elektrického pole Země překonala sílu pole lodi. To bychom pak museli nutně spadnout zpátky na Zem?"

"Ale ne. Vždycky můžeme sílu, která ovlivňuje pohyb naší loďky, dostatečně zvětšit takzvaným soustředěním síly," vysvětloval jeden z průvodců Pozemšťanů.

"Ale nás s lodí nic nespojuje, dokonce tu nemáme ani žádné přístroje."

"Spojují nás navzájem elektrické, světelné a gravitační vlny. Příslušné aparatury jsou v hlavní lodi, a my je můžeme ovládat odtud pomocí elektromagnetických vln."

"A kde máte vysílač, musíte přece nějaký mít?"

"Ten je ukryt zde," ukazovala Mart'anka ke svým nadržům.

"Mohli bychom podrobněji poznat podstatu vašeho těla?" zeptal se Porfýrov.

"Ovšem," zněla odpověď, zatímco se jejich koule opět přimkla k velké lodi a pronikla jejím obalem.

Jenomže Pozemšťané pocítili náhle velkou únavu po všech těch rozčilujících dojmech. A tak šli spát. Ani je nezajímala záhada tělesné skladby Mart'anů. Zatím. Odložili to na pozdější dobu.

Před spaním přemýšlel Porfýrov ještě o některých záhadách. Jak to, že Mart'ané mají tvar a oblek evropských žen? Jak to, že rozumí a hovoří rusky!?

Přirozeně, že na tyto otázky si odpovědět nemohl a neuměl. Ale tím víc o nich přemýšlel, marně se pokoušeje usnout; a čím déle uvažoval, tím ostřeji se mu vybavovala všechna ta bizarnost poznanych zkušeností. Nebylo přece možné, aby příroda Marsu vytvořila pány tvorstva naprosto shodné s Pozemšťany v tak odlišných podmínkách. Ale možná, že Mart'ané jsou už tak pokročili, že dokázali dát svým tělům lidský tvar uměle, aby tak usnadnili první kontakt? To se zdá možné. Jenomže pak je tu ještě otázka řeči? Odposlouchat ji nemohli, zvukové vlny se vesmírným prostorem přece nešíří? Mají snad přístroje, které jim umožňují analyzovat chvění vzduchu, šířící se od úst mluvící osoby a dokonce až z Marsu? To je absurdní představa!

Porfýrov nemohl usnout. Marně sebou házel na lůžku sem a tam. Když už jeho rozčilení dosahovalo vrcholu a rozhodoval se vstát, otevřely se dveře, místnost naplnila modravá záře a do Porfýrovova pokoje vešla sličná Mart'anka. Zastavila se u Porfýrovova lůžka a pozorovala rozrušeného muže. Její okouzující zjev ho uklidnil. Mart'anka

se pak posadila na židli k lůžku a Porfyrov najednou cítil, že se víc a víc podrobuje jejímu kouzlu. Na tváři se mu objevil blažený úsměv a Porfyrov upadá do hypnotického spánku. V posledních chvílích bdění uviděl, že se mu Mart'anka před očima proměňuje; tvář, oči vlasy, postava, ano, to je přece — Anežka Fjodorovová!

Zatímco ruská astronomická výprava prožívala svá první vesmírná dobrodružství, na Zemi zavládl názorový chaos. V téže době, kdy se výprava na vrcholu Kaufmanova piku ocitla v nevídané kanonádě blesků, znepokojily všechny pozemské jiskrotelegrafické stanice prapodivné jevy. Z ničeho nic se rozřinčely signály a na telegrafických páskách se v nervózním rytmu zapisovaly depeše, kterým nikdo nikdy nerozuměl. Když rozruch přešel a v Margelanu marně čekali na nějakou zprávu z Kaufmanova piku, usoudili, že vysílací stanice výpravy asi byla v té zvláštní elektrické bouři poškozena. A tak bez prodlení vzletěla "Kola", aby se oprava vysílačky příliš nezdržela. Létařící stroj letěl nocí jako šíp. Stále jihojihovýchodním směrem. První překvapení. Marně hledali světla, která vždy svítila celou noc, aby označovala polohu observatoře. Vzducholod' tedy rozžala mohutný reflektor a pátrala jím po ledovcích a kostrbatých skalách. A teď zažila posádka letadla druhé, ještě otřesnější překvapení. Nikdo nemohl poznat Kaufmanův pik. Byl pustý a prázdný a plošina na něm, jako by se zvětšila. Navíc byla úplně rovná, jako by kdosi prostě téměř velehory utnul.

"Kola" se vrátila bez výsledku.

Zatím došly do Margelanu zprávy z anglické hvězdárny v Himaláji. Sdělovaly, že někde nad Kaufmanovým pikem se sneslo z oblohy nějaké obrovské tmavé těleso, které se pak zase rychle vzdálilo. Podivné těleso zpozorovaly v téže době i některé další hvězdárny na různých místech zeměkoule.

To bylo něco pro noviny! Hned byly plny diskusí. Někteří tvrdili, že těleso mohlo být meziplanetární vzducholodí — mluvílo se o Měsíčanech nebo o Mart'anech. Ale takovým fantastům se zpočátku kdekdo smál. A když jiné výklady zklamaly, domněnka o meziplanetární lodi mezi veřejností znovu nabývala vrchu, třebaže vědecké kapacity něco takového dál rozhodně popíraly. Měly na to spousty moudrých teorií. Poukazovali hlavně na složitost takového úkolu. Prý se musí uvážít, že obě nebeská tělesa — jak to, které by loď vyslalo na cestu, tak těleso cílové — se pohybují vesmírem rozličnou rychlostí a v různých směrech a navíc ještě rotují kolem své osy. To samo už prý naprosto znemožňuje správné přistání. Velmi komplikovaný je také vliv ostatních vesmírných těles, takzvaná perturbace, která by reálnou dráhu meziplanetární lodi zkomplikovala tak, že by selhaly ty nejpřesnější výpočty sebeinteligentnějších tvorů z jiné planety.

Oponenti operovali poukazy na astronomické výpočty zatmění Měsíce nebo Slunce. Dá se prý směle tvrdit, že výpočet dráhy meziplanetární lodi nemusí být pro vyspělejší tvory z jiných světů o nic těžší. Jiní zas připouštěli možnost meziplanetárního letu na principu elektrického náboje, jak to lze znázornit pohybem elektrizované bezové kuličky v elektrickém poli. Toto zvláště tvrdě prosazovali přívrženci Zengrovy elektromagnetické planetární teorie.

Temné těleso by nejspíš zůstalo "nevysvětlitelným kosmickým jevem" a upadlo by asi v zapomenutí, nebýt toho, že lidstvo se znepokojilo zmizením ruské hvězdářské výpravy s vrcholu Kaufmanova piku. Po výpravě pátraly všechny ruské vzducholodí. Pomáhaly i ostatní státy, hledající — na žádost ruské vlády — na svých územích alespoň stopy po zmizelé výpravě. Marně. Kdosi vyslovil názor, že zmizení výpravy souvisí s výskytem tajemného vesmírného tělesa. To byla klasická logická úvaha. Těleso se přece objevilo v blízkosti observatoře! Ale konzervativní astronomové stále tvrdili, že přistání kosmické lodi na určitém místě zemského povrchu je zhola nemožné. Objevil se také názor, že výpravu unesly nějaké pirátské vzducholodě. Dokonce se po nich i pátralo, všechny aeroplány na celém světě byly zpohotoveny, ale vzducholodí se i se svým lupem zřejmě ukryly někde na dno Tichého oceánu. Proč by však braly celý vrchol hory? Navíc to nebylo ani technicky možné! Nakonec se zrodil kompromisní názor; tajemné těleso nebylo ničím jiným než meteorem, který narazil na vrchol Kaufmanova piku a výprava v žáru srážky shořela. Vyskytly se ovšem i námitky; meteor by se musil třením o vzduch vznítit také sám. Jenomže co se nedá v zápalu diskuse vysvětlit: meteor prý byl z látky už shořelý! Kolmo dopadl, kolmo se odrazil a nárazem vzniklo tolik tepla, že výprava i s vrcholem se prostě vypařily. Domněnku podpořil výzkum na ploše bývalého vrcholu velehory, který potvrdil, že povrch plošiny má sklovitý charakter, asi takový, jako když se roztaví kámen a pak zas ztuhne.

A tak byla nakonec celá výprava oficiálně prohlášena za ztracenou a na zkomoleném vrcholu piku vztyčili pomník, na němž se mohla číst jména účastníků výpravy, datum jejich smrti a krátký hold obětem vědy.

Země mizí

Vraťme se však zpět k našim cestovatelům.

Druhý den, vyspalí a zotavení po předchozích překvapeních, zachtělo se jim znovu vidět Zemi. Netušili, jaké je čeká překvapení! Neboť na místě, kde včera viděli obrovské těleso, zakrývající bezmála dvacetinu oblohy, spatřili dnes jen dva malé srpky, jeden žlutý, nedosahující velikosti Měsíce pozorovaného ze Země, a druhý ještě čtyřikrát menší, bílý: Zemi a její Měsíc.

Teskně se dívali na svou Zemi, jak mizí v prostoru a pozvolna se ztrácí mezi ostatními vesmírnými světy.

"Jak je to možné," divil se Maslov, "tak už jsme se od Země vzdálili a přesto není znát nejmenší změnu tíže?"

"Tíži nahrazuje zrychlení," odpověděl Mart'an.

"A ták, to je asi totéž jako pocit, který prožíváme v těžní kleci. Myslím pocit odlehčení při jízdě dolů a naopak přetížení při cestě vzhůru," domýšlel Holub lakonické vysvětlení Mart'anovo.

"Pak ovšem musí být naše zrychlení poměrně značné?" vyzvídá Porfyrov.

"Zrychlení roste se čtvercem vzdálenosti, úměrně s poklesem zemské přitažlivosti," vysvětloval Mart'an.

"To pak ale naše rychlost roste s trojmocí času, a vzdálenost se čtýrmocí?"

"Ano."

"To je potom úžasná rychlost!"



"Ano, už teď letíme rychlostí asi 20 km za vteřinu a v indiferentním pásmu mezi Zemí a Marsem dosáhneme rychlosti 400 km za vteřinu, pak bude rychlost zase klesat. Pohyb lodí je výslednicí gravitačních sil a my ho jen regulujeme tak, aby se zrychlení v každém okamžiku sčítalo s rozdílem gravitace zemské a marsovské a aby v každém bodě dráhy dávalo výsledek jedno g, tedy 9,8 m/sec<sup>2</sup>. Pak ovšem nemůžete žádnou změnu tíže pociťovat, protože se vůbec nemění. V neutrálním pásmu, kde se bude gravitace Marsu rušit gravitací Země, tíže na krátký čas zmizí. Jen do té chvíle, než se naše rychlost zas začne zmenšovat.

"Jak dlouho potrvá naše plavba?"

"Čtyři dny."

"To je tedy úctyhodná rychlost! Taková "Kola" by potřebovala k přeplavbě čtyři roky, a člověk, který by měl stejnou vzdálenost urazit pěšky... Počítejme, že by ušel 40 km denně... Pak by musel jít... Čtyři tisíce let!" názorně vysvětloval Porfyrov mužstvu výklad Mart'anů.

"To znamená," poznamenal kdosi se smíchem, "kdyby se někdo na Mars vydal v době narození Krista, byl by dnes teprve v polovině cesty."

Mužstvo výpravy se o tyto věci nikdy předtím nestaralo, ale teď se přece jen pomalu vpravovalo do úlohy "světoběžníků" a nechávalo se neustále informovat o situaci; zajímalo se i o taje vesmíru, pokud mu je někdo dovedl srozumitelně vysvětlit.

Po návratu do hlavní lodi se rozhovor stále častěji vracel k tématu, které už druhý den provokovalo zvědavost Pozemšťanů: k záhadám tělesné skladby Mart'anů. Nepochybně je k tomu dovedlo i pohodlí hlavního stanu a společnost Mart'anev, které se naprosto samozřejmě vmísily mezi ně.

"Tak už nám konečně řekněte jedno," začal Holub. "Jste pouhé stroje, nebo v sobě máte také něco živého?"

"K tomu, co jsme, spějete i vy, Pozemšťané. Je mezi námi jediný rozdíl: asi milión let."

"To nám nic nevysvětluje,"

"Když už síly vlastního těla nestačí, rozum si podmaňuje síly přírody, i vy jste byli kdysi tělesně mnohem silnější, byli jste vyzbrojeni svalnatými nohama a pro rychlý útěk mohutnou hrudí a silnými čelistmi. Ale to nestačilo, v přírodě kolem vás žili tvorové ještě o hodně silnější. V boji s nimi pouhá tělesná síla už nestačila."

"Začínám chápat," pronesl Holub. "Máte na mysli všechny ty nástroje, jimiž pravěký člověk jediné mohl odolat nepřátelským přírodním silám. Nebýt toho, muselo by lidstvo vyhynout jako vyhynul ne jeden biologický rod, který neměl člověkovu schopnost využít třeba náhodné zkušenosti pro vlastní sebezdokonalení."

"Ano. Právě tato schopnost — využít životních zkušeností a poznatků ve prospěch sebe a svého rodu — bylo tím, co rozvíjelo člověkovu inteligenci, jeho rozum. Člověk byl tím inteligentnější, čím víc dovedl vzdorovat nepříznivým životním podmínkám," vážně potvrdil Mart'an. "Proto je také lidstvo v nejpříznivějších podmínkách mírného pásma mnohem pokročilejší než v krajích tropických."

"Pak by snad měli být dejme tomu Eskymáci z lidí nejinteligentnější?" namítl Holub, zvědav, jak se Mart'an s jeho námitkou vyrovná.

"Nikoli, neboť ti žijí v oblastech, kde rozum nenachází dost podnětů pro svůj rozvoj. A pak nejde ani tak o to, že příroda těch krajín je chudá. Naopak, tamní životní podmínky jsou o to příhodnější — ve srovnání s podmínkami mírného pásma — že v tomto prostředí žije jen málo obyvatelstva, takže i v chudé přírodě, bohaté polární zvěří, nacházejí vlastně nadbytek obživy."

Mart'an se odmlčel a po chvíli pokračoval:

"Před milióny let tomu tak bylo i u nás, na Marsu. Ale pokračujme: člověk ovládl primitivní nástroje, naučil se užívat ohně. Shledal, že dřevo na vodě plave, později pak zjistil, že vyhloubené dřevo unese víc než kmen. Zrodila se loď."

Toužil po rychlosti — pomohl si ochočením vhodných zvířat. Dnes už jste — alespoň si to myslíte — mnohem dál.

Rychlost vás posedla. Naučili jste se užívat páry, plynů, elektřiny. Máte železnice, automobily, letadla.

Nestačí vám už ani přirozené smysly. Posilujete svůj zrak brýlemi, dalekohledy, drobnohledy. Zdokonalujete svůj sluch naslouchátky a telefony. Pomocí bezdrátové telefonie můžete vypoaslechnout řeč, ať je pronášena na kterémkoli místě zeměkoule — pokud je tam vysílací stanice. Už dávno vám nestačí primitivní nástroj jako nůž nebo sekyra. Používáte výbušné látky. Nechce se vám obkreslovat zajímavé předměty, zdá se vám to zdlouhavé a nedůvěryhodné, pohodlněji se to dá pořídit fotoaparátem, kde stačí zlomek vteřiny, abyste zachytili naprosto věrný obraz skutečnosti, dokonce i v barvách. A teď si představte člověka v aeroplánu, opatřeného drobnohledem, dalekohledem, jiskrovou telefonii a jinými vymoženostmi moderní doby, a máte alespoň přibližnou představu Mart'ana. S jistými rozdíly: u vás je taková výzbroj dosud výsadou zámožných jedinců, u nás ji vlastní každý. Vaše přístroje jsou neohrabané, nedokonalé, naše jsou přesnější, subminiaturní a neobyčejně citlivé. Vy se ovšem do jisté míry bez takových přístrojů obejdete, neboť ještě užíváte přirozených smyslů, pro nás už však jsou nezbytné, poněvadž náš zrak i sluch a ostatní smysly buď zcela degenerovaly užíváním technických pomůcek, anebo s nimi akomodovaly. To co je pro vás pomůckou, je u nás součástí těla."

"Rozumím-li správně, pak je vaše tělo vlastně pouhým komplexem podobných přístrojů?" otázal se Porfyrov,

"Ano. — Uvnitř je ovšem přirozený orgán, v podstatě hlavně mozek, sídlo paměti, úsudku a vůle. Přímo na něm se vyvíjejí přirozené smysly, k nimž se připojují smysly umělé, strojové, které vytvářejí naše tělo."

"A proč má vaše tělo tvar těla lidského?" vyzvídal Maslov.

"Z ryze praktických důvodů, usnadnilo nám to navázat s vámi styk. Vás to zbavilo strachu, těšíme se vaší důvěře a nic nám nebrání ve vzájemných rozhovorech."

"To mi něco připomíná. Podobají se trochu našim lovcům pštrosů, ti na sebe zase navlékají pštrosí podobu, aby oklamali nedůvěřivost divokých pštrosů." S úsměvem shrnul inženýr Holub pro ostatní posluchače tuto část debaty o podstatě těla bytostí z Marsu.

"A jak vypadá tělo jiných Mart'anů?"

"Obvykle má tvar koule."

"Pohyb vašeho těla patrně vyžaduje značné množství sil. Ty zřejmě pramení s vnitřního, přirozeného orgánu, že?"

"Nikoli. Vnitřní přirozený orgán produkuje pouze vůli, rozhoduje, dává popud. To je sice také síla, ale velice nepatrná, asi taková, jakou vy vynakládáte na myšlení."

"Ale jak je možné, že tak nepatrná síla je s to uvést v činnost celý ten složitý aparát vašeho těla?"

"Stejně jako třeba váš strojuvůdce pouhým přestavením páky uvede do pohybu tisícitunový vlak, nebo jako ženista, který stisknutím knoflíku vyhodí do povětří pevnost. Naše vlastní nepatrná síla jen uvolňuje síly jiné, přiměřeně větší. Pro vás to nemůže být nic nepochopitelného, setkáváte se s tím už i u vás na Zemi."

"Máte jistě také fyziologické potřeby, jako spánek, jídlo, pití, vyměšování atakdale."

"Ano, i když postupem času stále méně. Spánek například vůbec nepotřebujeme."

"Jak to?"

"U nás dříve neexistoval rozdíl mezi dnem a nocí, poněvadž jsme neznali světlo. Naši předkové vyspěli v inteligentní bytosti v době, kdy byl Mars ještě zahalen tak hustým mrakovým přikrovem, že na jeho povrchu vládla věčná tma. Z obrovských elektrických výbojů se ustavičně rozšiřovaly po planetě na všechny strany elektrické vlny a první Mart'ané viděli pomocí těchto vln. Vůbec se u nich nevyvinul přirozený smyslový orgán pro vnímání obyčejného světla. Vám zase naopak chybí orgán, kterým byste mohli vidět elektrické vlnění."

"A které vlny vidíte teď? Světelné nebo elektrické?"

"Světelné i elektrické. Elektrické přirozeně, světelné uměle, totiž tak, že si je transformujeme na vlnění elektrické. Vy, Pozemšťané, postupujete obráceně. Světlo vnímáte svým přirozeným zrakovým orgánem, elektrické či elektromagnetické vlny přijímáte zprostředkovaně, pomocí zvláštních přístrojů jako je telegraf, telefon, fototelegraf atakdale."

"Zrakový orgán pro obě oblasti vlnění je ve vašich očích?"

"Ne, jimi vnímáme jen světlo."

"A paprsky elektrické?"

"Ty vidíme tímhle," odvětila Mart'anka, ukazujíc si na — vlasy. Až teď si všimli jemně a pravidelně provedeného účesu, připomínajícího jakousi korunu s velkým množstvím drobných plošek, někde vypouklých, jinde dokonale rovných. Podivuhodné bylo i složení těchto plošek, vždy byly zčesány z jemných, naprosto rovnoběžně ležících vlasů. Teď, když znali skutečnou funkci vlasové ozdoby marsovských lidí, napadlo Pozemšťany hned na první pohled, že vlasové plošky jsou obdobou kohereru v pozemských vlnových přijímačích,

"Ale vaše elektrické vidění," namítl inženýr Holub, "nikdy nemohlo být tak dokonalé jako naše, využívající světla. Vždyť elektrické vlny mívají příliš velké délky. To nedovoluje, aby si váš organismus vytvořil odpovídající optiku k projekci reálného pozorovaného objektu na vhodnou sítnici."

"To ani nebylo potřeba. Náš elektrický smysl se spíš než vašemu oku podobá vašemu uchu. Vy také slyšíte vlny až přes metr dlouhé. A přesto rozeznáváte, odkud zvuk přichází a z jakého vychází zdroje. Hlemýžď ve vašem vnitřním uchu, či spíše rozvětvený sluchový nerv v orgánu Cortiho, podobá se ploškám našeho elektrického smyslu s tím rozdílem, že náš orgán má mnohem víc prvků a samy jeho prvky jsou dokonalejší, neboť jde o značně složitější orgány. "Ale dnes už přece nejsou elektrické bouře na Marsu tak časté, aby mohly být jediným zdrojem vlnění, které pro činnost tohoto smyslového orgánu nezbytně potřebujete?"

"To je pravda, původní zdroje jsou už dnes vzácné. Zato k nám však přichází elektrické vlnění v dost velké míře se Slunce — spolu se světlem a teplem. Ale ani to by ještě nestačilo. Proto si vyrábíme elektrické vlny i uměle. To je podobné jako u vás na Zemi. Nemáte-li denní, přirozené světlo, svítíte světlem umělým. A jako vy pomocí světelných signálů..."

"Dnes už i elektrických," vpadl Holub. "...a také elektrických," usmála se Mart'anka, "se dorozumíváte na dálku, tak i my spolu můžeme navzájem rozmlouvat prostřednictvím elektrických vln. aniž nás omezuje vzdálenost. Používáme k tomu — na rozdíl od vás — svého přirozeného orgánu, jenž vám připomíná »vlasy«. Ovšem naše »vlasy« jsou pouze přijímačem elektrických vln. Vysílač máme tady," ukázala si na prsa.

Tvar prsů Mart'anek byl tak svůdný, že kuchař výpravy se nezdržel a dovolil si k vedle sedící Mart'ance jistou neslušnost. Mužstvo učené výklady málo zajímaly, chtělo se bavit po svém a kuchařův kousek vycházel z obecné nálady. Proto ho také provázel hluchý smích pobaveného mužstva. Ale smích náhle ustal, když kuchař najednou spěšně pustil roztomilé půvaby a tvář se mu zkřivila bolestí. Vypadal, jako by si chtěl s chutí zaklít, ale asi se styděl před pány astronomy. Nebylo divu — ve chvíli, kdy se jeho ruka dotkla Mart'ančiny prsu, ucítil silnou elektrickou ránu, neboť se dotkl místa, které mělo vysoký elektrický potenciál.

Mart'anka se však na výbojného kuchaře nijak nehoršila, naopak něžným pohlazením zasaženého místa rázem zbavila kuchaře bolesti. Později vyprávěl, že to pohlazení cítil jako příjemné lechtání, a když přešla bolest, měl v ruce mnohem víc síly a svěžest, kterou dřív neznal.

Nezpůsobný kuchařův kousek vzbudil všeobecnou zvědavost po vnitřním zařízení tohoto ústrojí Mart'anů. Jedna z nich proto rozhrnula jemný šat na prsou a podala vysvětlení: Na místě bradavek byly kuličky, konduktéry, z nichž jeden se akumulátorem (jejíž právě tvořil prs) nabíjel na vysoký kladný potenciál, druhý pak současně na záporný. Od jednoho prsu k druhému vedlo podél těla něco, co ze všeho nejvíc připomínalo řetěz od jízdního kola. To byla dráha, po níž během vysílání probíhal výboj.

"Můžete vysílat i přijímat současně?"

"Ovšem, a při tom ještě můžeme používat našich očí v oblasti viditelného světla a můžeme vůbec využívat všech našich smyslů současně."

"To ale pak nejsou výsledky tak dokonalé, jako když se soustředíte na práci jediného smyslu?"

"Proč, to na věci nic nemění. Všechno je cvik, kterého jsme nabyli v boji o život. Copak vy nedovedete používat několika smyslů současně?"

"Dovedeme. Například pozorujeme očima průchod hvězdy nitkovým křížem dalekohledu a přitom sluchem sledujeme půlvtetinnové tikání chronometru. Určíme tak dobu průchodu na dvacetinu vteřiny," souhlasil Porfyrov. "Nebo ve fotografii dovedeme v duchu odpočítávat vteřiny a přitom sledovat vyvíjející proces negativu."

"To je tedy přinejmenším dvojitá duševní činnost, počátek toho, v čem my už dosáhli vrcholu."

Mart'ančin výklad přerušil zvláštní šelest. Podobal se zvuku, jaký vyluzují luční kobylky. Jedna z Mart'anek se rozhodla demonstrovat mužstvu vysílání z prsou. Řetěz spojující oba její prsy, byl jako v ohni. Jednotlivé výboje se střídaly hned rychleji, splývající v souvislý sykot, hned pomaleji, kdy se daly jednotlivé výboje poměrně snadno od sebe rozeznat.

"Můžete takto předávat myšlenky stejně rychle, jak to dokážeme my pomocí řeči?"

"Mnohem rychleji, neboť sama myšlenka už je přímým impulsem k vysílání."

"To pak ale každý z vás zná myšlenky ostatních."

"Samozřejmě. Nemáme před sebou tajnosti. Všichni jsme si navzájem rovnocennými partnery. Všichni na celém Marsu jsme jen součástí jedné obce téhož smýšlení, téže vůle."

"To tedy asi víte, co se teď děje u vás na Marsu?"

"Ano. Vlny z Marsu zachycuje zvláštní přístroj na povrchu naší lodi a vysílá je do jejího vnitřního prostoru."

"Ale vaše duševní činnost přece musí být nepřetržitá, jak to, že jsme dosud nepostřehli činnost vašich vysílačů?"

"Látka, jímž je zakryt, tlumí zvukové vlny," odpověděla Mart'anka a vzápětí to začala dokazovat, střídavě obnažujíc své poprsí a zase je zakrývajíc. Pokaždé, když si své prsy zahalila, šelest výbojů zanikl.

To Pozemšťany upozornilo na marsovský oděv. Nápadně se podobal sportovnímu oblečení Pozemšťanek. Červený kabátek, světle šedá sukně, černé punčochy a žluté střevíce. Klobouky ani čapky nenosily, snad aby nerušily činnost přijímačů.

Jen Porfyrov se o marsovskou módu příliš nezajímal, zaujala ho daleko víc kolektivnost duševního života Mart'anů — skutečnost, že myšlenka jednotlivce se okamžitě stává majetkem všech —, a proto se snažil vrátit rozhovor zpět k tomuto tématu. Okamžitě si domyslel, že za těchto okolností nemůže na Marsu existovat individualita, že nelze samostatně pracovat, a vzato do důsledků, nedá se předpokládat například ani milostný cit na jedné straně, ani zlodějství, vraždy a jiné společensky nebezpečné zločiny na straně druhé. Jeho zvědavá námitka byla výsledkem těchto úvah.

"Ano, je to tak," odpověděla Mart'anka, "ale je to jen zdánlivě negativní stránka věci. Nesmíte soudit jen ze svých pozemských zkušeností a konvencí. Jaký individuální život? Ani u vás už jednotlivec vlastně dávno nic neznamená. Práce je dílo kolektivní. Jeden nemůže umět všechno, proto se jednotlivci specializují na úzké obory. Jeden je kovářem, druhý pekařem, jiný elektrotechnikem další pak advokátem atakdále. Každý dává svou individuální dovednost společnosti, aby si zajistil vlastní existenci. Schválně používám vašich pojmů a mluvím o vašich lidských poměrech, abyste snáze pochopili. A co myslíte, nebylo by pro společnost výhodnější, kdyby věděla, co si kdo myslí o své práci? Řekněte sami!"

"Řekl bych, že mnohý pekař, uzenář nebo advokát by nezbohatl tak rychle, jako obvykle u nás bohatnou," odpověděl z něčeho nic kuchař.

"A kuchaři by také tak netloustli," se smíchem poznamenal kdosi z mužstva.

"Ano, to právě myslím," pokračovala Mart'anka, "sotvakdo by mohl vykonávat svou práci nesvědomitě. Jsou-li lidé bez kontroly, žádají za svou práci víc než zaslouží, a tím vlastně olupují jiné jedince, zvětšují majetkové rozdíly a vyostřují tak sociální otázku."

Mart'anka se odmlčela, ale druhá hned navázala na její řeč:

"Vyloučilo by to lež a podvod, hlavní prostředky vašich finančních magnátů. Neexistovaly by tyranie — jen si představte, že hlava státu by znala skutečné názory občanů a ne pouze pochlebování oblíbenců. Zkrátka a dobře, byl by to konec krádeží, vražd a násilí, zmizely by příčiny nespokojenosti a bojů."

Slova se ujala další marsovská žena:

"U nás už to tak je, všichni si jsou rovni, vládne naprostá shoda, absolutní spravedlnost. Nepotřebujeme vládu. nemáme nadřazené a podřazené, neboť každý vykonává své povinnosti, ne proto, že ho k tomu kdokoli nutí, ale proto, že si vlastním rozumem uvědomil svou společenskou povinnost."

"Ale největší význam má kolektivní vědomí pro obecný pokrok, pro zachování a ulehčení naší existence," pronesla znovu první Mart'anka. "Představte si třeba jedince, který začne promýšlet nějaký vynález. Za nějakou dobu — někdy únavou, jindy nedostatkem zkušeností vynálezce náhle dospěje ke konci svých možností. A přitom leckdo druhý nebo i celá skupina lidí by mohly každý takový nápad hravě dořešit."

"Ale vynálezce sám se tím jaksi vytrácí, přichází o zisk," namítal inženýr Holub.

"Proč? Každý přece ví, kdo přinesl první myšlenku a vynálezce hřeje vědomí, že prospěl společnosti. To je ten největší zisk. A protože vlastně všichni sdílí vynálezceův pocit prospěšnosti, je to i pro ně pobídkou k společensky prospěšné práci."

"Víme, že vy Pozemšťané chápete zisk jinak. Jen jako hromadění prostředků k snazšímu životu. Na to má ovšem každý právo; ale nejednou bývá zisk nezasloužený nebo nepřiměřený; pak je to téměř krádež. Dejme tomu, že někdo zkonstruuje nový stroj, objeví nový lék, nebo podobně. Nechá si samozřejmě objev patentovat a halasně ohlásí světu. Lidé, umluvení rafinovanou reklamou, se ženou po novince a nelitují peněz, neboť očekávají zázrak. Většinou se zklamou... A tato drzá loupež se děje před zraky celé společnosti a s jejím souhlasem. To u nás možné není, neboť

všichni okamžitě znají cenu a význam každého objevu."

"Co je možné u vás na Marsu, není možné na Zemi. My asi už budeme na věky muset setrvat na tom našem žalostném stavu. Nemyslím, že bychom kdy mohli dosáhnout takové dokonalosti, aby nikdo nemohl nic skrývat před ostatní společností," pochyboval Maslov.

"Dosáhnete toho, i když to potrvá věky. Ale už dnes se dá mnohé zmírnit obecným vzděláním. Získá-li každý alespoň základní poznatky ze všech oborů lidské činnosti, nastolí se tím harmoničtější a spravedlivější oceňování práce a nesvědomytí kořistníci budou marně hledat kolem sebe hloupost, z níž by mohli těžit."

Optimistické prohlášení Mart'anky zakončil signál, který zval celou společnost k obědu. To uvítalo hlavně mužstvo, neboť učené rozhovory je příliš nepřitahovaly.

Umělá strava uvedla Rusy v nadšení, možná i proto, že byli při jídle roztomile obsluhováni sličnými Mart'ankami. Bylo na nich vidět, že jim chutná. Dokonce si ani nevšimli, jak bedlivě Mart'anky sledují každé jejich počínání a že je posadili na židle, v jejich opěradlech je skryt nějaký mechanismus. A tak neměli nejmenší tušení, že během oběda se v rychlém sledu fotografuje postup jídla jícnem až do žaludků a současně s tím v židle tvarované stroje analyzují a zaznamenávají chemické reakce, které probíhají v jejich zažívacích traktech.

Mart'ané využili každého okamžiku ke studiu lidského těla. Dokonce i tehdy, když se s Pozemšťany zdánlivě nezávazně bavili, dokázali zároveň provádět ty nejsložitější analýzy. Umožňovala jim to jejich schopnost soustředit se na několik činností zároveň. Tak třeba v pouhé minutě, kterou spanilá Mart'anka strávila po boku Holubově, stačila vykonat tolik pozorování, že by to na Zemi stačilo k napsání objemné vědecké knihy.

Nejvíce experimentů prodělávali během spánku, hlavně takových, jež by je v bdělém stavu uváděly do rozpaků. Naštěstí neměli o ničem tušení, neboť Mart'ané se vždy postarali, aby spali tvrdě.

V marsovské lodi samozřejmě nebylo dne a noci v pozemském slova smyslu. Vlastně tu byl stále jen večer, protože v lodních prostorách i ve stanech výpravy neustále planulo umělé světlo. Když ulehli do ložnic, světla zhasla. Čas ke spaní neudával západ slunce, ale hodinový stroj.

Kosmická havárie

Po výtečném obědě a krátké siestě projevil Maslov znovu přání podívat se do vesmíru. Mart'ané ochotně vyhověli a za chvíli už Maslov, Porfyrov a Holub v doprovodu dvou Mart'anů opět vkročili do průhledného obalu. Tentokrát si s sebou vzali menší dalekohled, asi s dvousetnásobným zvětšením.

Bohužel, dalekohled jim nebyl skoro nic platný. Sebenepatrnější pohyb uvnitř koule porušil její stabilitu, takže se brzy museli vzdát veškerých pokusů pozorování nebeské klenby, třebaže obal loďky byl dokonale průhledný a sám o sobě pozorování nepřekážel.

Když neuspěli s dalekohledem, pozorovali vesmír prostým okem. Jen nejbystřejší zrak mohl ještě spatřit Zemi jako srpek. Většinou ji už viděli jen jako jasnou žlutou hvězdu s malíčkou modravou hvězdičkou v blízkosti — tak odtud vypadal Měsíc. Mars rostl, ale stále ještě byl menší než Země. Proto dosud pluli pod vlivem zemské přitažlivosti, takže viděli Zemi dole, v nadiru, a Mars v zenitu.

"Vesmír je najednou úplně jiný," uvažoval Maslov, "než jak jsme si ho zvykli vidat ze Země."

"Ano, zvlášť nezvyklý je pohled na oblohu. Všimli jste si, že není ani trochu sploštělá, ale dokonale kulatá? A hvězdy se zdají být tak blízko, že by si člověk na ně nejradši sáhl," zvolal Holub.

"To je tím, že nám chybí jakákoli možnost srovnání, měřítko k odhadu vzdálenosti," poučoval Porfyrov.

"Divím se také, že nikde tu nejsou vidět žádné meteority. Čekal bych, že se jimi bude okolí doslova hemžit."

"Chyba lávky! Na Zemi vidíme meteority také jen tehdy, když se rozzhávají třením v atmosféře. A ta zde není."

"A přece, podívejte se... Tam, vidíte?" ukázal Holub.

Skutečně, když pohlédli do směru, kam ukazoval, spatřili náhle zářivý meteor, jenž však vzápětí opět pohasl. Ale vypadal jinak, než jak byli zvyklí. Maslov se pokusil rozdíl vysvětlit: "Vesmírná tělesa mohou mít ve vesmíru jakoukoli teplotu a v důsledku toho i to nejrůznější skupenství, mohou být ve stavu plynném, tekutém i tuhém. V jistých rozmezích teploty — svítí. Toto rozmezí je však tak úzké, že zářících těles musí být nutně jen docela málo v poměru k tělesům temným a tím i neviditelným. O meteorech to platí obzvlášť, neboť mají obvykle tak malou hmotu, že v mrazivém prostoru vesmíru rychle chladnou.

Maslov nestačil ani výklad dokončit, najednou jimi otřásl prudký náraz; zdálo se, že vychází od hlavní vesmírné lodi. Náraz je vyhodil vzhůru, kde je přidržela mocná síla, jejíž působením se jejich váha téměř zečtyřnásobila. Byli jak svázaní, marně se pokoušeli síle vzepřít. Zemi už neviděli v nadiru, ale v zenitu. Kdo ležel naznak, viděl nad sebou Zemi, kdo padl tvář dolů, viděl Mars. Koule se však neotočila, jak se Pozemšťané zprvu domnívali, příčinou všeho byla jen náhlá změna směru tíže. Přitom tíže změnila nejen svůj směr, ale i velikost.

Co se stalo? Leknutím ze sebe nemohli vypravit ani slovo.

Porfyrov ležel tvář k marsovským průvodcům a teď je pohledem žádal o vysvětlení. Ale jejich klidné a vznešené tváře byly otočeny k hlavní vesmírné lodi a němu Porfyrovovu otázku proto nepostřehli. Na Mart'any změna tíže vůbec nepůsobila. Síla jejich umělých svalů zřejmě překonala všechno.

Maslova a Holuba neznámá síla přitlačila tváři k obalu, a tak viděli něco, co Porfyrov vidět nemohl. Prostorem se řítila nějaká tmavá koule, na jedné straně ozářená sluncem. Úžasnou rychlostí padala do černé propasti vesmíru. Rychle se zmenšovala až konečně zmizela úplně. Za nějakou chvíli v tomto směru zazářila zelená hvězda.

Kde však je vesmírná loď? Nikde nic. S hrůzou si uvědomují, že byli před okamžikem nic netušícími svědky jejího zmizení v podobě tmavé koule, padající střelovitě do bezedna vesmíru. Mimoděk se podívali tam, kde zmizela, a zahlédli klubko nahých lidských těl, provázené dvěma Mart'any. V slunečním osvětlení snadno poznali, že blížící se skupina vězí v průhledném obalu kulovité loďky. Loďka se k nim rychle přibližovala, až se konečně obě loďky přimkly těsně k sobě, aby vzápětí splynuly v jedinou kouli, úměrně větší. Celá ruská výprava zas byla pohromadě, a s ní čtyři



Mart'ané. Dále ležel v kouli povalený, čtyřnásobným přetížením deformovaný dalekohled a nějaká nevelká krychle, jejíž účel nikdo z Pozemšťanů neznal.

Ted' se tedy inženýr a oba hvězdáři dověděli, co se vlastně přihodilo na vesmírné lodi v předcházejících minutách. Když odpulili na výzkum vesmíru, zatoužili ostatní po koupeli. Pro Mart'any nebylo nic nemožného a tak mohli zanedlouho použít velkého bazénu. Rusové s radostí naskákali do vody a když se jim ve vodě nejvíc líbilo, rozezněl se prostorami loď poplašný signál. Ani se nemohli obléknout. Mart'ané naléhali, aby okamžitě přešli do malé vesmírné loďky. S nimi tam vešli dva Mart'ané a vzápětí se loďka rozletěla úžasnou rychlostí kamsi do vesmírné tmy.

Proč to všechno?

Marsovské přístroje zjistily, že lodi v několika okamžicích hrozí srážka s velkým plynným oblakem, jenž se řítí bez cíle meziplanetárním prostorem. Byl to sice jen plyn, ale při obrovské přibližovací rychlosti muselo i tak dojít k nárazu, který by Rusové nevydrželi. Proto musili rychle opustit loď. Vlnami, vysílanými z hlavní lodi, byla záchranná loďka rychle odehnána opačným směrem, mimo ohrožený prostor.

Velká vesmírná loď se vyhnout nemohla. Široko daleko nebyl pevný bod, od něhož by se odpudila. Síly vzdálených planet nestačily, byly velkou dálkou přespříliš oslabeny. Mart'ané se srážky nebáli. Konstrukce lodi i jejich těl s podobnými případy počítala.

Jak je však možné, že se Mart'ané vhodným manévrováním rychlostí nevyhnuli překážce včas. Důvod je prostý: nevěděli o ní takřka do poslední chvíle. Je sice pravda, že marsovské přístroje jsou velice citlivé, ale žádný, i sebecitlivější přístroj nemůže zaznamenat něco, co je neviditelné, co nevyzařuje, ba ani neodráží jakékoli paprsky, ať už světelné, elektrické či jiné. Přesto měli Mart'ané vypočtené a zaznamenané dráhy mnohých neviditelných drobných vesmírných těles, o nichž neměli Pozemšťané ani potuchy. Šlo o tělesa, která by v případě srážky hrozila katastrofou. Při střetnutí s plynnou koulí, bloudící v meziplanetárním prostoru, se černá marsovská loď ani nerozžhavila. I když nárazem a třením na povrchu lodi při průchodu plynem vzniklo tolik tepla, že jen žáruvzdornost marsovského materiálu loď zachránila — každý jiný materiál by musel shořet. A ten zelený svět, který zahlédli Maslov s Holubem, byla jen fluorescence — podobná, jakou lze pozorovat, udeříme-li po tmě kladivem do kostky cukru.

Když plynné těleso zmizelo kdesi za vesmírnou lodí, otočili Mart'ané opět směr sil pohybujících koulí s Rusy a loďka se znovu rozletěla vesmírným prostorem. Rusové přitom postřehli, že Země je zase dole a Mars nahoře.

Za nějakou dobu se začala v prostoru nad jejich hlavami vynořovat černá koule, která posléze zakryla Mars.

Zanedlouho zase proltnuli obalem marsovské meziplanetární lodi.

V jejich prostorách se rychle zotavovali z únavy, způsobené nervovým vypětím a zvýšenou tíží, a když jim pak ještě Mart'ané donesli oděv, nabyli opět vzezření civilizovaných občanů.

Přistání

Po večeri šli všichni hned spát. Přetálené vzrušení je přece jen značně vyčerpalo. Hlavně nervově, nikoli fyzicky, neboť přes čtyřnásobnou tíží, kterou museli překonávat několik hodin, cítili se kupodivu všichni značně svěží.

Porfyrov se nečekaně probudil uprostřed "noci". Sáhne po hodinkách, aby zjistil, jak dlouho spal. Ale co to? Jak se chtěl nadzdvihnout, ucítil, že se najednou vznesl do výše. Než pochopil, co se to s ním děje, zasáhla Mart'anka, která jako obvykle bděla vedle něho. Uvedla ho znovu do přirozené polohy a přiměla ho opět usnout.

Po několika hodinách spánku konečně Rusové vstali. S podivem shledali, že všude kolem se povalují různé pokácené části zařízení a marně hledali mnohé své věci, které si jako obvykle uložili před spaním poblíž svých lůžek. Podivné bylo i to, že se cítili neobvykle svěží a lehčí. S největším nadšením to uvítal kuchař výpravy, jenž byl z nich nejvíce obdařen na těle. Rozjařeně prohlásil, že hubne. Je mu prý nějak neobvykle lehký...

Kohosi napadlo, aby se zvážili. Ale na decimálce vážil kuchař tolik jako dřív, dokonce ještě o něco víc — 145 kg.

Podivný rozpor vysvětlil inženýr Holub. Dal přinést pérové váhy a na nich měl kuchař necelých 40 kg! Mužstvo bylo u vytržení.

"To je velice jednoduché," vysvětloval inženýr, "na obvyklých váhách se váží pomocí závaží. Zmenší-li se tíže, projeví se to stejně na břemenu jako na závaží a nemůžete proto čekat změnu. U pérové váhy se zmenšením tíže vlastnosti péra nijak nemění. Je-li tedy vážený předmět přitahován menší silou, péro se méně natáhne a váha ukáže úměrně nižší váhu."

Mart'ané jim pak ještě vysvětlili, proč je v lodi najednou snížena gravitace. Zatímco Pozemšťané spali, překonala loď indiferentní prostor, kde se přitažlivost Země a Marsu vzájemně ruší. Tam také dosáhla kosmická loď největší rychlosti, 400 km za vteřinu. Ted' už klesají k Marsu a v lodi se projevují důsledky rovnoměrného zpoždění, přičemž setrvačnost jejich těl se projevuje silou, působící ve směru pohybu lodi, totiž k podlaze a nahrazuje tak tíži. Zpoždění se bude nadále zvětšovat a úměrně s tím poroste i tíže.

"Jsmě tedy obrácení nohama k Marsu?" zeptal se Maslov,

"Ano, padáme k naší planetě," odpověděl Mart'an.

Tím se vysvětlilo, proč je na lodi všechno tak zpřeházeno; loď se musila otočit.

Aby se na vlastní oči přesvědčili o obrácené poloze lodi, vydali se do hvězdárny a odtud na místo, kde byl obal lodi zprůhledněn a kde si už dříve postavili dalekohled k pozorování hvězd.

Cestou si Maslov povšiml, že kyvadlový chronometr na hvězdárně se nějak nápadně zpozdil. Zatímco pérové hodinky a chronometry ukazovaly kolem deseti hodin, na kyvadlových bylo půl osmé. V neutrálním pásmu téměř nešly, jejich kyvadlo se pohybovalo velice pomalu a v jistém okamžiku se nejspíš úplně zastavily. Jdou ted' vlastně jen čírou náhodou, zřejmě se jejich kyvadlo nezastavilo v úplně svislé poloze, anebo dostalo nový rozkmit při obrátce lodi.

Konečně došli k dalekohledu. Měli zde skutečně ideální podmínky. Obloha byla klidná, černá. Kolik se tu dalo rozeznat zajímavých a překvapujících podrobností, o nichž na Zemi neměli tušení.

Pomocí helioskopických okulárů mohli pozorovat Slunce. A když zakryli umělým měsíčkem jasný sluneční kotouč,

spatřili nádherné protuberance v podobě rudých ohnivých jazyků, vyšlehujících ze Slunce. Byl mezi nimi i ohromný žhavý sloup, jehož délka dosáhla už téměř dvou třetin slunečního poloměru, tedy asi 700 tisíc kilometrů, způsobený vymrštěním žhavých plynů rychlostí téměř sto kilometrů za vteřinu.

Pouhým okem viděli nádherné zvířetníkové světlo, které se rozložilo v podobě silně zploštělé elipsy po obou stranách Slunce. Bylo protkané hvězdami, jejichž svit bylo lze vidět díky mimořádným podmínkám v jejich vesmírné observatoři dokonce i v těsné blízkosti zářivého slunečního kotouče.

Nabídlí Mart'anům, aby také použili dalekohledu, zvědaví na jejich názor o pozorovaném prostoru. Ale Mart'ané odmítli, dalekohled by jim jen překážel. Svým umělým očím viděli mnohem víc a lépe. Dalekohled Pozemšťanů jejich zrakům nevyhovoval. Skla jeho čoček pro ně byla jen průsvitná! Plochy čoček z pozemského hlediska absolutně hladké, byly pro ně příliš hrubé a drsné. Optika jejich očí byla mnohem dokonalejší, asi padesátkrát lomivější. Oči Mart'anů nahradily dalekohled, neboť svým zvětšením o mnoho předstihly nejlepší dalekohledy pozemské, takže jimi pak mohli bez potíží číst noviny v rukou izvozcíka někde na Něvském prospektu, aniž se přitom vzdálili z Marsu. Vzápětí mohli využít svých očí jako dokonalého drobnohledu, který běžně zvětšoval tak, že póry lidské kůže viděli v metrové šířce. Zvláštním optickým nástavcem se však dalo toto obrovské zvětšení ještě znásobit, takže pak už mohli pohodlně sledovat i jednotlivé molekuly a atomy.

Zatímco se vesmírná loď nezadržitelně přibližovala k Marsu a její let se ustavičně zpomaloval, úměrně s tím narůstaly setrvačné síly a Pozemšťané cítili opět značnější, téměř normální tíži.

Čtvrtého dne ráno sestup k planetě pomalu končil a přiblížil se okamžik přistání.

Pozemšťanů se zmocnilo vzrušení. Byli bílí a málomluvní. Vždyť měli vkročit do úplně cizího světa, jehož podmínky neznali. Ale důvěřovali schopnostem Mart'anů. Když je dokázali bez nesnází dopravit až sem, jistě je také bez úrazu vyloží a postarají se jim o vhodné životní prostředí.

Odpoledne vstoupili všichni Pozemšťané opět do malé koule. Sotva se tak stalo, upoutala je nevidaná podívaná.

Pod nimi se na černé obloze poseté hvězdami vznášela zářivě žlutá koule o velikosti 12 stupňů. Poblíž viděli ještě dvě koule menší. To byl Mars a jeho dva měsíce: Ďas a Třas.

Severní polokoule Marsu byla světle žlutá s oranžovými a šedými skvrnami a protínaly ji v různých směrech rovné tmavé čáry — kanály. Na jižní polokouli spíš převládaly barvy tmavošedé. Některá místa Marsova povrchu byla jasnější, jiná temnější. Na obou pólech měl Mars velké bílé skvrny.

Zvlášť nápadně na Marsově povrchu vystupovala tmavá podlouhlá skvrna, jakýsi ohromný záliv, pozemskými hvězdáři pojmenovaný "Syrtis major", trojúhelník s prodlouženým, doprava zahnutým jižním vrcholem, z něhož vybíhá kanál, připomínající tvarem i velikostí jižní Ameriku.

Pozornost Pozemšťanů strhlo také "oko", ohromné modrošedé jezero, ze všech stran obemknuté pásem oranžové pevniny.

Při všem okouzlení jedinečným pohledem na cizí planetu, vzpomněli si Pozemšťané mimoděk na Zemi. Před třemi dny ji pozorovali v podobném postavení. A najednou si uvědomili tu úžasnou podobu!

Mars jim ustavičně roste před očima. Blíží se k němu ohromnou rychlostí. Zprvu má Marsův kotouč 12° šířky, za chvíli už 14°, 16° atakdale. Maslov rychle odhadne vzdálenost od povrchu Marsu na 25 tisíc km. Při rychlosti, jakou se k němu řítí, překonali by ji za čtyři minuty!

Vypadalo to, jako by se proti nim zdvihala z nesmírné tmy nějaká žhavá hmota — asi tak, jako když sopečné plyny vydouvají bahno z mořského dna.

Rostoucí přetížení jim napovědělo, že koule neustále brzdí. Čtyři minuty již dávno prošly a stále ještě nepřistáli. Místo toho zaslechli nějaký hukot, jenž postupně silil. To je známkou, že se už ponořili do atmosféry. Obloha nad nimi už není černá, ale objevuje se na ní modrozelený svit. Hukot, způsobený třením pláště lodi v hustých vrstvách vzduchu je uspává.

Najednou vidí, že je obklopil roj malých šedých koulí, prudce kroužících kolem; koule postupně víc a těsněji obemykají jejich loď, až konečně ji sevrou docela — najednou se znovu ocitají ve tmě. Hukot začal slábnout a nakonec zanikl plně, tíže se zmenšila a zmocnil se jich pocit, že se z něčeho nic pohybují opačným směrem. Ale to je jen klam — ve skutečnosti se jejich loď pouze zastavila. Pak malé tmavé koule odlétly a vesmírní poutníci pronikají stěnou loďky, do prostoru, který Pozemšťanům připomíná vnitřek nějakého chrámu. Strop nad nimi se zavře, loďka, v níž přiletěli, zmizí a Pozemšťané zůstávají ve velkém sále s podlahou pokrytou měkkými koberci. Dýchají příjemně vonící vzduch — a dívají se bezradně jeden na druhého. Nemohou se vzpamatovat. Únavou se jim třesou nohy a v tom ucítí dotyk měkce čalouněných lenošek, s úlevou do nich padnou. Vzápětí na to je půvabné Mart'aneky odvázejí ke stolu, který se prohýbá pod tíhou občerstvujících jídel a nápojů.

Jídlo jim vrátilo síly a paměť, a podnítilo jejich zvědavost. Rozhlížejí se po salónu. Něco étericky vznešeného vyzařuje ze všech koutů. Po stranách uviděli množství dveří, tam snad jsou pro ně uchystány pokoje, napadlo je. Vzápětí se jedny z těch dveří otvírají a do sálu vstupují tři Mart'aneky. V tom jejich nenadálém vstupu je něco nadosobního. Jedna z nich je jiná než všechny marsovské ženy, které zatím poznali. Jako by z ní vyzařoval život, má zardělé tváře, radostný úsměv, je celá rozechvělá...

"Pro boha, to je přece Pozemšťanka, to musí být žena ze Země!" zvolá Holub.

A ředitel Maslov dodává: "Tu dámu přece znám, a vy také, pane Porfyrove!"

Jen Porfyrov mlčí, je bledý, dech se v něm táje. Pozemšťanka se se všemi radostně vítá, jen před Maslovem se zarazí a před Porfyrovem — zbledne. Podají si rozechvělé ruce a klopi oči, neschopni slov.

Pozemšťanka, jež uvítala ruskou astronomickou výpravu po jejím přistání na Marsu nebyla nikdo jiný než — Anežka Fjodorovová.

První dojmy

Vraťme se nyní o nějaké dva dny zpátky. Na úpatí jižního svahu nevýrazného horského hřbetu tyčí se mezi nafialovělou vegetací skalní krajiny řada vysokých krychlí, vzdáleně připomínajících americké mrakodrapy. Opodál stojí domek, podobný pozemským vilám. Neobvyklý klid krajiny porušují jen tóny píána, slabě pronikající zavřenými okny vily do okolí.

Ve vile u hudebního nástroje sedí Anežka Fjodorovová. Po boku má dvě Mart'anky, naprosto stejné jako ty, které jsme poznali ve vesmírné lodi.

Anežka hraje smutnou píseň, naklání hlavu a zamyslí se. Na chvíli přestane hrát. Zavládne ticho, které ruší jen sykot kyslíku unikajícího z kohoutku ve zdi. Jako kdyby na Zemi unikal svítíplyn.

Po chvíli Anežka zdvihla hlavu a přerušila jednotvárný sykot kyslíku otázkou, kdy už tu bude loď ze Země.

"Za dva dny," odpověděla Mart'anka.

"A může se cestou setkat s nějakými překážkami?"

"Ovšem, může narazit na nějakou interplanetární hmotu."

My už víme, že takovou zkoušku musela loď skutečně přečkat.

Mart'ané nepouštěli loď z očí. Na severní točně Marsu zřídili zvláštní ústav, který pomocí elektrických vln přenášel Mart'anům obraz vesmírné lodi, jako se na Zemi předvádí kinematografie. Současně s obrazem udávala stanice automaticky i rychlost a vzdálenost koule od Marsu.

Mart'ané však mohli sledovat i dění uvnitř vesmírné lodi. To byl vlastně hlavní účel této stanice na severním pólu. Vlny, které stanice vyslala, umožňovaly každému Mart'anovi na kterémkoli místě Marsu obraz vnímat. Oči Mart'anů mohly přijímat neobyčejně široké spektrum elektrického vlnění. Tělesy, jež jsou Pozemšťanům neprůhledná, mohou pronikat vlny jiných délek.

I Anežka mohla ze svého domova sledovat cestu vesmírné lodi pomocí zvláštního elektroskopického přístroje. Tak byla svědkem srážky kosmické lodi s plynnou hmotou. Rozeznávala přitom i jednotlivé osoby, i když ne tak dokonale, aby je mohla poznat. Že jde o Rusy, soudila zprvu jen z toho, že je unesli z ruského území. Její domněnku potvrdilo pozdější sdělení z vesmírné lodi, které oznamovalo, že noví zajatci mluví tímž jazykem jako ona.

Celý čas, který zbýval do přistání lodi, uvažovala, jsou-li zajatci lidmi natolik civilizovanými, aby se s nimi mohla shodnout. Snadno se to mohla dozvědět, ale nechtěla si kazit radost příjemného překvapení.

Ale byla opravdu příjemně překvapena? Proč radost v její tváři nakonec vystřídalo leknutí?

Když se přivítala se všemi, nabídli jí místo mezi sebou a nijak netajili, že její přítomnost na Marsu je překvapila a že by rádi zvěděli, jak se sem dostala. Ale v této chvíli Anežka nebyla s to vyprávět svůj příběh, její černé oči zvlhly a z prsou se jí vydralo těžko potlačované štkání.

Bylo to radostí, která se uvolnila v pláči, anebo pláč měly na svědomí nějaké smutné vzpomínky?

Všichni ji začali těšit a všemožnými pozornostmi se jí snažili uklidnit. Konečně se na její tváři objevil úsměv.

Že její krajané jsou dobří lidé, poznala hned a důvěřovala jim. Ostatně, byli mezi nimi dva její staří známí.

Maslov se omluvil, že nemá v úmyslu připomínat jí svými dotazy nějaké nepříjemné vzpomínky, ale ať jim proboha alespoň stručně vysvětlí, jak se dostala na Mars. Porfýrov věděl o jejím záhadném zmizení na Kavkaze a domyslel si ostatní. Stejně už mu dávno bylo divné, proč mu strnulé tváře Mart'anek neustále připomínají Anežku Fjodorovovou. Ale mlčel. Cítil se nesvůj, byl zaražený, nevěděl, na čem je, nevěděl, co si o něm Anežka myslí. To, jak reagovala na jejich shledání, mu nijak nepomáhalo.

Anežka konečně začala vysvětlovat.

"Otec koupil na Kavkaze malé panství, kam jsme se ihned odstěhovali. Krajina tam byla nádherná. Jednou k večeru jsem se procházela po hřebenu hory, na jejíž stráni stál náš zámček. Zrovna přestalo pršet a na obloze byly ještě mraky, i když západ už byl jasný. Slunce osvětlovalo mraky zespodu a vrhalo rudou záplavu na úbočí hor — bylo to velkolepé a vzácné divadlo. Strašně mě to vzrušovalo a nemohla jsem se na tu podívanou vynadít. A jak tam tak stojím, najednou se mraky nade mnou jako by roztočily, otevřely se a něco padalo přímo na mě. Pozbyla jsem vědomí a probudila se až v nějakém prostoru, kde mě obklopovala všelijaká tělesa, tak nezvyklá a příšerná, že jsem omdlela podruhé. Probudila jsem se až tady a kolem sebe jsem měla tyto loutky v lidské podobě. Jenomže ty ještě nebyly tak dokonalé jako tyhle."

Podle všeho byla tehdejší výprava Mart'anů nejspíš pouhou zkouškou a Anežka se stala obětí jejich snah o akomodaci s lidmi pro usnadnění vzájemných styků v budoucnu. Mohla děkovat jen své pevné, statné a zdravé tělesné konstituci, že přestála všechny útrapy bez nehody.

Anežka byla krásná dívka a teď, když ji vysvobodili z tíživé samoty a poskytly jí svou přítomností rovnocennou společnost, dívka znovu rozkvetla a byla tak roztomilá, že všichni zatoužili být jejími ochránci a dali by pro ni i život. Pak chtěla vědět, jak oni se dostali na marsovskou loď. Vyprávěl hlavně ředitel Maslov a inženýr Holub, ale občas se připojil i někdo z mužstva, aby příběh doplnil nějakou podrobností. Anežka poslouchala velice pozorně, ať mluvil kdokoli; k řediteli se chovala uctivě, k inženýrovi zdvořile.

Nejméně mluvil Porfýrov. Kdykoli se náhodou setkali očima, oba je sklopili. A v Anežčině pohledu vždy viděl jakýsi chlad a zdrženlivost.

Zapadlo slunce a nastal soumrak; marsovské dny se takřka nelišily od pozemských, byly jen asi o půl hodiny delší.

Pozemšťané však zůstali a dlouho do noci hovořili o svých zážitcích a dojmech. Teprve pak se odebrali na lože.

Každý měl samostatný pokoj, moderně zařízený podle evropského vkusu.

Ten večer se ne jeden z Pozemšťanů dlouho převaloval na lůžku a usínal jen těžko, ještě ve spánku pronásledován rozčilujícími sny.

Ředitel Maslov byl jeden z nich. Až nyní, po setkání s Anežkou ocenil, jakou roli hraje žena v životě muže. Na Zemi se denně setkával s mnoha ženami. Ale nikdy tomu nepřikládal větší význam než jako každé jiné všední události. Až tady

na Marsu, po tolika dnech výlučně mužské společnosti si najednou uvědomil, jak se změnila atmosféra prostředí, jestliže se v něm octne třeba jen jediná skutečná žena.

Kyryl Kyrillovič Maslov byl vdovec, z prvního manželství mu nezůstaly děti a do svých padesáti let si uchoval železně zdravý. Pro vědu neměl čas oženit se podruhé. Nikdy si z toho nic nedělal, ale teď najednou se mu vybavily dávno zapomenuté vzpomínky na krásné chvíle, které prožíval jako mileneček a později jako novomanžel. Vzpomínky mu běžely hlavou jako pestrý film, přicházely, odcházely, uvolňující místo jiným. Pak usnul a ve snu prožíval znovu svá mladá léta plná lásky, jen s tím rozdílem, že jeho mladá, roztomilá žena měla Anežčinu podobu.

Také inženýr Holub těžko usínal. Na rozdíl od Maslova byl ještě mladík asi sedmadvacetiletý, statný. Před několika lety se nešťastně zamiloval a pomstil se nevěrné první lásce tím, že se vrhl po hlavě do proudu života, přechal do společnosti, aby se bavil, hýřil a vynahrazoval si zklamání ve chvílkových známostech. Až dosud se neoženil, snad z obavy před novou zradou. I jemu Anežka učarovala. A když i on konečně usnul, vířily i jemu hlavou vzrušující, opojné sny, v nichž se viděl v Anežčině náruči a zahrnoval ji polibky a něhou.

Ani Porfýrov nemohl usnout. Bolelo ho srdce, Porfýrov byl odjakživa melancholik. Zmítala jím vášeň, ale chlad a cizota, kterou se domníval vidět v Anežčiných očích, ho doháněla k zoufalství. Už skoro zapomínal, byl téměř vyléčen ze svého citového vzplanutí a najednou je osud tak podivným způsobem zase svede dohromady, aby ho tak bolestně zasáhl na nejcitlivějším místě.

Také Anežka se ten večer trápila a neklidně se převracela ve svém lůžku. Chvillemi se zamýšlela, chvillemi si tiskla oběma rukama rozpálené tváře a z jejích rozvlněných prsou se dral vzdech za vzdechem. Dlouho trvalo než usnula. A zdálo se jí, že zase sedí na hvězdárně, u dalekohledu a Porfýrov vedle ní. Chce ji obejmout, a ona neuhýbá, jen se rozkoší chvěje a oddaně se k němu přivine. Cítila v tom snu tolik rozkoše, že se z toho až probudila. Srdce jí bilo vzrušením jako zvon.

Bylo už ráno.

Když se oblékala, vešel Marťan a ohlásil, že inženýr Holub by rád se slečnou o něčem pohovořil. Má mu prý sdělit, kdy ho bude chtít přijmout.

Nenechala ho čekat dlouho.

"Přišel jsem popřát dobré jitro, slečno," začal inženýr, když vešel do jejího pokoje.

"To je od vás milé, děkuji vám."

"Slečno, jistě se tu cítíte velmi opuštěná, a tak doufám, že neodmítnete, nabídneme-li vám všichni přátelství a ochranu. Zvláště já bych byl neobyčejně šťastný, kdybyste mě poctila vaší důvěrou a dovolila, abych nabídl všechny své síly k vaší ochraně. Víte, že je tady dvacet mužů, nepříliš inteligentních, a mohlo by se stát, že přirozená náklonnost některého z nich se vás nemile dotkne. V tom případě se vždycky obraťte na mě, já už je poučím, co je to slušné chování k dámě."

"To je od vás hezké. Ráda použiji vašich služeb," odvětila.

Pak se ještě chvíli bavili.

Asi po půl hodině inženýr odcházel a ve dveřích se setkal s ředitelem Maslovem. Oba se na sebe zaraženě podívali. Z výrazu Holubovy tváře se dala vyčíst neklidná otázka: "Kam se hrneš a co tam chceš, plešatče?"

A podobně ve tváři ředitelově:

"Copak jsi tam hledal, mladíku?"

Ale navenek se k sobě chovali se vši úctou, uklonili se jeden druhému, inženýr ustoupil z cesty a Maslov zaklepal na dveře Anežčina pokoje.

Mluvil podobně jako před chvílí inženýr. Upozorňoval ji na povahu svých lidí, při čemž se také jako mimochodem dotkl Holubovy minulosti, zmínil se o jeho hříších, a nabídl se jí za ochránce, neboť prý jako ředitel má největší vliv. Aby se tedy na něho ve všem s důvěrou obracela. Na důkaz toho jí políbil ruku.

Kromě toho, když se později mužstvo sešlo v salónech, Maslov se ujal slova a důtklivě mužstvu připomenul, že přítomnost dámy v jejich společnosti je zavazuje k slušnému vystupování atakdále...

Anežka už se do své vily nevrátila, zůstala ve společnosti astronomů. Měla zde vyhrazené své oddělení, kam ji Marťané přenesli věci z vily. Doufala, že jí bude ve společnosti krajanů veseleji.

A teď najednou, po tom dvojím, byť jen naznačeném vyznání znovu zatoužila po své samotě. Necítila se svobodná. A dostávala strach z tolika mužů, kteří se jí chtěli vkrást do soukromí.

Bylo samozřejmé, že Pozenšťané se chtěli co nejdříve trochu porozhlédnout po Marsu. Rozdělili se na dvě skupiny. Jednu tvořila inteligence s Anežkou a druhou mužstvo.

Jedni i druhí vešli v průvodu Marťanů znovu do průhledných koulí a vylétěli.

Na severní polokouli Marsu bylo právě léto. Krajina, nad níž koule vzlétly, nacházela se poblíž polárního kruhu, noci zde byly zcela krátké, takže tepelné změny nebyly příliš velké. Na Marsu to není otázka jen tak zanedbatelná. Jestliže totiž na vnitrozemských pouštích Země nepřesahuje rozdíl teplot ve dne a v noci 50° C, pak na Marsu v podobných podmínkách dosahuje až 200° C. Marsovská atmosféra je asi čtyřikrát řidší než pozemská, takže tak neoslabuje sluneční žár a povrch planety se o to víc zahřívá. A naopak zase umožňuje rychlejší vychládání v noci.

V polárních krajinách, kde trvá den půl marsovského roku (celý rok pozemský) je teplota rovnoměrná. Věčný polární sníh průměrně sahá až k desátému stupni severní šířky. Kraje, ležící mezi osmdesátou a šedesátou rovnoběžkou během půlnočního dne ožívají.

Marně bychom však hledali na Marsu barevnou pestrost nebo zeleň, která tak osvěžuje na jaře oči obyvatel Země.

Nedovolují to atmosférické podmínky planety.

Nyní se tedy v této krajině ocitli Rusové. Na štěstí se nemuseli obávat odlišných tepelných a atmosférických podmínek, neboť byli neprodyšně uzavřeni v prostoru, kde se udržovala ustavičně přiměřená teplota a kde byl také



normální vzduch, jaký vyžadovaly plíce lidí.

Na jednoduché, elegantní pohovce uvnitř průhledné koule sedí Anežka s dvorným Holubem po boku. Maslov, s učeným a vážným výrazem v tváři sedí vedle Anežky s druhé strany. Za nimi stojí Porfýrov. Oči má zarudlé, vlasy nedbale učesané. Stojí mírně rozkročený s rukama založenýma za zády, v tváři rezignaci. Kouří jednu cigaretu za druhou. Ještě dobře, že zkažený vzduch, dým a prach rychle pohlcovaly nějaké filtry.

Koule se s nimi vznesla do výše asi půl kilometru. Pod sebou uviděli rozlehlou nekonečnou rovinu, nad níž se střídaly jen dvě barvy: temná modrozelená nebo špinavě hnědá. Na této rovině spatřili množství vysokých domů. Na první pohled se zdálo, že jsou roztroušeny v prostoru libovolně, až po chvíli si Pozemšťané uvědomili, že v jejich rozmístění je přece jen nějaký řád. Některé domy připomínaly americké mrakodrapy, jiné tvořily ohromné rotundy s polokulovitými kopulemi. Ale ani jedny ani druhé stavby neměly okna, jejich stěny tvořily jednotlivé, špinavě šedé plochy.

Nejzajímavější byl ruch, který panoval kolem marsovských budov. Všude kroužily nějaké ohromné včely, občas některé mizely ve stavebách a jiné zase vylétly ven. Včely létaly vzduchem přímo jako šipky a měly tvar koule asi půl metru v průměru. A kdykoli některá z včel prováděla ve vzduchu nějaký obrat, rozprostřela do stran jakousi soustavu lopatek, proměňujíc se tím v podivného motýla. Křídla mizela stejně rychle, jako se objevovala, a kulový tvar včel se znovu objevil v charakteristické, geometricky čisté podobě.

A všechen ten pohyb jako by se soustřeďoval vždy kolem některé z marsovských budov. Připomínaly tím jakési obrovské úly asi dvě stě metrů vysoké a sto metrů široké. Vzdálenost mezi jednotlivými úly se pohybovala v průměru asi kolem jednoho kilometru.

Čím déle to hemžení pozorovali, tím jim připadalo podivnější. Nakonec Maslov požádal Mart'ana o výklad.

"To jsme my, Mart'ané," odvětil tázaný a mávnul rukou směrem k místu, kde bylo zvlášť mnoho včel, "a ty stavby jsou naše stanice," pokračoval, ukazuje na úly.

"To že jsou Mart'ané? Ale proč tak divně vypadají?" ptal se Holub.

"Koule je nejideálnější tvar našeho umělého těla, neboť nejlépe vyhovuje podmínkám našeho životního prostředí. Vidíte, jak snadno a jak rychle se naši krajané dokáží pohybovat v prostoru, zatímco my, kdo jsme kvůli vám přijali podobu Pozemšťanů, nemůžeme se pohybovat ve vzdušném prostoru naší planety jinak, než v této nebo podobné kouli."

"A čemu slouží ty stanice?" promluvil konečně Porfýrov.

"Z nich jednak proudí síla, která nás přenáší atmosférou, jednak se v nich nacházejí vchody k šachtám do našich obydlí pod povrchem Marsu."

"Jak se vůbec uskutečňuje všechen ten pohyb?"

"Stanice mají elektrický náboj, jedna je nabitá kladně, sousední záporně, další zase kladně atakdále. Jestliže se někomu zachce odletět, dotykem se nabije souhlasným nábojem. Pochopitelně je pak stanicí odpuzován, zatímco sousední stanice ho přitahuje. Přistát už může kdekoli, neboť má pod vnějším obalem sadu hrotů, jež může libovolně vysunout. Hroty se náboj vybije. Kromě toho může Mart'an prudkým rozevřením křídel zvýšit odpor vzduchu — toho také využívá, kdykoli chce změnit směr letu. Při letu na větší vzdálenosti se Mart'an nechá přitáhnout až k nejbližší stanici, nad ní pomocí hrotů změní svůj náboj a může cestovat dál."

"Na podobném principu jsou založeny naše elektromotory," poznamenal Holub.

"Používáte tento způsob pohybu i na velké vzdálenosti?" zajímal se Maslov.

"Nikoli, je to spíš obdoba pozemské pěší chůze. Na větší vzdálenosti používáme jakési transportní koule, podobné této."

"A čím ty jsou poháněny?"

"Gravitačním vztlakem. Některé hmoty se zvláště polarizovanou molekulární konstelací tíže naopak odpuzuje. A na tom je založen jak pohyb této koule, tak i pohyb velkých vesmírných lodí.

Po té se rozhovor stočil k zvláštnostem Marsu.

"Co je to za tmavé skvrny? Snad nějaké rostliny?" zeptal se kdosi.

"Ano." Z Mart'anova výkladu posléze vysvitlo, že jsou to jednoroční rostliny, které Mart'ané pěstují pro vylepšení své stravy. Marsovská potrava totiž byla sice umělá, vyráběná chemickou cestou, ale chuťově ji zdokonaľovaly extrakty z rostlin.

Ruská výprava teď sestoupila ve své kouli níže, aby si mohla lépe prohlédnout marsovské sady. Uviděli rostliny, které připomínaly pozemské lišejníky, zárazy a houby. Nejčastěji se v sadech vyskytoval ohromný lišejník, jehož listy měřily několik čtverečních metrů. Brzy si všimli, že tyto rostliny nemohly vyrůst jen z půdy. Bylo tu jistě umělé zařízení.

V porostu se nacházelo množství hadic, jejichž četné výběžky vnikaly do prsti. Jimi se rozváděly do půdy sadů roztoky umělých hnojiv, vyráběných z atmosféry. Kromě toho sloužily hadice jako vlnovody, neboť silné elektrické vlnění urychlovalo růst plodin.

Přírodu Marsu nepředstavovaly jen rostliny. Při pozornějším pohledu Rusové rozeznali ve stínu lišejníkových listů nějaké bělejší útvary, podobné žízálám nebo slimákům. Skutečně to byli živí tvorové, neboť bylo vidět jak se pomalu sunou mezi jednotlivými rostlinami. Byli to mohutní měkkýši, dosahující několikametrových délek. Mart'ané je vypěstovali uměle z daleko menších předků. Jejich potravou byla výlučně jedna, jinak neužitečná rostlina. Stravovali ji tak, že ji vždy obalili svým proměnlivým tělem a pozvolna ji rozložili trávicími látkami a vstřebali. Asi tak, jako pozemská měňavka spolkně řasu. Maso těchto živočichů bylo jednou z nejdůležitějších surovin pro výrobu marsovské stravy. Tento měkkýš byl jediný živočich, který dokázal odolávat ohromným klimatickým změnám na Marsu; jednak díky své přirozené houževnatosti, jednak zásluhou pánů planety, kteří se bez něho nemohli obejít. Nevadil mu mráz, naopak nízké teploty, jimiž byla planeta sužována, umožňovaly jeho rozmnožování. Vždy před příchodem zimy vybrali Mart'ané nejlepší kusy a ty ponechaly ve vadnoucí přírodě, kde pak mrazem ztuhly a posléze rozpraskaly na množství drobných

zlomků. Ty pak čekaly až do jara, kdy působením teplé vody, jež naplnila kanály, ožily a během léta dorostly do původní velikosti.

"Jak jsou ta pole velká?" zeptal se jeden z Rusů.

"Bývají obvykle 20 až 100 km široká a několik set i tisíc kilometrů dlouhá. Vždycky jsou dvě pole vedle sebe a rozděluje je široký pruh mělké vody."

"Není to nakonec to, co my Pozemšťané nazvali marsovskými kanály?"

"Ano, je," stručně přisvědčil Marťan.

Koule opět začala stoupat, aby mohli přehlédnout větší komplex. Krajina se pod nimi propadala a z modrošedých dálav horizontu se vynořovaly nové a nové končiny.

Na jedné straně začínají na horizontě převažovat světlejší tóny, přecházející postupně v jednolitou běl. V jejich zorném poli se objevily rozlehlé planiny, sloužící k výrobě nějakých solí. Na opačné straně se zaleskla vodní hladina. Z výše teď spatřili oba polní pásy a široký vodní předěl mezi nimi.

Tak to je tedy jeden z těch záhadných marsovských kanálů! Přímý vodní příkop s velice povlnnými širokými břehy, proměnnými v pole. Nebýt rostlin, sotva by bylo vidět, kde končí svah a začíná voda. Jak asi mohl být vodní kanál hluboký? Sotva pár decimetrů, uváží-li se, že šířka místy dosahovala stovek kilometrů.

Marťan doplnil jejich úvahy poznámkou, že tyto vodní příkopy byly v dávných dobách skutečnými, dokonce splavnými kanály. Ted' už však sloužily pouze zavlažování. Postupem doby se zanesly tak, jako se promění v louži bez břehů neudržovaná vodní nádrž. Přitom se současně značně roztáhly do šířky. Bývaly totiž nanejvýš jen několik set metrů široké, za to však také až padesát metrů hluboké.

Je proto pochopitelné, že břehy marsovských kanálů už dnes nejsou rovnoběžné, tvoří je vlastně řetěz vzájemně navazujících louží, který si dosud zachovává původní směr.

"Se Země někdy vidíme místo jednoho kanálu dva těsně vedle sebe? Dá se to nějak vysvětlit?" vyptával se Maslov.

"Když uhodí mrazy, voda v kanálu zamrzne a led se pokryje sněhem, právě tak jako zapadne i ostatní krajina. Jen zbytky pobřežních rostlin tvoří dva tmavé rovnoběžné pásy, které jsou navzájem odděleny širším nebo užším pruhem ledu podle toho, jak byl kanál před zamrznutím naplněn — a to závisí na roční době."

Koule stále ještě stoupala; Marťané chtěli Rusům ukázat moře, do něhož kanál ústil. Ale mlha jim zakryla výhled. Pokoušeli se tedy alespoň srovnávat vzhled kanálu s podobou, kterou znali z pozemských pozorování. Jenomže to by asi museli vystoupit mnohem výše, neboť ze Země viděli kanál jako tenkou temnou čáru, narýsovanou na špinavě oranžovém podkladu. Kdežto odtud stále ještě viděli řadu kalužin, obrostlých modrošedým porostem.

O něco dále se marsovská koule zase snesla blíž k povrchu planety. Pod sebou viděli zase kanál a na něm nějaký ohromný stroj, podobný pozemským secím strojům, jenomže bez kol. Rozpínal se značnou částí kanálu jako směle sklenutý most a pomalu se pošinoval. Marťan jim vysvětlil, že stroj loví ze dna kanálu vegetaci, používanou k výrobě barviv. Podívovali se neuvěřitelné obrovitosti stroje, mohl být dobře 5 km dlouhý.

Tím jejich procházka po Marsu skončila, odtud se už vrátili přímou cestou do svého dočasného přibytku.

Soupeři

Stará zkušenost říká, že se spíš zamilují tři muži do jedné ženy než tři dámy do jednoho muže. A zvláště, když jde o ženu, která je sama v uzavřené společnosti a svou přítomností chtíc nechtíc vždy znovu rozjítuje city svých průvodců.

Když se Anežka Fjodorovová dostala do této nezáviděníhodné situace, byla ještě krásnější než před dvěma léty, kdy poznala Porfyrova. Za tu dobu sice ztratila jistou část někdejší naivity a polodětské roztomilosti, ale její zjev za to získal na důstojnosti a ušlechtilosti. Byla teď tak okouzlující, že Porfyrov se už neodvažoval ani pomyslet, že by se kdy mohl obnovit jejich bývalý vztah. Zdála se mu příliš krásná, příliš vzácná.

Když ji zde uviděl poprvé, na okamžik si myslel, že by se mohl stát jejím průvodcem a snad i důvěrníkem. Ale zatím tomu nic nenásvědčovalo. I když už je nedělal ta ledová hráz, kterou pocítil při jejich opětném setkání, přece jen se k němu stále ještě chová jinak než k ostatním. Občas s ním prohodí nějakou běžnou společenskou frázi, ale nikdy se mu nepodívá do očí, nikdy se na něho neusměje, jako se někdy usmívá třeba na Holuba.

Porfyrova to trápí ale za nic na světě by to nedal najevo.

Maslov a Holub se zatím předhánějí ve dvornosti. Střídavě se jim dostává štěstí dělat Anežce průvodce. Starý vdovec se celý chvěje, může-li sebenepatrněji stisknout Anežčino ramě. Anežka je tak něžná a vděčná. Holub zas hýří žerty a Anežka se z plna hrdla směje. Všichni se hned otáčejí a Anežčin smích je strhuje s sebou.

Anežka se směje ráda a úsměvy štědře rozdává všem. Jen k Porfyrovovi je skoupá. Když se Anežka směje, Porfyrov se mračí, a sotva se na něho celá rozesmátá podívá, smích jí odumře na rtech.

Nejvíce se s Anežkou baví Holub. Maslov věčně žárlí a neustále vyhledává příležitost, aby ji mohl být co nejbliž.

Druhého dne je Marťané pozvali k prohlídce továrny...

Objevily se už také první problémy spojené s pobytem Pozemšťanů na Marsu. Soustřeďovaly se hlavně kolem tíže.

Lidé by se sice mohli poměrně snadno přizpůsobit přitažlivosti Marsu, která nedosahuje ani poloviny přitažlivosti zemské, ale sníženou námahou by zeslábli a po návratu na Zem by těžko zvykali na normální tíži. Proto žádali Marťany, aby mohli i na Marsu žít v podmínkách, na které jsou zvyklí. To nebylo nic tak těžkého — rozdíl tíží nahradil oděv. Lidé dostali velice jemné, ale mimořádně těžké obleky, které rovnoměrně zatížily celé jejich tělo. Tak například Maslov, který na Zemi vážil téměř sto kilogramů a na Marsu jenom třicet pět, nabyl zase své původní váhy.

Marťané udělali ještě víc. Snažili se umožnit Pozemšťanům volný pohyb, aby se nemuseli vázat jen na transportní kouli: kde k tomu byly podmínky, převážně v uzavřených prostorech, provedli ona opatření, jaká se osvědčila v Anežčině vile. A pro pohyb venku nabídli svým hostům speciální klobouk, v němž byl umístěn dýchací přístroj, jenž zcela nenápadně dodával Pozemšťanům potřebný vzduch.

Marsovská atmosféra nebyla pro Pozemšťany vhodná. Především byla řídká, asi jako na Zemi na nejvyšších horských

vrcholech, dále obsahovala značné množství kyslíčnicku uhličitého a některých jedovatých plynů — důsledek kdysi rozvinuté průmyslové výroby. Kromě toho měla velice málo kyslíku. Ve srovnání s atmosférou Země jen stopy. Známa koule přenesla náležitě vybavené Pozemšťany k jednomu z úlů, k němuž se sletovalo zvlášť nápadné množství včelám podobných Mart'anů. Ohromným komínem se spustili do temné prostoty, kde je ohlušila neobyčejná směsice podzemního dunění a rachoty. Vystoupili z průhledné koule, která vzápětí odlétla, a v doprovodu dvou Mart'anů v lidské podobě se vydali na pouť po marsovské továrně.

Na všech stranách i na podlaze viděli v lesknoucích se stěnách prostoty ústí okrouhlých štol.

Najednou se z jednoho otvoru začal valit nepřetržitý proud tmavých koulí, jenž vzápětí znovu mizel v ústí sousední štol. Mart'an jim vysvětlil, že to jsou Mart'ané, kteří se stěhují z jednoho pracoviště na druhé. Proud se zdál nekonečný. Podobně nekonečný jim připadal i déšť Mart'anů padajících do tmavé prostoty vstupní šachtou, ten zase mizel v jiném otvoru — to byli marsové dělníci, nastupující na novou směnu.

Ze vstupní haly — pokud se tak dá ona temná prostora nazvat — odešli Rusové do haly, zaplavené světlem. Marně však hledali jeho zdroje; světlo naplňovalo prostor jakoby odnikud. Ale to už Mart'an odsunul stěnu a výprava vešla do vozíku v podobě jakési velké bedny, která se za nimi okamžitě uzavřela a dala se do pohybu. Ve vozidle byla tma. Všichni mlčeli, neboť by se stejně neslyšeli.

Když se vůz s nimi zastavil a náhle je zase zaplavilo světlo, všiml si Porfýrov, že Holub celý hoří a Anežka se mu zdála rozhořčená. Stěží krotil svůj hněv. Věděl hned, že se během cesty přihodilo něco proti její vůli a snadno si domyslel, co to tak asi mohlo být.

Ještě štěstí, že vzápětí jejich pozornost strhly na sebe marsovské podivnosti. Jen vystoupili z vozíku, ohlušila je prudká vichřice; její nárazy sice osobně necítili, za to ji slyšeli kdesi za stěnou.

"To je mlýn," stručně odpověděl Mart'an na jejich zvědavé otázky. Podivné také bylo, že Mart'an jejich otázkám porozuměl docela snadno, zato jeho odpověď slyšeli, až když jim ji vykřičel přímo do uší. Když se podívali průhledným okénkem stěny, mnoho neviděli. Jen nejasný prostor vyplněný bílým mrakem prachu.

Šli dál.

O něco dál vznášel se v prostoru nějaký trámec. Hrana čtyřhranu měřila dobře metr. Po trámci poletovala nějaká obruč — jednou letěla zleva doprava, pak zas v opačném směru. Ale vratné body byly pro velkou rozteč mimo jejich zorný úhel. Divili se, jak je možné, že se ta obruč jen tak může po trámu pohybovat, když není zřejmě nijak poháněna. Ale bylo to jinak, pohyboval se celý ten trám i s obručí — zmýlila je preciznost celého zařízení, nebýt toho, jistě by alespoň sebenepatrnější otřesy prozradily pohyb trámce. Takto se však zdál zcela nehybný. Účel toho zařízení jim zůstal hádankou — patně šlo o nějakou transmissi.

Další kroky je dovedly k řadě velikých kolmo postavených válců, které se ve spodní části rozšiřovaly v bubny.

Pozorovali, jak se najednou jeden takový buben rozžhavl, pak žár klesl, buben opět ztmavl a rozžhavl se zas buben sousedního stroje. Tak to postupovalo řadou od bubnu k bubnu jako vlna za vlnou. Vzduch naplnila charakteristická vůně ozónu. Nebyly to ovšem jen válce s bubny, halu naplňovalo množství nejrůznějších přístrojů a zařízení.

Pozemšťané se marně domýšleli smyslu všech těch věcí, neboť neviděli to hlavní, vlastní pracovní proces. Ten zůstal skryt, aby se nepráškilo. A tak jim muselo stačit Mart'anovo vysvětlení, že to jsou mlýny na drcení kamene, který potřebují v práškovité podobě k přípravě jednoho druhu potravy. Dodejme, že tyto mlýny zpracovávaly sádrovec či spíše jeho ušlechtilou formu zvanou alabastr. Alabastrové lomy na povrchu Marsu navštívili Rusové později.

Od mlýnů se spustili šachtou do nižšího poschodí. Okamžitě si uvědomili, že je tu značně tepleji.

Sádrový prášek se zde mísil v obrovském bubnu s otáčivými lopatami s nějakým jiným prachem. Obě suroviny padaly do mísiče dvěma komíny. Hotová směs se odsávala otvorem ve spodní části stroje a padala do nižšího patra k dalšímu zpracování. Nejvíce z tohoto patra Rusy zaujal zřejmě obrovský prostor vyplněný lesem kolmých tyčí asi decimetr silných. Právě tak byly tyče od sebe daleko. Dívali se na tu podivnost průhledným okénkem a překrývající tyče jim nedovolily třeba jen odhadnout, jak je prostor jimi vyplněný velký. Dohadovali se, co to je vlastně za zařízení — nakonec zvítězil názor, že jde patně o kolosální difúzer, v němž se oddělují různě difundující plyny.

Chodili podivuhodnou továrnou sem a tam a poznali ještě mnoho zajímavého, i když většinou nepochopili ani smysl, ani funkci celé řady podrobností. Nešli už ani do nižších pater, jednak tam hrozilo úmorné vedro, jednak už byli dost unavení. A tak se radši vydali nazpět.

Anežka se nápadně držela poblíž ředitele Maslova. Holub i Porfýrov kráčeli mlčky. A když se zas usadili do známého vozíku, Anežka si sedla proti Porfýrovovi a těsně před tím než zhaslo světlo ze záhadného zdroje zahlédl Porfýrov na okamžik Anežčin pohled. Měl pocit, že se ty okouzující oči na něho dívají s němou prosbou. Ale to už světlo zhaslo a vůz se úžasnou rychlostí rozletěl podzemím.

Za nějakou chvíli už se zas vznášeli v průhledné kouli. Vyletěli rychle vzhůru šachtou a najednou zase viděli tmavomodrou oblohu a šedý kraj v záplavě bílého slunečního světla. Ještě daleko od zarostlého pobřeží kanálu, hluboko v marsovských pláních, bylo vidět charakteristické stavby při ústích šachet k příbytkům a k pracovištím Mart'anů.

Mart'ané sestoupili do hlubin své planety, když shledali, že její povrch už pro ně nestačí. V nitru planety našli skutečné poklady energie: uhlí, soli a rudy. Z počátku se vytěžené šachty zasypávaly, ale jak rostla populace a každá píď povrchu rychle získávala na ceně, začali Mart'ané stěhovat továrny a příbytky do vhodně upravených šachet. Povrch planety byl postupně uvolňován pouze k pěstitelským účelům a k využívání sluneční energie. Tím získala na ceně i ohromná území, dříve pustá, kamenitá či písčítá. Sluneční teplo, které dřív dopadalo na tyto plochy bez užitku, bylo teď zachycováno nejrůznějšími způsoby. Na místech s málo vodivou půdou, která už v nepatrné hloubce zůstávala chladná, se rozprostíraly hustě vedle sebe termočlánky. Teplotní rozdíly mezi oběma konci článku — jeden byl vždy vystaven slunci a druhý zapuštěn v chladné vrstvě půdy — vzbudily v termočlánku elektrický proud. Jinde se zase

pokrývaly celé rozsáhlé plochy povrchu zvláštní černou směsí, která dokonale absorbovala sluneční teplo a světlo. Přitom změnila barvu, z černé hmoty se stala hmota bílá. Sluneční energie se proměnila v energii chemickou. Bílá hmota se pak snadno rozkládala na plyny, jejichž expanzí se poháněly stroje.

Na zpáteční cestě do svého paláce se Rusové ještě zastavili u jedné takové plochy, kde byli svědky výměny absorbní hmoty. Zpočátku viděli jen oslnivě bílou plochu. Pak se na jedné straně objevil uzoučký černý proužek, jehož délka ohromovala. Proužek se proměnil v pruh a rychle se rozšiřoval, až se před nimi proměnil v obrovský černý čtverec. Takřka bleskovou proměnu umožňovalo poměrně jednoduché zařízení: z dlouhého válce se černý prášek sypal na obrovský nekonečný pás, jenž se posunoval tak rychle, aby prášek na něm vytvořil asi centimetr silnou vrstvu. Na druhém konci, kde se pás otáčel zpět, zatím padal zbělený prášek do sběrného žlabu. Výměna probíhala úplně automaticky — jakmile byl rozprostřený prášek nasycen energií, pás se dal sám do pohybu.

Podobná zařízení využívala až několik čtverečních kilometrů marsovského povrchu podle jeho členitosti.

Při takových rozměrech nemohl být pás zhotovován z plátna, i když se materiál plátnu podobal. Zřejmě bylo používáno nějakého tenkého plechu. Zajímavá byla také výkonnost zařízení; dověděli se, že z jednoho čtverečního metru plochy se těží tolik práce, kolik je schopen vykonat kůň za takovou dobu, po jakou byl prášek vystaven slunci.

Prohlídkou marsovských energetických zařízení skončil druhý den pobytu Pozemšťanů na Marsu.

#### Marsové muzeum

Ředitel Maslov téměř nevycházel z nejistoty, která ustavičně provázela jeho touhu. Nemohl se dočkat chvíle, kdy se mu konečně podaří žárem své lásky roztavit ledový krunýř Anežčina srdce.

Její nenucenost, žerty a přirozená vlídnost ho sice okouzlovaly, ale nemohly uspokojit jeho nejvroucnější přání, aby jednou spatřil v jejich očích alespoň trochu důvěrnější něhu.

Celou noc ho pronásledovaly neobvykle dráždivé sny a když se ráno probudil, umínil si, že nadále bude jednat rezolutněji. Ze všeho nejdřív požádal o pomoc Marťana. Vyzvídal, mohou-li snad Marťané spolehlivě číst v lidských myšlénkách, citech a snech. Když Marťan jeho domněnku potvrdil s tím, že se jim podobné pokusy daří, ani se nenamáhal skrývat své potěšení. A důvěrně se zajímal, co je jim tedy známo o současných citech a duševním stavu Anežky Michajlovny. Dověděl se leccos zajímavého. Podle duševního rozpoložení a srdce lze soudit, že mladá Pozemšťanka touží po někom, kdo je jí neustále na blízku a přesto je mimořádně zdrženlivý — to jí působí nesmírnou lítost. Maslov horečně přemýšlel. Kdo by to mohl být? Z mužstva nikdo. Holub? Nevypadalo to, že by se k němu chovala něžněji než jindy, spíše naopak, jako by v posledních dnech vůči němu ochladla. A Porfyrov? V tom směru může být klidný, Anežka s ním vždy mluví leda na půl úst, jako by byl pro ni úplně cizím mužem. Jistě se někdy v minulosti mezi nimi stalo něco, co je navzájem odpuzuje. Maslov byl bez sebe radostí; ať uvažoval, jak uvažoval, vždycky dospěl k témuž závěru: že Anežčiny city míří k němu.

Nejinak se vedlo i Holubovi. Také si opatřil informace o Anežce u svého marsovského průvodce. A po tom, co se dověděl, rozhodl se udělat tomu dnes konec. Umínil si, že Anežce vyzná lásku a odprosí ji za to, co včera v záchvatu náhlé vášně provedl. Chtěl mít konečně jasno.

A tak se Maslov s Holubem opět střetli u dveří k Anežčiným pokojům.

Nejdřív jeden druhého změřili pohledem plným otázek. Pak použil Maslov práva staršího a představeného a se slovy: "Dovolte!" přikročil ke dveřím. Ale kdepak by se nechal Holub jen tak odbýt — udělal totéž. O kliku se téměř poprali.

Konečně se dveře potichu odsunuly a oba srovně téměř současně vrazili do pokoje. Ale pokoj byl prázdný... Znovu se potýkali ve snaze vydobýt si první místo před vstupem do ložnice. A zase zbytečně! V rozpacích se na sebe podívali. Holub se usmál, Maslov se tvářil spíš kysele,

"Co vás sem vlastně vede?" prohodil nakvašeně.

"A co sem vede vás, pane řediteli?" odpověděl Holub ironicky.

Na smír nebylo ani pomyšlení, ustoupit nechtěl žádný. A tak tu stáli, nevražlivě se k sobě natáčeje zády a umíněně čekali na Anežčin návrat. Místo Anežky však přišla Marťanka. Sdělila jim, že Anežka odplula do své vily, že však se dostaví k odletu na dnešní prohlídku marsovského muzea.

Tepře teď se oba soupeři podřídili osudu a opustili Anežčin pokoj. Jen vešli do průhledné koule, objevila se i Anežka. A vzápětí přišel jako vždy zasmušilý Porfyrov.

Koule letěla velkou rychlostí nad pláněmi Marsu až se spustila do komína jednoho z úlů.

Muzeum, skladbou i povahou exponátů odpovídající pozemským muzeím antropologickým, znázorňovalo jednotlivé fáze vývoje Marťanů. Řady podzemních prostorů vyplňovaly nekonečné sbírky modelů živočišstva v jeho životních prostředcích. Hlavním tématem sbírek byl ovšem Marťan a jeho úloha v marsovské přírodě. Nebudeme sledovat cestu Pozemšťanů muzeem od exponátu k exponátu, ale pokusíme se shrnout jen jejich konečný dojem o vývoji nejdokonalější bytosti na této planetě. Mnohému v té historii nerozuměli a musili se nechat poučit výkladem svého průvodce.

Na počátku byl Mars klubkem ohně. Na jeho povrchu vřela tavenina prvků a atmosféru tvořily žhavé plyny, zejména vodík, kyslík, dusík, uhlík a i mnohé jiné.

Přešly milióny let. Tekuté prvky se sloučily a ztuhly v pevnou kůru. V atmosféře se sloučila část vodíku s kyslíkem a ve velké výši se vytvořil neproniknutelný obal z mračen, jenž obklopil kolem dokola celou planetu a vytvořil na planetě černou oblohu bez hvězd a slunce. Hustá marsovská atmosféra byla ustavičně v pohybu, neustále jí zmítaly divoké proudy a víry a černou oblohou co chvíli prošlehlý blesky. Půda planety pukala a mohutné proudy lávy vystřelovaly k oblakům. To byl tehdy jediný život — neorganický. Mezi povrchem Marsu a neproniknutelným obalem vodních par se vznášely tu obrovské, tu docela malé shluky sloučenin uhlíku, kyslíku, vodíku a dusíku. Tepelné a elektrické podmínky v atmosféře planety dosáhly oné konstelace, v níž tyto čtyři prvky začínají spolu vytvářet neobyčejně složité sloučeniny. Bez tvaré shluky mrakům podobné hmoty strhovala vichřice, tříštila je o skaliska na nejnepatrnější



kapičky, které se však zase slévaly ve větší útvary, aby vzápětí byli zas vichrem rozprášeni. V nepředstavitelně krutých zkouškách se beztvare uhlíkaté shluky nakonec staly základem živé hmoty, základem budoucích rostlin a živočichů.

Prošli další milióny let. Teplota klesala. Obal vodních par se snášel blíž k povrchu a objevila se voda. Uhlíkaté shluky účinkem chladu, vody a dalšími vlivy zhouževnatěly a pluly na vodní hladině pramoří asi jako žabí vajíčka. Postupně do nich prosakovaly další látky, původní sloučeniny se dále chemicky proměňovaly a shluky se tím objemově smršťovaly, utvrzovaly se, rozechvívaly a vylučovaly ze sebe nové látky. Chemické vlivy doplňovaly ještě i vlivy fyzikální: změna teploty, navíc nestejnoměrná, účinek elektrických či jiných vln. Všechno bylo v ustavičném pohybu ať už to byl pohyb toho typu, jaký nutí teplou vodu vystoupit nad vodu chladnější či kroucení papíru na jedné straně navlhčeného, nebo pohyby, které pozorujeme při růstu chemických rostlin. Těmito pohyby uhlíkaté shluky měnily prostředí, svou polohu vůči okolí, případně tak i samočinně odstraňovaly škodlivé vlivy do bezpečné vzdálenosti a už tehdy probíhala přirozená selekce.

Jestliže třeba dopadly náhle na určitý shluk silné paprsky elektrické, tepelné nebo světelné, signalizující tak možné nebezpečí, pak shluky, které postrádaly reaktivnosti a včas neunikly, zničil oheň, elektrický výboj či cokoliv jiného. Jen ty shluky, které se dokázaly včas vzdálit, přežily.

Jak dochází k pohybové reakci?

Světlem nebo teplem vznikne v organismu nějaká nová jedovatá látka, a organismus se křečovitě smrští. Tím smrštěním se vyloučí protijed. Působí-li zvenčí nepříznivý vliv dál, organismus vyloučí opět dávku jedu, smrští se, neutralizuje jed protijedem a všechno se opakuje. Ve vhodném prostředí — jakým je třeba voda — stačí tyto rytmické stahy organismu díky tření či přilnavosti k jistému pohybu.

Ale takový pohyb nebyl zadarmo. Vnitřní vylučování jedů a protijedů organismus oslabovalo, docházelo k chemickým změnám, jež by mohly končit i zánikem původního útvaru, pokud si organismus nenašel náhradu za zmizelé látky. A ty mohl získat látkami z okolního prostředí, jež do něho pronikly prolínávaností. A tak se dostáváme k původnímu prarostaru živého organismu, jenž připomíná pozemské měňavky. Rozdíl je jenom ve velikostech.

Celý povrch praorganismu byl citlivý vůči vnějším vlivům, reagoval na vlny elektrické, světelné i zvukové, povrch tedy zastupoval smysl elektrický, zrakový i sluchový. Právě tak zastupoval ústa.

Uběhly další milióny let a teplota se dále snižovala. Oceány se rozrůstaly, jak se z ovzduší srážely další spousty vod. Příkrov vodních par kolem Marsu úměrně řídil, tma se změnila v pološero, s nepatrnými rozdíly mezi dnem a nocí. Ztuhlá kůra Marsu se nejednou zvrásněla vnitřními silami a nedokázala se už vrátit do původní polohy. Na vyvýšených místech vznikly bažiny a souše. Měkkýšovitě organismy, zbavené příznivého prostředí — vody a jejích roztoků — schly a odumíraly. Působením vzduchu se rozkládaly v plyny, které se rozptýlily v atmosféru. Zachovaly se jen ty organismy, které spočinuly na vlhké a bahnité půdě. Jejich povrch se stáhl, poněkud ztuhl a přizpůsobil se novému prostředí, nasávaje potřebné látky z atmosféry. Spodní části, ležící na vlhké půdě naopak rozbujely, začaly vysílat do země množství výběžků; zapouštěly kořeny.

Tak začal vývoj rostlin...

Jiné praorganismy zůstaly ve vodě dál. Jak se prostředí ochlazovalo, organismy se otužovaly a přizpůsobovaly se všem změnám, které ustavičně probíhaly. Čím byla voda chladnější, tím víc solí se z ní vylučovalo, vytvářejíce první horniny. Spolu s tím ubývalo z vody potravy. Organismy by v té době musely zahynout, kdyby neustále proudění vod, vichřice, ale už také prudké a neklidné pohyby "hladovějících" nebo přesněji řečeno otravujících se organismů, ze kterých už voda nestačila odstraňovat nadbytek jedů, je nepřiváděly do bezprostředního styku s oněmi prarostlinami, které se nacházely v bahniscích, na nichž rostly. Opět obstály jenom ty organismy, které dokázaly z takového styku těžit a sytit se sáním — zatím jen pouhým dotekem, kdy přechod životodárných šťáv zprostředkovávala pouze osmóza. Tak vzniklo živočišstvo...

Už tehdy se vyvinul u takových organismů čich. První prarostliny vypařovaly dýcháním (ne ještě v pravém slova smyslu, šlo o pouhou difuzi) páry a plyny, odnášené do okolí vzdušnými proudy. Pro živočichy se staly tyto proudy dráždidlem a ti nejvyspělejší podle nich začali cílevědomě vyhledávat jejich zdroj — prarostlinu.

A zase plynuly statisíce, ba milióny let. Živočišstvo bylo stále víc odkázáno na vlastní pohyb. Přežívali jen ti jedinci, kteří pohyb ovládli nejdokonaleji, jejichž tělo se pohotověji přizpůsobilo novým podmínkám, vytvářejíc účelné výběžky, jimiž se mohlo odrážet od země. Nastala už také jistá specializace. Vznikly okončtiny jako pohybový orgán a pohybem byl zároveň také určen předek a zadek těla. Na předku se lokalizovala citlivost na světlo, elektřinu, zvuk a podobně a postupem doby se zde vytvořily přísně specializované smysly. Zima a pohyb v nevlídném prostředí tvrdých hmot utužily povrch těla v kůži. Ta už nebyla schopna přijímat potravu, k tomu se vytvořil jednoúčelový orgán úplně vpředu, v místě, kterým se živočich při pohybu nejdříve ocitl u potravy. Pozvolna se začala vytvářet hlava a ústa. Nejcitlivější místa kůže se zvýšenou citlivostí pro příjem potravy, pro indikaci zvukových či světelných vln se postupně stávala nenahraditelnými orgány a kvůli ochraně se začala vchlipovat pod povrch těla — vznikaly útroby a smysly.

Prořídly obal mlh se dalším ochlazováním protrhával, až se konečně objevil modrý blankyt oblohy a na ní slunce, hvězdy a měsíce.

Tím nastal další den stvoření světa.

Tam, kde velké živelní katastrofy hubily organismy tříštěním, zasypáním nebo zátopami, vznikla ložiska nafty. Složité organismy už se nemohly rozmnožovat dělením, tříštěním nebo stařeckým rozpadnutím jako dříve. Tělesné části už byly příliš různorodé a příliš specializované. A tak i k množení se musely vyvinout příslušné, jednoúčelové orgány v nitru těla; vznikla vajíčka, z kterých se rodila mláďata...

S rostoucí specializací jednotlivých tělesných orgánů se živí tvorové značně diferencovali přizpůsobováním se různým

krajům, půdní skladbě a klimatickým podmínkám.

Podmínky životních prostředí byly stále svízelnější. Bylo potřeba stále víc houževnatosti, síly a schopnosti ke každodennímu boji o život. A když po statisících letech vlastní síly nestačily, začali některé druhy využívat přírodních sil. To vyžadovalo zkušenost, paměť, napodobivost. Tehdy započal vývoj zvláštní, jemné a nesmírně složité tkáně, jež v minulosti sloužila jen převodu pocitů z orgánu do orgánu, nervoviny. Z té se teď vytvářelo jakési koordinační centrum — mozek.

Mozek, a z něho rostoucí duševní síla, totiž schopnost podmaňovat si a využít přírodní síly, se zvlášť silně vyvinula u jednoho druhu. Podobal se pozemským pavoukům; jenomže je o mnoho překonával rozměry. Měl tři páry nohou. Na zadních čtyřech stál, předním párem se chápal předmětů — postupně se proměnily v ruce. Na hlavě byl docela nahoře umístěn elektrický orgán, po stranách měl oči, v týle zvláštní, všemi směry pohyblivé ucho. Tento tvor už dovedl uvažovat.

Viděl třeba padat ořech se stromu a všiml si, že se nárazem na kámen roztříštil. Od té doby už nedrtil tvrdou skořápku ořechu v čelisti, ale rozbíjel ji kamenem.

Shledal, že dutý strom, díra v zemi či jeskyně ho mohou chránit před útokem dravců i proti chladu. Začal si z nich upravovat přístřešky a kde nenašel útvary přirozené, připravoval si je uměle.

Pozoroval také, že maso upravené ohněm je stravitelnější, že oheň je pohotovým zdrojem tepla. Proto si udržoval oheň uměle a později se ho naučil sám připravovat jiskrovým výbojem ze svého elektrického orgánu.

Postupně se naučil užívat kyje, sekery, pily, lodí, vozů; obřínal své tělo nejrůznějšími nástroji a s jejich pomocí poznával přírodu ještě rychleji a ještě účinněji si ji podmaňoval. Už mu nestačily původní orgány a smysly a jak degenerovaly, nahrazoval je smysly a orgány umělými — až se během statisíců let proměnil v shluk nejjemnějších útrob s mozkem, obalený četnými stroji. Motorickou sílu našel v elektřině a gravitaci, stravu v chemických preparátech — to je dnešní Mart'an.

Opanoval nejen přírodu rodné planety, ale troufá si už i do prostorů mezihvězdných.

Dal svému strojovému tělu nejdokonalejší přirozený tvar koule — ovšem opatřený celým arsenálem všech potřebných výběžků, jež může kdykoli libovolně vysunout.

Tyto výklady Rusy nesmírně zaujaly. Mimoděk vzpomínali na historii Země a srovnávali marsovské dějiny s teoriemi Pozenšťanů. Stačí jen na místo elektrických vln a ultrafialového záření položit světelné vlnění a vznik a vývoj života, jak proběhl na této planetě, lze téměř beze zbytku aplikovat i na zemské poměry.

Mezitím Maslov zpožadoval, že se někde ztratila Anežka. Asi se někde zdržela a teď je nemůže nalézt. Ale to přece není možné, copak tu nejsou Mart'ané!

Vrátili se. Maslov tvrdil, že Anežku musí hledat někde vpravo, Holub naopak hledal vlevo od hlavního směru.

Procházeli jednotlivými prostory a chodbami, až se opět sešli v nádherné místnosti osvětlené narůžovělým světlem.

Rázem podlehli zvláštnímu kouzlu i tajemného sálu a mlčky se dívali kolem sebe. Jejich oči těkaly z předmětu na předmět, ze skupiny na skupinu až v jedné skupině, poněkud stranou ostatních, s úžasem poznali Anežku a Porfyrova. Mladí lidé se drželi v objetí a jejich rty splývaly v dlouhém polibku.

Mimovolně svědky jejich smíření oblila horkost a oba se raději tiše ztratili, kudy přišli.

Anežka s Porfyrovem se po chvíli pustili, vroucně si pohlíželi do očí a pak — si znovu padli do náruče...

Jak se vlastně shledali v této odlehlejší místnosti? Zatímco Mart'an vykládal o prvních marsovských strojích, netrpělivá Anežka přešla o místnost napřed. Tam narazila na nějakého Mart'ana s kulovitým tělem. Jako vždy se strašlivě poděsila. Přirozená podoba Mart'anů se jí stále ještě hrozně ošklivila. Vyrasila polekaný výkřik a chtěla se honem vrátit k ostatní společnosti. Vešla však do jiné chodby. Její výkřik náhodou zaslechl Porfyrov, poněvadž stál o něco blíž než Holub s Maslovem. Bez váhání spěchal Anežce na pomoc. Ta zatím zmateně proběhla několika chodbami než shledala, že zabloudila. Už chtěla volat o pomoc, ale najednou spatřila Porfyrova.

Zastyděla se před ním za svou slabost a strach. Sklonila hlavu, pak jí však znovu zvedla a nejistě se na Porfyrova usmála.

Porfyrov byl bledý a celý rozechvělý. Poprvé od nešťastné příhody v pulkovské hvězdárně byl zase sám v její společnosti.

"Zaslechl jsem váš výkřik, Anežko Michajlovno, alespoň jsem myslel, že to voláte vy," vysvětloval na pohled klidně.

"Ano, zabloudila jsem; tak jsem se lekla té obludy," odpověděla a znělo to důvěrněji, než jak mluvila s ostatními.

Teď by se měli vrátit k ostatním; věděli to, ale žádnému se nechtělo. Porfyrov stál Anežce v cestě a nezdálo se, že by se chtěl uhnout. Podívala se na něho zpola tázavě, zpola báživě, ale marně se snažila skrývat svou radost. Znovu sklopila oči. Porfyrov byl celý zmatený, znovu a znovu se vracel k té nešťastné schůzce před dvěma lety.

"Anežko," vydechl.

Anežka se jen zachvěla a ještě víc sklonila hlavu.

"Ještě jste mi neodpustila, vidíte?" hlesl.

"Vždyť to nebyla vaše vina," zašeptala po chvíli sotva slyšitelně, červenajíc se. Plaše mu pohlédla do očí.

"Trochu ano... A vy, vy se na mě nezlobíte? Anežko!" zvolal, citě jak se mu vrací život a odvaha.

Mlčela. Co také ještě říkat? Usmála se a zadívala se na něho zase tím nejistým i prosebným pohledem, který ho strhl už tenkrát.

Přikročil k ní a uchopil jí za ruku. Nebránila se, poddávala se mu bez odporu. Přiblížil se ještě víc, Anežka zbledla, zavřela oči a nechala se strhnout k polibku.

Netušili, že jejich radost je vykoupěna náhlým vystřízlivěním Holuba a Maslova.

Když se Anežka s Porfyrovem probrali z prvního opojení, posadili se na něco, co trochu připomínalo pohovku. Anežka

se opřela hlavou o Porfyrovovo rameno a Porfyrov ji vroucně sevřel paži v těsném objetí. Najednou se Anežka otrásla a ustrašeně se přivinula ke svému milenci. Ohlédl se a uviděl, že se k nim kutálí zase jedna z těch koulí, kterých se Anežka tak štítí. Mart'an se zastavil u jejich nohou a na třech nožičkách, které dřív nebylo vidět se zvedl do výše asi půl metru. Anežka zabořila obličej do prsou Porfyrovových, aby nemusela tu obludu vidět. Porfyrov pozoroval Mart'ana o to bedlivěji. Z koule se vysunuly čtyři dlouhé končetiny na koncích opatřené podivnými tyčinkami, kolečky a otvory. Údy se pomalu a opatrně kývaly a kroužily kolem jejich těl a občas se jich i něžně dotýkaly. Při každém takovém dotyku se Anežka s odporem otrásla. Jedna Mart'anova končetina se sunula po Porfyrovových prsou, na okamžik utkvěla poblíž srdce. Pak se zas zvedla a přitiskla se k spánku. Opatrně přešla na čelo a chvíli zkoumala oko. Porfyrov sice podvědomě sevřel víčka, aby oko chránil, ale i s tím si Mart'an poradil, jeho jemné chapadlo si víčko otevřelo násilím, avšak bez sebemenšího poranění. A zatímco Mart'an zkoumal skladbu lidského oka, Porfyrov zíral do ohromného ozářeného prostoru, jenž byl vyplněn tyčemi, trubicemi a obrovským množstvím klaviatur a jakýchsi píšťal. Některé se bez ustání vlnily. Jejich vlnění se jakýmsi nitkami přenášelo někam daleko dozadu do nejvzdálenějších koutů toho nepostizitelně velkého prostoru. Pak náhle podivný obraz zmizel a Porfyrov si dodatečně uvědomil, že nahlédl do tajů umělého Mart'anova oka. Dovedl si vysvětlit proč měl pocit tak obrovité prostory, nahlížel přece do oka ve chvíli, kdy jím byl také zkoumán a optický systém oka byl nařízen na silné zvětšení. Trochu ho mátl to osvětlení, ale pak si všiml, že kdykoli se Mart'anovo oko přiblíží k jeho tělu, vystřelí z něho úzký paprsek světla.

Zatímco uvažoval o podivných očích Mart'ana, posunula se mechanická končetina k jeho nosu, ale brzy se zase vrátila k hlavě. Ostatní Mart'anovy údy se zatím dotýkaly jiných míst na jeho těle, někde se zdržely jen krátce, jinde zůstávaly déle. Porfyrov měl pocit, jako by se podroboval lékařské prohlídce a neměl důvod se čehokoli bát.

Za nějakou dobu prohlídka skončila, umělé údy se zase zatáhly do kulového těla a Mart'an se odkulil pryč.

Anežka se rozhlédla a ulehčeně si oddychla. Zapomněla na prožitou hrůzu a usmála se na Porfyrova. Cítili, že si už nemohou být bližší. A začali se jeden druhému svěřovat. Najednou vyšlo najevo, že už tehdy na hvězdárně se do sebe zamilovali. Anežka vzrušeně vyprávěla, jak jí otec její cit vymlouval, jak ji ustavičně pronásledoval, až ji násilím odvedl až do hor Kavkazu, jen aby na Porfyrova zapomněla. Ale stále vzpomínala, na něho i na jejich schůzky, a žila jen nadějí, že se zas shledají. Až když ji Mart'ané unesli ze Země na svou vzdálenou planetu, začala naději ztrácet. Vždyť byla přesvědčena, že už se na rodnou planetu nikdy nebude moci vrátit.

Pak zase Porfyrov vyličil svoje útrapy a přiznal se, jak trpěl, když se k němu zde na Marsu chovala tak cize. Vysvětlila to jen rozčilením a vyčítala, že ne ona k němu, spíš on k ní se choval cize. Vždyť už si myslela, že ji nemiluje...

Naštěstí takové milenecké spory vždy nejlépe vyřeší polibek — a Anežka s Porfyrovem jimi nešetřili. Zapomněli v tom rozpoložení na celý svět. Musel pro ně nakonec přijít Mart'an a oznámit jim, že ostatní už na ně čekají u večere.

V několika minutách přepluli širé kraje, jež je dělily od vyhrazeného paláce. Ruku v ruce předstoupili před společností přátel, která se na ně dívala s netajeným překvapením. Anežka cudně klopila oči, za to Porfyrov se k své milé hlásil otevřeně a mužně. Uvítal je Maslov; vstal a pronesl řeč:

"Přátelé! Dnešní večer oslavíme zasnoubení těchto dvou šťastných lidí, kteří se po dlouhých útrapách shledali na cizí planetě a dnes si konečně vzájemně porozuměli. Dovolte, abych mohl první připít šťastným snoubencům na zdraví." Inženýr Holub jim zatím podal naplněné číše, všichni si s nimi přitukli a pak se dlouho a hlučně provolávalo: "Hurá, ať žijí!"

Všichni měli rádi jak Porfyrova, tak Anežku. Porfyrovi sice mnohý záviděl, ale chtít nechť uznával jeho přednosti.

A Maslov? Když pronášel připitek, chvěl se mu sice hlas, ale co jim přál, přál jim ze srdce. Rozum zvítězil nad pozdní vášní a navíc se utěšoval tím, že v mužstvu o jeho spádech nikdo nic nevěděl. A inženýr Holub? Ten si z nového zklamání teprve nic nedělal. Zažil jich už tolik, že jedno navíc už v jeho životě nemohlo nic změnit.

Když nadešel čas, aby odešli spát, podávali si všichni po starém zvyku ruce. Porfyrov se zahleděl na svou Anežku a neodvažoval se chtít víc jen z ohledu k ostatním. Podali si ruce a když si je dlouze tiskli, přistoupil k nim Holub a téměř šeptem požádal o odpuštění. Anežka si vzpomněla na včerejší epizodu, začervenala se, ale vzápětí se dobrosrdečně usmála. A Porfyrov s úsměvem řekl: "Vždyť se známe, kamaráde."

Pak si potřásli pravicemi, a rozešli se do svých pokojů.

Svatba na Marsu

Mart'an odešel či spíš se odkutálel od zamilované dvojice. Hned nato se rozlétly po celém Marsu vlny, které roznášely zprávu, která by musela vzrušit každého Mart'ana, kdyby měl lidskou povahu. Zpráva totiž oznamovala, že u dvou Pozenšťanů byl zjištěn stav, který předcházela vzájemnému spojení za účelem rozmnožování.

Mart'ané už byli na svých pozorovatelnách odkud sledovali život na Zemi nejednou svědky nejdůvěrnějších chvil dvou lidí, kteří se bláhově domnívali, že jejich počínání je skryto před celým světem. Mnohé tedy o lidech věděli a ještě víc by se rádi dověděli. Hlavně je zajímaly fyziologické příčiny lásky, vnitřní chemické i fyzické procesy provázející milostný akt a vůbec všechno, co přímo či nepřímo souviselo s rozmnožováním a udržováním rodu.

Mart'ané sami něco podobného neznali. Udržovali svůj rod uměle. Pozbyli schopnosti plození. Byli jako starci držící se "zuby nehty" při životě, pokud budou mít příznivé životní podmínky a dostatek energetických zdrojů. Nicméně i tak jim neustále hrozilo, že vymřou, aniž zanechají potomstvo. Proto měli takovou radost z mladého života Pozenšťanů, jako mívá dědeček nad hrobem ze svých vnuků.

Ale Mart'anům nestačila jen tato radost, toužili poznat mikroskopicky zblízka lidský rozplozovací akt. A tak nebylo divu, že Anežka s Porfyrovem byli hned odsouzeni k manželství. A protože Mart'ané věděli i to, že lidé ještě nejsou zcela volní a povznesení nad světské malichernosti a že každé lidské jednání musí provázet nejružnější zvyky a obřady, usnesli se Mart'ané ve vzájemně sdělovaných myšlenkách, že vypraví oběma snoubencům pozemskou svatbu a co nejdříve, hned.

Druhého dne několik Mart'anů svolalo všechny Pozemšťany a oznámilo jim obecné rozhodnutí marsovského obyvatelstva. Všichni hned souhlasili a ochotně se hlásili snoubencům za svědky.

Nejvíce však byli překvapeni Porfyrov a Anežka. Ve snu je nenapadlo, že události vezmou takový spád.

"Chceš?" zeptal se Porfyrov Anežky s radostí v očích, ač se ovšem chvěl nejistotou, čekaje na její odpověď.

"Chci," prohlásila stejně rozechvěle. Oba cítili, že je k sobě přitahuje nějaká mocná síla. Snad dokonce vycházela z vůle Mart'anů, kteří jim snadno vzájemnou touhu mohli vsugerovat. Vždyť na Zemi by v podobném případě nebyla svatba dřív než za půl roku.

Takto však byla svatba určena hned na druhý den; měla se odehrát v Muzeu Země, kam Mart'ané soustředili dokonalé modely charakteristických pozemských staveb od nejstarších dob po současnost.

Druhý den vešel do podpovrchového muzea průvod svatebčanů. Procházel kolem jeskyně, kde seděl člověk oblečený do medvědí kůže a upravoval něco na svém luku. O kus dál stála prostá chatrč z hlíny a trámů. Pak uviděli palác z kusů pálené hlíny, připomínající nálezy z babylonských vykopávek. Postupně míjeli egyptskou pyramidu z ohromných kamenných kvádrů, jakýsi starořecký hrad, jeden z charakteristických kolosů římské architektury. Potom následovala celá řada nejrůznějších chrámů, našli budhistický chrám, chrám křesťanský a nakonec i chrám pravoslavný, který jim připomněl Moskvu. Vždyť to vlastně nebyl jen chrám, ale úplný architektonický celek Kremlu. Nad všemi těmito stavbami, které muzeum předvádělo v jejich skutečné velikosti, se vznášela klenba ohromujícího rozpětí, vyzářující bledý svit, zalévající dokonalé modely téměř přirozeným pozemským světlem.

Svatební průvod vstoupil do nádherně vyzdobeného pravoslavného chrámu, Maslov a nejstarší příslušník mužstva byli svědky snoubenců, ostatní jim byli za mládence, místo družiček zaujaly Mart'aneky. Toalety a obleky svatebčanů byly vpravdě nevidané.

Nevěstu vedl k oltáři první mládenec, kterým byl inženýr Holub. Přiznal později, že jen nerad pouštěl Porfyrova u oltáře na své místo po Anežčině boku. Vzápětí vstoupil úctyhodný kněz se svým průvodem a svatební obřad začal. Probíhal přesně podle tradičních ruských zvyklostí. Na závěr zazněla velebná hudba varhan...

Po obřadu čekala svatebčany slavná hostina, která vyvrcholila plesem. Družičky se vznášely v rukou Pozemšťanů jako víly. Nikomu nevadil jejich chlad a strnulý výraz. Nevěsta si pochopitelně musila zatančit s každým.

Při hostině se Rusové dověděli mnoho překvapivých novinek. Ředitel Maslov chtěl vědět, zda se Anežka s Porfyrovem měli rádi už na Zemi. Přiznali se, že ano a že Anežka se za studentku jen vydávala, aby mohla za Porfyrovem docházet na hvězdárnu.

"To je mi pokrok," posteskl si Maslov, "dřív zamilovaní o hvězdách jenom psali básně a teď se rovnou stávají vášnivými hvězdáři. To čeká hvězdárny pěkná budoucnost!"

"Kdo by si pomyslel, že vás osud zase svede dohromady a ke všemu ještě na tak neuvěřitelném místě," prohodil Holub.

Na to reagoval jeden z Mart'anů.

"Začali jsme se o ně zajímat už tehdy, když sedávali u dalekohledu. Naším záměrem vyhovují vaši hvězdáři nejlépe, poněvadž jim vesmír není cizí a naše existence je tak neděsí jako jiné lidi. V době, kdy jsme zjistili, že pan Porfyrov se zúčastní výpravy na Kaufmanův pik, zpozorovali jsme slečnu Anežku Fjodorovovou v kavkazských horách. A rozhodli jsme tedy dopravit oba k nám na Mars, abychom mohli bezprostředně prozkoumat rozdíl mezi mužem a ženou."

"A abyste navíc splnili nejtoužebnější přání dvou mladých lidí, které by na Zemi navždycky zůstalo jen jejich tajným snem," doplnil Mart'ana Maslov.

"To jsme tenkrát ještě nechápali."

Svatební hostina skončila až v pozdních nočních hodinách. Šťastné manžele odvezla marsovská létací koule do Anežčiny vily, zvláště upravené pro jejich společný život

Po svatbě

Vladimír Osipovič Porfyrov s Anežkou žili po svatbě osaměle. S ostatními se stýkali jen při obědě. Odtud se vždy nechávali co nejrychleji přenést do své vily. A nebylo dne, aby si nevyjeli někam na výlet. Jednou si prohlíželi některý kanál, jindy jezero nebo zajímavou plantáž. Konečně se vydali do marsovské hvězdárny. Dovedli je do vysoké budovy, kde uviděli množství přístrojů, jejichž účel nechápali. Vysoko nad hlavou, až kdesi pod střešou, spatřili zvláštní soustavu kruhů. Marně hledali dalekohled, na který se těšili nejvíce. Na jejich dotaz ukázal Mart'an na zmíněné kruhy. Pochopili, že to je patrně marsovský dalekohled, ale marně si lámali hlavy přemýšlením jak se ho používá. Pak Mart'an zamířil dalekohled k Zemi — ale Pozemšťané stále nic neviděli.

Marsovský dalekohled neměl čočky. Potřebný lom světelných paprsků způsobovalo zvláštní napětí éteru. Neobyčejně velký elektrický náboj, kterým Mart'ané nabíjeli onu podivnou soustavu kruhů na vrcholu hvězdárny, ovlivňoval hustotu éteru v jejich okolí a spolu s tím i jeho optickou lomivost. Světlo se chovalo podobně, jako kdyby procházelo soustavou skleněných čoček — ovšem s tím rozdílem, že lomivost elektrické optiky se mohla libovolně a pohodlně regulovat. To byla jedna z četných výhod marsovských dalekohledů, s nimiž pozemské nemohly soutěžit. Odpadla obrovská hmota skleněných zrcadel a čoček, zmizely neohrabané tubusy, nebylo třeba se obávat nežádoucích odrazů a rozptylu světelných paprsků, jako u skleněných čoček. A jak snadno se takový dalekohled ovládal! A že lidé nic neviděli? Vysvětlení bylo prosté. Zvětšení dalekohledu bylo tak veliké, že lidské oko nebylo s to obsáhnout výsledný obraz.

Ale Mart'an si uměl poradit. Promítl obraz z dalekohledu na matnici velmi jemného skla a lidé jej pozorovali pomocí optického adaptéru, obklopeni ze všech stran černou látkou jako fotograf.

Teď viděli nádherně. Na matnici se mihly hvězdy, pak se celá deska rozjasnila a vzápětí opět ztemněla, jak po ní přeběhly ještě neostře obrazy vzdálených nebeských těles. Pak se najednou obraz ustálil a mladá dvojice viděla rozbouranou hladinu nějaké hmoty, která jim připomínala nejspíš roztavenou ocel. Z klokotající taveniny syčely do



výše mraky plynů a par a mísily se v podivně zbarvené a značně proměnlivé útvary. To byl Jupiter. Vzápětí se obraz proměnil. Před nimi se rozprostíral nádherný kraj s vodstvy a rostlinstvem, jaké na Zemi roste v tropech. V paprscích slunce se vyhřívaly jakési ohromné obludy, o něco dál se podobné obludy zuřivě rvaly. Dívali se na povrch jednoho z Jupiterových měsíců, kde život dospěl k oné fázi, jaká odpovídá pozemské době kamenouhelné. Matnice opět ztemněla a po chvíli se na ní objevily neustále se proměňující valy husté mlhy — oblačný příkrov Venuše. Náhle se mlha protrhla a objevila se v ní velká tmavá skvrna. Až po chvíli rozeznali na temném pozadí skvrny nějaký pohyb. Po bahnitě kůře Venuše se lině plazily ohromné hlemýžďovitě útvary. Uvědomili si, že tak asi vypadala Země v době předkambrické a o nějaký milión let před tím i zde, na Marsu. Život se teprve začíná vyvíjet. Mrakový příkrov udržuje na celém povrchu Venuše téměř stálou teplotu asi kolem 50° C. Ale clona se už protrhává, tu a tam už zasvitne slunce. Po Venuši se objevil Saturn s jeho horkým proudícím povrchem a plynnými a prašnými prstenci. Od Saturnu se pohnul marsovský dalekohled k jeho měsícům. Teď je čekalo největší překvapení, neboť na vlastní oči spatřili, že na dvou největších měsících je už pokročilý organický život! Viděli všelijaké stavby, lodi, letadla, města. Ale ne na povrchu, nýbrž vysoko nad povrchem, v atmosféře, celá města se vznášela ve vzduchu a dokonce i vlaky tam jezdily, jako by létaly vzduchem.

Porfýrov zatím nepomýšlel na podrobnější studium, především chtěl uspokojit největší zvědavost.

Teď Mart'an zamířil dalekohled za hranice sluneční soustavy a na matnici se objevily dvě koule v těsné blízkosti, jedna svítila bíle s modravým odstínem, druhá menší, vydávala jen tmavě rudý svit. Kolem se vznášelo množství drobných kuliček, bíle osvětlených září většího slunce. Mart'an poznamenal, že to je Sirius, jeho tmavý (zde ovšem tmavorudý) průvodce a planetární systém. Když Mart'an nastavil silnější zvětšení, přesvědčili se, že na mnohých planetách doslova bují život — rostlinný i živočišný.

Tam, kde Pozemšťané mohou jen z kývavého pohybu nějaké stálice předpokládat existenci nějakého neviditelného tělesa. Mart'aně jasně rozeznávali nejen samotného průvodce, ale navíc též všechny planety i s jejich měsíci. Tak Prokyon — to bylo největší slunce jaké dosud pozemští hvězdáři znali — mělo několik set velkých oběžnic, kolem každé obíhalo několik měsíců a nejedna z nich měl kolem sebe ještě měsíce menší.

Mléčná dráha se svými stálicemi a mlhovinami — ať už skutečnými či jen zdánlivými (kdy se jako mlhovina jeví prostý shluk hvězd) i s množstvím neviditelných těles (už vyhaslých či ještě neviditelných) tvořila jedinou galaxii neboli hvězdokupu.

Vedle mléčné dráhy však existují i jiné hvězdokupy, zdálky viditelné jen jako mlhoviny a všechno to tvoří dohromady takzvanou kupu hvězdokup. Potřebuje-li světlo na cestu z jednoho konce naší Mléčné dráhy na druhý čtrnáct tisíc let, pak vzdálenost od jiných hvězdokup proletí až za milióny a miliardy let.

Nepředstavitelný prostor!

Pozemští hvězdáři soudili, že kromě kupy hvězdokup, kterou rozeznávali svými nejdokonalejšími přístroji v nekonečném prostoru už nic neexistuje. Ale takový názor se jen těžko obhájí i když viditelná kupa hvězdokup představovala úžasné množství hmoty, v poměru k nekonečnému prostoru vesmíru to neznamenal nic. Právě proto, že vždycky šlo o konkrétní konečné množství. Jen si to představte: řekněme, že bychom mohli zrakem obsáhnout celý prostor v takovém zmenšení, že by se při něm celá ta kupa hvězdokup jevila jako pouhý bod. Ale prostor by zůstal stejně nekonečný, nekonečno se nedá ani zmenšit ani zvětšit, vždycky zůstane nekonečnem. Je vůbec možné, aby v nekonečném prostoru byl jen jediný, nepatrný bod hmoty? Je možné, aby poměrně nepatrná část vesmíru byla vyplněna hmotou a všude jinde bylo prázdno?

To odporuje základním fyzikálním zákonům. Třeba hned zákonu o expanzi plynů, který shrnuje pozorování, že atomy každého plynu se snaží nejpřímější cestou rozptýlit po celém prostoru. Podle toho by se už dávno musela veškerá hmota dokonale rozptýlit v nekonečnu. Pochopitelně, že by pak každý atom zaujímal jen část nekonečna, ale víme z klasické matematiky, že i ta část by byla nekonečně velká.

Z toho vyplývá jediný závěr; Každá hmota by musela nakonec ve vesmíru zmizet absolutním rozptýlením.

A jestliže tomu tak není, jestli můžeme být v jediné, omezené části vesmíru pozorovat nakupení hmoty, pak je to možné jen tehdy, je-li celý vesmír vyvážen ještě dalšími, pozemskými prostředky nezjistitelnými hmotnými systémy podobného charakteru. Čili, že naše kupa hvězdokup, totiž vše, co je ze Země vidět, není jediná, ale jen jedna z nekonečného množství kup nepoznaných.

To byl názor, který zastával Porfýrov a nejednou se tím střetl s konzervativně smýšlejícím Maslovem. Teď, vyzbrojen přístroji Mart'anů, si ověřil, že měl pravdu. Najednou viděl mlhovinu, či dokonce shluk hvězd všude, ať dalekohled zamířil kamkoli. Nebylo na obloze místa, aby na něm nespátl zářivé body hvězd či mlhavý obláček vzdálené hvězdokupy. Černá noční obloha, známá ze Země, byla jen zdánlivá. Byl to jen subjektivní dojem, vzniklý malou rozlišovací schopností lidského oka.

Ovšem světlo ze vzdálených hmotných systémů letící k sluneční soustavě triliony a kvadriliony let, bylo už značně zeslabené. Dalo se zachytit jen koncentrací velkého množství paprsků. Marsovské objektivy to dovolávaly, neboť měly až sto metrů v průměru proti jednometrovým objektivům pozemských teleskopů. Už to by stačilo, aby jejich obraz byl desettisíckrát jasnější a navíc neměly nejmenší světelné ztráty.

Ostatně kdyby vesmír vyplňovala jen svítící tělesa i na Zemi bychom viděli za noci oblohu bílou, snad bělejší než jak se nám jeví Mléčná dráha. Jenomže ve vesmíru se vznášejí i tělesa tmavá a co hlavního, světlonosný éter mezi kupami hvězdokup není zdaleka tak hustý a pružný jako v kupě samé.

Co je zas tohle za nápad? Éter, že není všude stejně pružný a hustý? Vždyť to je kacířství! Vždyť přece všichni fyzikové pokládají éter za dokonale pružné a zcela nehmotné prostředí.

Fyzikové snad, ale ani v této otázce se Porfýrov nebál jít proti obecně rozšířenému mínění. Uvažoval po svém. Kdyby byl éter dokonale pružný, muselo by se světlo v prostoru šířit nekonečnou rychlostí a ne jen rychlostí omezenou na

300 tisíc km za vteřinu. A kdyby byl vždy stejně hustý, proč by se světelný paprsek ve skle lámal? Nabízelo se jediné vysvětlení: Éter se vlivem struktury skla zhušťuje.

Ale Porfyrov šel ve svých úvahách ještě dál. Pokládá éter za pouhou smyšlenku, plynoucí z dosavadní neznalosti hmoty. Proto také jeho existenci rozhodně popíral a vysvětloval vše přítomností plynů. Předpokládal, že zemská atmosféra nesahá, jak se obecně tvrdilo — jen do výše asi 300 km, ale pokračuje do nekonečna. Její hustota se sice geometrickou řadou zmenšuje, ale nikdy nedosáhne hustoty nulové. Samozřejmě ve větších výškách nejde už o vzduch, složený jako v nižších vrstvách z kyslíku, dusíku a kysličníku uhličitého. Postupně převažují lehké plyny a ty vyplňují jak interplanetární prostor, tak prostor mezi hvězdami kupy a mezi kupami hvězdokup. Samozřejmě v odpovídajícím zředění. A čím je mezihvězdný plyn řidší, tím rychleji se jím světlo šíří, zároveň se však také značně zeslabuje, takže sousední kupy hvězdokup se nám zdají tmavší a vzdálenější než ve skutečnosti jsou.

Porfyrov si později všechny své názory ověřil v debatách s Mart'any; až na jisté modifikace se ukázaly správné. Ještě předtím než opustili hvězdárnu, přála si Anežka spatřit Zemi; když na ni Mart'an zamířil dalekohled, první, co uviděli, bylo mírně rozvlněné moře a na něm loď; na palubě se procházeli lidé a pobíhali plavčíci.

"Dál," zvolala Anežka se zatajeným dechem, zvědava, kterou krajinu spatří.

Mart'an jemně pošinul dalekohled; objevila se pobřežní skaliska a moderní přístavní město. Poznali novou Messinu, která vyrostla na troskách Messiny staré, zničené před lety zemětřesením.

Pak po matnici přelétly kraje italské, Řím, Apeniny, Benátky, potom Praha a čím víc se blížili k Rusku, tím nervózněji Anežka volala "Dál!"

Konečně Rusko!

Mezi jiným se dívali na nějaké horstvo, údolí, řeky a na jednom svahu spatřili rozpolcenou kopuli a v její úzké štěrbině skleněný kotouč objektivu. Byla to hvězdárna a u dalekohledu se krčil nějaký stařec. Podívali se na sebe.

"Vidíš?" řekl Vladimír Osipovič, "takhle nás Mart'ané viděli tenkrát..."

Vzpomínky ho rozněžněly. Objal svou ženu, ale najednou si všimne její tváře. Je bledá a nemůže z obrazu na matnici odtrhnout zrak.

A najednou zvolá: "To je... to je... můj otec!"

"Kde?"

"Tam dole u dalekohledu. Je to on. A jak je šedivý! Bože můj, co se to s ním stalo? Táto, kdy tě zas uvidím, kdy s tebou promluví?"

Porfyrova to dojalo. Co je to za divné náhody! Koho by napadlo, že spatří s Marsu Anežčina otce. A nejen to, dokonce u dalekohledu na observatoři. Takový to býval odpůrce hvězdářů, a najednou...! Anežka nepoznala jen otce, ale i jejich vilu na Kavkaze. Jen kopule s dalekohledem byla nová...

Tuší snad pan Fjodorov, že jeho dceru unesli do vesmíru? Hledá ji? Nebo ho zapálily pro astronomii zprávy o neznámých tělesech z prostoru? Nebo prostě zanechal stavitelství, že nemá pro koho by se namáhal, když ztratil své jediné dítě?

Podivná náhoda je oba potěšila.

V poslední době, když poněkud vystřízlivěli ze svatebního opojení, nejednou vážně přemýšleli, co je čeká. Vráti se na Zem? No ano, ale co otec, co řekne, až zjistí, že má za zetě astronoma? Přijme je vůbec?

Najednou se všechny obavy rázem rozptýlily. Anežčin otec u okulárů hvězdářského dalekohledu! Ted' zas mohli doufat, že budou přijati vlídně...

Jak se zatím bavili ostatní

Zbývající část ruské výpravy zatím také nelenila. S Maslovovem a Holubem v čele pořádala rovněž výpravy po Marsu. Ze všeho nejdřív je napadlo, že by si měli důkladněji prohlédnout Muzeum Země. O svatbě viděli vlastně jen jeho architektonickou část a ke všemu ještě jen zběžně. Muzeum však bylo značně rozsáhlejší, mělo ještě řadu oddělení: nerostopisné, botanické, zoologické, strojnické, antropologické atakdale. Antropologické oddělení je však dost zklamalo. Holub čekal, že v něm uvidí celý vývoj člověka od nejrannějších stupňů, ale marsovské exponáty zahrnovaly jen dobu, kdy měli Mart'ané k dispozici dokonalé přístroje pro podrobný výzkum cizí planety, tedy asi posledních dvacet tisíc let. Antropologické oddělení sousedilo s oddělením pozemské architektury. Při cestě do kostela tehdy zahlédli v jeskyni člověka oblečeného v kůži. Zde právě antropologické oddělení začínalo o odtud také nyní vyrazili na jeho prohlídku. Viděli zajímavé exponáty, pastevce stád na kdysi úrodném arabském poloostrově, společnost egyptských kupců přistávajících k západnímu pobřeží Afriky, Helény dobývající Tróju a podobné výjevy z dějin Země. Ve všech případech šlo o velice věrné modely. Vzpětí však přišli k zvláštní ohradě, kde uviděli postavu vychrtlého muže s dlouhým šedivým vousem a vlasy, oděného hrubým rouchem a s dlouhou holí v ruce. Podle vzezření hádali, že muž je židovského původu.

"Toto je opravdový Pozemšťan ze země, kterou nazýváte Palestinou," poznamenal Mart'an.

"A jak se dostal sem?" živě se zajímali užaslí Rusové.

"Jako oběť naší první výpravy na Zem. To bylo asi před třemi tisíci lety."

"To už tak dlouho podnikáte meziplanetární lety?"

"Ano, jenomže tenkrát se nám ještě nepodařilo připravit pro člověka na Marsu vhodné životní podmínky. Lidé tu nemohli žít, jako tu teď žijete vy. Proto jsme od dalších výprav upustili. A také proto, že jsme se nedovedli s lidmi dohovět."

Na odchodu poznamenal kdosi z mužstva žertem: "Kdybych nevěděl, že proroka Eliáše unesl ohnivý vůz do nebe, řekl bych, že je to tady on a ten ohnivý vůz že byl dopravní prostředek Mart'anů."

A znovu šli kolem modelů lidí v různých oblecích a při nejružnějších zaměstnáních, jak je Mart'ané pozorovali dalekohledem ze své planety. O něco dále však našli zase opravdového konzervovaného člověka. Tentokrát to byl

Indián s tomahavkem na pádicím koni. A čím víc se přibližovali moderní pozemské době, tím častěji se v antropologických sbírkách vyskytovaly mumifikovaní lidé. To dokazovalo, že Mart'ané navštěvovali Zemi téměř pravidelně.

Nejpřekvapivější byla poslední kořist: ohromná ledová kra s troskami balónu a dvěma mrtvými Evropany, v kožiších. Prý je tak našli poblíž severního pólu.

Tragický památník jedné z četných polárních expedic...

Rusové chvíli postáli v tichém zamyšlení...

Ještě mnoho známých, ale i neznámých věcí spatřili v pozoruhodném podmarsovském muzeu, až se dlouhou chůzí a mnoho dojmy unavili. Vydali se tedy na cestu domů, ale ne všichni. Chyběl kuchař, který si díky své všetečnosti pobyl v hlubinách Marsu déle než chtěl.

Mart'ané je vedli k výstupní šachtě nějakou zkratkou. Kdesi na konci chodby se kuchař trochu zdržel za ostatními. Najednou uviděl na stěně asi ve výši hlavy nenápadný kotouč zapuštěný ve zdi, mírně vypouklý na okraji. Kotouč byl rozdělen na díly. Aniž sám věděl proč to dělá, kuchař se kotouče dotkl rukou. Na to se kotouč asi o čtvrt kruhu otočil a kuchař zároveň zaslechl opodál hluk, jako by se pohybovala stěna. Lekl se a utíkal za ostatními, ale daleko se nedostal, chodba byla slepá. Napadlo ho, že se zmýlil, vrátil se a zkusil jinou chodbu. Brzy poznal, že bloudí. Chodba byla neobyčejně dlouhá a klikatá. Dostal strach a začal volat o pomoc. Ale odpovídala mu jen několikanásobná ozvěna. Ještě dobře, že nemusel být po tmě. Když posléze pochopil, že jeho volání je marné, zkusil tlouci do stěn; zněly dutě, důkaz že za nimi jsou ještě nějaké prostory.

Přitiskl ucho ke stěně a zaslechl hukot strojů. Rozeběhl se tedy chodbou tam, odkud hukot přicházel. Konečně se dostal do prostory, kde našel něco v pohybu. Velké koryto asi tři metry široké a metr vysoké ubíhalo někam do nedohledné dálky. Nahlédl do něho a uviděl něco, co se podobalo nakrouhanému zeli. Běžel podle koryta v domnění, že se tak nejspíš dostane k nějakým Mart'anům. Šel tak už půl hodiny, hodinu a stále nic, nikde nebylo živé duše. Bylo jen koryto, které se šinulo za neznámým cílem. Kuchař už cítil únavu a tak vyskočil na koryto a nechal se jím unášet. Minulo několik minut a najednou spadl do ohromné kádě a obsah koryta ho začal zasypávat. Naštěstí se mu podařilo vyškrabat se z kádě na pevnou půdu.

Kuchař se rozhlížel a pak se pokoušel někoho dovolat. Marně. Nakonec ho napadlo vydat se na spodní, opačným směrem se pohybující části koryta zpátky. Prolezl opatrně o patro níž a vyšvihl se na utíkající transportér. Byl tak unavený, že málem usnul. To ho mohlo stát život, kdyby se na opačném konci dostal mezi koryto a nosný válec, určitě by ho to rozmačkalo. Naštěstí však seskočil a došel ke konci pěšky. A zase nic, jen koryto se na mohutném válci otáčelo vzhůru. A nikde ani otvor. Rozhlížel se, až ho konečně upoutala kolmá tyč, procházející patrem. Leskla se, jako by byla stříbrná. Viděl, jak sebou z ničeho nic trhla, povytáhla se o několik metrů vzhůru a po chvíli zas klesala dolů. Konce vidět nebylo, dole mizela tyč v otvoru podlahy, nahoře v nějakém temném komíně vysokého stropu. Kuchař tyč chvíli pozoroval a brzy zjistil, že pohyb tyče se asi v desetivteřinových intervalech opakuje. Dlouho se nerozmýšlel, počítal do devíti a pak křečovitě uchopil tyč a nechal se vytáhnout nahoru. Octl se zase o patro výše, tam, kde byl původně. Tyč ale nekončila, nahoře mizela zase v obdobném komíně, jakým se provlékl nyní. Chtěl právě seskočit, ale to už tyč zase letěla dolů. Počkal deset vteřin, znovu se nechal vytáhnout tyčí vzhůru, seskočil a při následujícím posunu tyče se dostal do dalšího patra. Ale ani zde ještě nenašel východ. Pustil se tedy ještě o patro výš. Tady konečně našel jakousi chodbu. Vanul v ní silný vítr. Pustil se do chodby, ale daleko se nedostal, brzy narazil na jakousi průlinčitou stěnu, která chodbu uzavírala. Stěnou prorážel nějaký plyn. Stěna zřejmě představovala filtr. To tedy vysvětlovalo, kde se v chodbě vzal ten vítr.

Když už kuchař únavou padal, posadil se a uvažoval co počít.

Pak se mu začaly dělat mžítka před očima a najednou omdlel, a když se probudil, cítil, že není sám a něco že se dotýká jeho tváře. Otevřel oči a spatřil těsně vedle sebe Mart'ana; až se zhrozil té černé koule s několika zakroucenými výběžky. Ještě že si včas uvědomil, že od Mart'ana mu žádné nebezpečí hrozit nemůže, jinak by snad to leknutí odstonal. Ostatně, brzy měl kuchař důvod k radosti. Mart'an se totiž rychle odkutáel a po chvíli se objevili dva Mart'ané v lidské podobě a nejkratší cestou vyvedli kuchaře z podzemního labyrintu. Šli s ním přímo proti jedné stěně, v té se otevřel průchod. Za stěnou čekala loďka, která se s nimi okamžitě vznesla. Byl už nejvyšší čas, neboť v kuchařově dýchacím přístroji právě docházel kyslík.

Jen se trochu zotavil, zeptal se na smysl podzemního koryta. Dověděl se, že na začátku dopravníku jsou ohromné řezačky, které na kousky rozřezávají zralé slimáky, koryto pak řízky dopravuje na místo dalšího zpracování.

Kuchařova podmarsovská odysea byla výstrahou i pro ostatní, od té chvíle se při svých procházkách raději drželi pěkně pohromadě.

Jindy zas Rusové navštívili strojnické muzeum, aby se seznámili s tím, jakými cestami se na Marsu vyvíjel nejdůležitější pomocník každé civilizace: stroj. Z počátku se ještě vyznali ve sbírkách samí, jednoduché stroje, kterých se užívá i na Zemi poznali bez obtíží. Ale čím byly stroje složitější, tím byly pro obyvatele jiné planety nepochopitelnější. Stěží poznali obdoby pozemských lodí, vlaků, až se nakonec musili zcela spolehnout na Mart'anův výklad. Ukazoval jim pluhu, mlátičky a jiné hospodářské stroje z prastarých dob. dále pak elektrické stroje, letadla a mnoho jiných zajímavých vynálezů. V muzeu jich byly nekonečné řady.

Ještě zajímavějším vývojem prošel na Marsu konstrukční materiál.

Zpočátku Mart'ané používali hlavně kamene, jako tomu bylo na Zemi. Pak však místo bronzu přešli hned k oceli, která však záhy ustoupila lehčímu a stálejšímu aluminu. Aluminiová doba byla nejdelší. Mart'ané tento kov ovládli dokonale, dovedli mu dát neuvěřitelnou tvrdost a pevnost. Používají vlastně hliníku dosud. I dosavadní jejich stroje obsahují v sobě část aluminia, ale v současných konstrukcích jej směšují ještě s jinými látkami, a materiál ještě zvláštním způsobem upravují, takže je nakonec lehčí než pozemský vzduch. Je totiž pórovitý; póry jsou

vzduchoprázdne a oddělují je stěny jen několik milióntin milimetru silné.

Po prohlídce muzea se Holub zeptal, proč nemají ve sbírkách také nějaké pušky a děla.

Mart'ané odvětili, že takové zbraně na Marsu nikdy nebyly. Nikdy nezneužili inteligence k vzájemnému vraždění. Také si sice prožili boje a války, ale to bylo ještě v nejranějších dobách, kdy jako zbraně sloužily kyje a kamenné sekery. Čím byli Mart'ané duchovně vyspělejší, tím víc si uvědomovali nesmyslnost bratrovraždy. Měli vždy jediného společného nepřítele: nepřítel životního prostředí, zimu, neúrodu. Pro boj s nimi spojili veškeré své síly.

"To u vás nebyla nikdy národní nevraživost?" divil se Maslov.

"Byla mezi jednotlivými kmeny, ale ta se vybíjela jen vzájemným soutěžením, Méně vyspělý kmen se snažil co nejrychleji předstihnout pokročilejší. U nás si vždycky jednotlivé kmeny konkurovaly v boji o existenci. Ale vyspělejší národ nikdy ostatním své zvyky a vymoženosti nevnucoval, jen je jimi inspiroval, pokud byly výhodné, a tím je poháněl k usilovnější práci. Co bylo dobré u jednoho národa, stalo se postupně majetkem všech. Tak se nakonec rozšířil na Marsu jednotný kroj, jednotný stavební sloh, jednotná morálka, jednotný světový názor, jednotný způsob obdělávání půdy, jednotné písmo atakdále. Nejdéle odolávala rozdílnost v dorozumívání, ale i zde začala pronikat jednotná řeč a brzy se stala diplomatickým jazykem všech Mart'anů. A poslední jazykové přehrady zanikly, když se zdokonalily vlnové přístroje a když se zlevnily tak, že si je mohl opatřit každý. Řeč rychle mizela a místo dorozumívání zvukovými vlnami se brzy ujalo dorozumívání na vlnách elektrických, neboť bylo daleko rychlejší a neomezovala je vzdálenost. Dorozumívací značky byly na celém Marsu jednotné, internacionální. Vznikly z písma; to byla velká výhoda, neboť naše písmo bylo odjakživa pojmové, podobné vašim nejstarším hieroglyfům anebo čínským znakům. Mohli je u nás číst všichni bez ohledu na to, jakou kdo mluví řečí. Nakonec řeč vůbec vymizela a tím zmizely také poslední národnostní přehrady."

"Ale co říše, státy?"

"Také jsme je kdysi mívaly. Každý národ měl svůj stát a nejednou bývaly i spory o hranice. Ale ani ty se neřešily násilím, volili jsme rozumnější cestu, založila se mezinárodní smírčí komise, která vždy bedlivě spor vyšetřila a nakonec co nejspravedlivěji rozhodla. Proti rozhodnutí komise nebylo odvolání, neboť rozsudek nebyl nikdy vynesena dřív, dokud nebyla absolutní jistota, že je správný a spravedlivý. Smírčí komisí začalo první splývání národů."

"Zůstaly snad ještě nějaké stopy po bývalé národnostní struktuře?"

"Jen nepatrné. Zachovaly se jen historické názvy z řečí národů, které v těch místech žily. Známe ty názvy, ale vlastně už je ani neužíváme. Nepotřebujeme je. Vždyť víte, že se domlouváme předáváním myšlenek a představ a přitom není třeba pojmů. Pojem nebo jméno nahrazuje představa konkrétního kraje či předmětu."

"Všechny ostatní pozůstatky někdejšího rozdělení zmizely, jako zanikly hranice mezi státy. Už tím, že pro nikoho z nás neexistuje vzdálenost. Každý se ve volné chvíli pohybuje tam, kde se mu líbí, pokud to místo dřív neobsadil někdo jiný. Jinak se každému přiděluje práce podle jeho schopností. A zase každý může pracovat na kterémkoli místě Marsu, buď na povrchu nebo v hlubinách planety."

"A kdo rozděluje práci?"

"My sami. Máme na to jediný zákon: Aby se vždy všechno dělalo co nejsnadněji a nejúčelněji. Rozhodnutí je aktem všech, každý musí přispět svým myšlením. Myšlenky většiny utlumí odlišná mínění menšin a změní jejich názor. Ale někdy i myšlenka menšiny nebo dokonce jednotlivce může ovládnout vůli ostatních, je-li silná pravdou, zatímco odporující myšlenky ostatních jsou jisté, nerozhodné."

**Stěhování**

Meziplanetární loď přistála na severní polokouli Marsu, kde bylo léto, neboť klimatické podmínky marsovského léta se značně podobají pozemským poměrům v přímořských krajích mírných pásů. Ale zima je tuhá. Vodní páry v atmosféře se srazí v sněh, atmosféra se vyčistí a není už s to ani zachycovat teplo zevnějšku, ani zabránit vyzařování tepla z povrchu Marsu. Teplota rychle klesá až na sto stupňů pod nulou, někdy i níž.

V té době se Mart'ané skrývají na svých pracovištích pod povrchem planety nebo se stěhují na jižní polokouli.

Tentokrát s sebou musili vzít i Pozemšťany. Ti byli návrhem Mart'anů dost překvapeni. Pobyt na Marsu totiž před nimi neustále odkrýval tolik nového, že si ani neuvědomovali, jak čas letí. A zima už byla přede dveřmi. Zbytky rostlinstva na lánech zčernaly, obzor se ustavičně halil do podzimmích mlh, které dávaly soumraku fantasticky pestré barvy a kanály se pokryly vrstvou ledu; začalo mrznout. Slunce se ve dne ploužilo stále níž nad obzorem. Anežce se do duše vloudila teskná nálada. Stále víc toužila po domově. Ze zimy měla strach. Zvadlá, odumírající marsovská příroda, i v létě dost chudá, poskytovala jejím očím pramálo potěšení.

To bylo divení a radosti, když se jednoho dne probudila a průhlednou stěnou domu spatřila záplavu svěžích barev! Zmizely černé pahýly zmrzlých rostlin, tentam byl bílý povlak jinovatky! Všude, kam oko pohlédlo, viděla temnou zeleň a nach bujně vegetace. V dále se leskly vodní hladiny, kterých si dřív nikdy nevšimla.

Kde se to tu všechno vzalo?

Až po chvíli si uvědomila, že se ocitli v úplně neznámé krajině. Strmě vycházející slunce napovídalo, že jsou kdesi na jižní polokouli. A byli skutečně, v noci je Mart'ané přestěhovali s celou jejich vilou. Anežku najednou všechna únava přešla, jako by se znovu narodila. Dívali se na všechnu tu krásu nádherného jitra a nemohli se vynadávat.

Do pokoje vešel Mart'an. Přišel se zeptat, jestli si nechtějí udělat výlet, aby si mohli novou krajinu prohlédnout důkladněji. Samozřejmě, že souhlasili, dokonce rádi. Brzy na to vstoupili do průhledné koule, kde už čekali ostatní Rusové.

Koule se vzápětí vznesla do výše. Na první pohled se přesvědčili, že jižní krajiny mají zcela jiný ráz než na severu. Marně hledali přímé kanály, viděli jen nepravidelné komplexy souší, obklopené vodstvem. Břehy se však podobaly kanálům svým charakterem: byly mělké, bahnité, zarostlé kvetoucí vegetací. Tu a tam zase viděli mohutné marsovské stavby, ať už to byly centrály pohybové síly, či ústí k podvrchovým příbytkům a dílnám. Většinu povrchu jižní



polokoule tvořila však vodstva. Jako na Zemi, jen s tím rozdílem, že marsovské oceány nejsou tak rozlehlé, ale členité, prostoupené jen komplexy pevnin. Větší z nich se do vnitrozemí mírně zvyšují, jinak všude převládají roviny, které bývají při jarních povodních třeba i několik dní pod vodou. Ty pak jsou nejúrodnější.

Právě když se Rusové začali obracet zpátky k svým dočasným domovům, přibližovalo se Slunce k zenitu. Tmavomodrá obloha najednou začala na jihu šednout a šedý závoj se nápadně rychle rozšířil po celé obloze. Sotva dorazili do úkrytu, prudce se ochladilo a rozvířená vodstva zbělela. Pro Pozemšťany to bylo neobvyklé, neboť na Zemi vody před bouří naopak tmavnou odrazem tmavých mračen. Ale marsovské mraky jsou značně řidší a na temné modré obloze jsou o mnoho světlejší, a to se projevuje i v odlesku vod.

S oblohy se začal snášet drobný, ale velmi hustý déšť, jenž brzy proměnil širé okolí v nesčetné kaluže.

Po několikadenním pobytu na jižní polokouli poskytl Mars Pozemšťanům dosud nejpřekvapivější podívanou. Jednoho rána bylo celé okolí bílé! Dosud mladé rostlinstvo obalilo jíní, na vodách byl tenký led a na něm se třpytil jemný sněhový poprašek. Byla to kouzelná podívaná, ale nevydržela dlouho. Jen dokud nevystoupilo slunce trochu výš nad obzor, pod jeho paprsky sníh i mráz velice rychle zmizely...

Deště a sněhové vánice jsou na jaře na jižní polokouli častým hostem. Velké množství vod nasycuje atmosféru stále množstvím par a pak stačí sebenepatrnější pokles teploty, aby se páry z atmosféry vysrážely a doslova zaplavily kraj. Někdy klesne teplota pod nulu a pak se pokryje celá jižní polokoule tenkou vrstvou sněhu až ke třicátému stupni jižní šířky.

Krátce ležící sníh a občasné mráz marsovskému rostlinstvu neškodí, alespoň ne těm druhům, které na jižní polokouli vegetují; už dávno se tamním podmínkám přizpůsobily.

Pozemšťané častou změnu počasí vítali jako příjemnou změnu v jinak už dost jednotvárném životě. Při hezkém počasí vyjížděli do přírody, při nepohodě rádi zůstávali doma. Už dávno si našli různé zábavy pro ukrácení dlouhé chvíle.

Cvičili, koupali se nebo pod vedením Maslova, Porfyrova a Holuba studovali. Jejich zásluhou se záhy stali z dělníků téměř učenci, hlavně v oblasti astronomie, fyziky a fyziologie. Jindy jim zase Anežka hrála na klavír. Pořádali dokonce skutečné koncerty, mnohý z mužstva totiž dovedl hrát na nějaký hudební nástroj a pokud ho neměl s sebou, Marťané ho ochotně zhotovili.

Brzy po přestěhování na jižní polokouli se Anežka Porfyrovna objevovala mezi ostatními stále vzácněji a nakonec zůstávala celé dny ve vile sama, oddávajíc se dumám o budoucnosti.

Až jednou se ty dumy proměnily v radost a jasot všech Rusů z výpravy. To když se dověděli, že jich je o jednoho víc. Ano, je to tak, vilou se ozýval křik novorozeňátka. Dostalo jméno Kyrill na počest kmotra Maslova a po otci se jmenovalo Vladimírovič.

Neméně se z dítěte těšili Marťané. Byla to pro ně příležitost nahlédnout do nejhlubších tajů lidského života. Jejich tajně ukryté stroje zaznamenávaly každé hnutí v Porfyrovově rodině do nejmenších podrobností. A nejen stroje, i Marťané sami. Porfyrov vždycky něco tušil a častokrát se pozorně rozhlížel, nepohybuje-li se nablízku Marťan. Ale nemohl vědět, že jeho ostražitost je marná a zbytečná, neboť byt mladých novomanželů byl neustále pln Marťanů, o jejichž přítomnost neměli s Anežkou zdání! Stůl, postel, židle a vůbec cokoli ze zařízení mladé domácnosti mohl být a častokrát také byl Marťan! Ovšem přizpůsobený k svému poslání. Marťané pronikli do tajných prostorů nábytku, nebo lépe nábytek byl vlastně umělým tělem Marťanů, které skrývalo snímače a záznamové přístroje, Marťany ovládané a řízené. Tím obyvatelstvo Marsu ukojilo svou zvědavost; tajemství stvoření nového člověka už pro ně nebylo tajemstvím. Nešlo vlastně o pouhou zvědavost, marsovský výzkum měl vážnější pozadí. Marťanům se znelibil vlastní osud a vzhopili se k ráznému odporu proti němu. Nechtěli vymřít. Proto se chtěli pokusit nalézt způsob umělého množení. A pozorování všech těch chemických a fyziologických dějů, odehrávajících se v nitru člověka, než přivede na svět nového tvora, jim mělo ukázat cestu. Výsledky šetření nedávaly však mnoho naděje. Ukázalo se, že problém je těžší než se zpočátku zdálo a Marťané se předem vzdali, že jej uskuteční v nejbližších deseti tisíci letech. Ale spoléhali na čas a vlastního génia. Co se nepodaří za deset tisíc let, může se podařit za statisíc roků — i to je jen vteřina doby, v níž je jim souzeno vyhnout.

Nový občan byl Rusy přivítán s nadšením. Kdekdo se nabízel za chůvu, zvláště ti, kdo zanechali na vzdálené Zemi rodiny.

A Kyrill Vladimírovič rostl tělesně i duševně, byl největším pánem marsovské kolonie Pozemšťanů a pomalu se už o ničem jiném nemluvalo, než o něm a zase o něm.

Zpátky na Zem

Čas rychle ubíhal a jednoho dne se i na jižní polokouli přiblížil podzim. Tentokrát však tak nespěchali se stěhováním na sever. Ze dvou důvodů. Mráz nevpadne na jižní polokouli tak rychle, neboť spousty vodstva ještě dlouho udržují teplo, nastřádané z léta. Ale hlavním důvodem, proč zůstávali stále ještě na jihu, bylo rozhodnutí o jejich návratu domů, na Zem.

Od chvíle, kdy Marťané Rusům sdělili, že je při nejbližší konjunkci se Země propustí ze zajetí, počítali snad z každý z Pozemšťanů měsíce a dny, které ještě zbývaly do odletu. Byli už na Marsu pomalu rok, tedy dva roky pozemské. Zatím se obě planety vzdálily téměř na 400 miliónů kilometrů a teď se opět přibližovaly k bodu, kde je jejich vzdálenost bezmála sedmkrát menší.

Malý Kyrill Vladimírovič už se začíná stavět na vlastní nohy. Bude mu hnedle rok. Tatínek s ním sedává u okna, a ukazuje mu Phobos, Klouček se dívá, směje se, vyskakuje, ale v tom udiveně hledá zářivý měsíc. Zmizel najednou uprostřed oblohy! Vstoupil totiž do stínu planety, nastalo zatmění, jakých lze z Marsu pozorovat každý den několik. To ještě malý Kyrill nechápal a byl by se asi brzy škaredil, kdyby se náhle stejně nečekaně neobjevil druhý měsíc, Deimos. Vyhoup! se ze stínu Marsu jako bílý vodní pták zpod hladiny, kam se vrhl pro kořist. Za chvíli se znovu objevil i první měsíc a teď pluly večerní oblohou oba, každý jiným směrem: Deimos k západu, Phobos k východu. Zvláště Phobos se

oblohou zrovna žene; má naspěch, musí proletět celou svou dráhu za pouhých sedm a půl hodiny, aby v jediném dnu třikrát vyšel a třikrát zapadl.

Jasný kotouč Phobu je o hodně menší než bledá tvář Měsíce na pozemské obloze, přestože má k povrchu Marsu asi šedesátkrát blíže než Měsíc k Zemi. Jenomže Marsův měsíček představuje koule o průměru asi 10 km. Měsíc je tedy třístakrát větší, Deimos, který obíhá kolem Marsu po vyšší dráze, zdá se ještě menší.

Konečně se přiblížil vytoužený okamžik. Poslední minuty proseděli všichni ve společném salóně. Porfyrovovi se už se svou nediskrétní vilou rozloučili. Najednou se jedna stěna salónu vybořila, Mart'an pokynul, aby vstoupili do vzniklé dutiny a sotva tak učinili, vypukla se za nimi uzavřela a koule se vznesla do výše. Naposledy se podívali na zavodněné kraje, zahalené do chladných mlh, naposledy se podívali fantastické hře slunečních paprsků v mlžných závojích a ještě jednou obdivovali neúnavné rojení Mart'anů kolem jejich charakteristických staveb. A pak už se kvapem blížili k ohromné temné kouli. Téměř nepozorovaně pronikli do jejího nitra a stanuli na vrcholu Kaufmanova piku. Při pohledu na větrný motor a na skupinu stanů jim vyhrkly slzy radosti. Přece jen to byl kus Země...

To ovšem netušili, že mají před sebou pouhé napodobeniny a že skutečný pamírský vrchol i s výbavou jejich astronomické výpravy už dávno doplnily marsovské muzejní sbírky.

Po čtyřech dnech plavby se pod nimi rozprostřela zářivá Země a po nějaké době je marsovská loď posadila na zohavený vrchol hory, takže Kaufmanův pik opět nabyl své původní podoby.

Sotva meziplanetární loď Mart'anů zmizela v nadoblačném prostoru, pospíšil si inženýr Holub k aparátům, aby oznámil světu návrat výpravy a povolal vzducholod', která by je odtud dopravila domů. Ruka se mu zimničtě chvěla, kdykoli stiskl tastr přístroje a pak naslouchal, ozve-li se odpověď některé stanice — ale marně, neozývalo se nic. Jen občas zarachotil zapisovací stroj a na telegrafní pásce se objevila řádka nesrozumitelných značek. Z toho si ale nebylo co vybrat.

Odpověď nepřicházela a neobjevovala se ani vzducholod'. Uložili se tedy ke spánku a doufali, že druhý den bude šťastnější. Ráno se historie opakovala. Volali znovu a znovu, ale odpověď žádná. Prohlédli přístroje. Chyba nikde. Marně hlídali obzor, vzducholod' se stále neobjevovala.

Pak se na chvíli roztrhly mlhy, kalící obzor a najednou viděli ne jednu, ale sta a sta vzducholodí. Míhaly se ve velké dálce až někde nad obzorem severně od nich. Zahlédli je jen na okamžik, vzápětí zase zmizely.

Uplynul další den a nic. Ale ještě se nevzdávali naděje. Večer pozorovali na severu podivné záblesky nad obzorem. Telegrafy se zmateně rozhrčely a musili je nakonec vypnout, aby mohli spát. Nechali ovšem jednoho muže na hlídce, aby dal signál vzducholodi, kdyby se přiblížila.

Den na to se skutečně vzducholod' objevila. Porozuměla jejich signálům a přistála. Rusové však byli náramně překvapení, když ze vzducholodi vystoupili japonští důstojníci. Naštěstí uměli rusky. Ale ještě víc je překvapilo, když se dověděli, proč na jejich volání nikdo neodpovídal. Byla válka. Nakonec se Japonci nad výpravou ustrnuli, nejspíš proto, že v ní byla také dáma a dítě. Vzali je na palubu a vzletli. Margelan přeletěl a vyložili ruské astronomy a jejich mužstvo až poblíž perského Teheránu.

Tam se teprve dověděli podrobnosti. Válčilo se mezi Západem a Východem. Nejprve se střetli Rusové s Čínou o Kašgar, k Číňanům se přidali Japonci, k Rusům se připojily ostatní evropské velmoci. V té době zuřily nejstrašnější boje. Šlo o vypuzení Evropy z Asie. Vzbouřili se i Indové a drželi v šachu Anglii. Rusům zas působily nesnáze jimi porobené národy, kde jako obyčejně zuřily domácí revoluce. Jen Amerika si zachovala neutralitu, nechtěla hasit, co ji nepálilo. Díky moderním nástrojům a vynalézavému géniu lidstva zahynulo v této válce na pět milionů lidí.

A na tuto hroudu rozvaděného světa se vrátili naši cestovatelé. A i kdyby nechtěli, musili si vzpomenout na Mars, kde na věky zavládl rozum a vzájemná láska. Skoro litovali, že radši nezůstali tam.

V této vřavě se nikým nepozorováni protloukali ke Kavkazu. Prostředky si opatřili v Teheránu prodejem části přístrojů. Dopravovali se jak se dalo, někdy vlakem, jindy jen koňským potahem, až konečně jednoho večera stanula rodina Porfyrovova a Maslov u dveří kavkazské vily. Ostatní ztratili cestou. Mnozí z mužstva se vytratil z obavy před válkou, jiní zas spěchali nejkratší cestou domů. Inženýr Holub jako záložní důstojník pospíchal, aby se v Petrohradu přihlásil do armády.

Nelze ani vylíčit napětí, s nímž se Anežka přibližovala k domu svých rodičů. Otevřel jim neznámý sluha. Anežka se rychle ptala na rodinu Fjodorových. Ano, Fjodorovovi tu bydlí, totiž jenom pan Fjodorov. Ale mluvit s ním nemohou, neboť je pomatený. Anežka zůstala, jako když do ní vrazí nůž. Co se proboha stalo s matkou? Sluha nevěděl, nastoupil prý do služby teprve nedávno. Slyšel však, že zemřela...

Anežka v tu ránu omdlela a Maslov takřka v poslední chvíli zachytil malého Kyrilla, jenž vyklouzl z matčiných bezvládných rukou. Zatímco se Porfyrov staral o rodinu, Maslov šel vyhledat stavitele Fjodorova. Našel ho u dalekohledu v kopuli hvězdárny. Pozoroval Mars, jenž právě dostihl konjunktury.

Maslovův vstup roztřásl dalekohled a Fjodorov se mrzutě a nazlobeně otočil. Spatřiv Maslova, překvapeně se zvedl a díval se do Maslovovy tváře, jako když detektiv poznává dlouho hledaného zločince.

"Nejste vy ředitel hvězdárny, pan Maslov?"

"Jsem."

"To asi znáte adjunkta Porfyrova. Nevíte, kde je?"

"Vím."

"Kde je, honem, řekněte mi, kde je?"

"Dole, ve vile, čeká tam na vás a s ním čeká ještě někdo jiný..."

Fjodorov se na něho chvíli nechápavě díval, a pak spěšně sestoupil po schodech do přízemí vily.

Maslov, který ho následoval, stačil zaslechnout už jen poslední Anežčina slova:

"To je můj muž a naše dítě."

"Jen když jste zase s Marsu doma, konečně skončila ta strašná nejistota," prohlásil Fjodorov s rukama na spáncích. Je snad Fjodorov opravdu pomatený? Jak může vědět, že se vrátili s Marsu? Je to jen výplod jeho chorobné fantazie? Ztratila se mu jediná dcera a snad také věděl o jejím vztahu k mladému astronomovi. Víc vědět nemohl. Cožpak si mohl vymyslet pravdu, a nebýt pomatený?

Brzy se rozneslo po okolí, že starému podivínu Fjodorovovi se vrátila ztracená dcera. Nikdo však nevěděl, odkud se měla vrátit. Za několik dnů přišel policejní úředník o vyslechl je. Chtěl vědět, odkud jsou a kde byli. Maslov mu vylíčil jejich únos na Mars a úředník se dal do smíchu. Po chvíli se s nelíbenou útrpností obrátil k Porfyrovovi s žádostí o vysvětlení. Ale dověděl se totéž a totéž mu řekla i Anežka. Úředník jen zakroutil hlavou a odešel. Záhy se po kraji roznesla zpráva, že ve vile žije několik tichých bláznů, kteří o sobě tvrdí, že přišli s Marsu. Ve válce se však na to brzy zapomnělo, lidé teď měli jiné starosti.

A protože se říká "Inter arma silent musae", Maslov do Petrohradu nijak nepospíchal. Vypravil se tam až za několik měsíců a zjistil, že inženýra Holuba zatím poslali na pozorování do ústavu pro choromyslné. Málem dopadl stejně. Až po dvou letech, když se Rusko zas poněkud vzpamatovalo z války, přeslechlo se tu a tam něco o lidech, kteří stanuli na povrchu jiné planety. I noviny o tom psaly. Mars byl v té době zase v opozici a tak byl o věc větší zájem. Maslova i Holuba občas přišel navštívit nějaký reportér, zajeli dokonce za Porfyrovovými na Kavkaz, ale s jejich vyprávěním si nikdo nakonec nevěděl rady. Všechno nasvědčovalo, že mluví pravdu, ale jak o tom přesvědčit čtenáře?!

Copak by to bylo poprvé, kdyby noviny i tentokrát veřejnost oklamaly? Není proto nic divného, že většinou se navrátilcům s Marsu nevěřilo a stíhal je jen posměch. Mezitím nějaké vzducholodi zalétly na vrchol Kaufmanova piku. Všeobecně se vědělo, že má být pádem meteoru úplně zničený. Ale jaký div! Na vrcholu stála veškerá výbava výpravy jako dříve. Nakonec se našlo vysvětlení. Všechno prý zavinili ti, kteří Kaufmanův pik prohlásili za zničený. Nejspíš tam vůbec nebyli a omylem přistáli někde jinde. Jeden zeměpisec dokonce obratem vypočítal kde.

Nikoho nenapadlo, aby se přesvědčil, zda na oně zmýlené hoře stojí dosud památník zmizelé výpravy. A nikdo také nepřemýšlel, jak by mohli Rusové na Kaufmanově piku prožít dva roky bez nejmenšího spojení se světem.

Porfyrov zatím pilně psal. Přípravoval knihu, ve které podrobně vylíčil všechno, co prožil nebo odpozoval během pobytu na Marsu. Kniha šla na dračku, třebaže jí jen málokdo věřil. Pokládala se za dílo "pomateného hvězdáře" a lidé ji četli, jako čtou fantastické romány. Byla to skutečná senzace, tím zajímavější, že ji napsal blázen. Nebylo tedy divu, že se překládala vzápětí do mnoha jazyků, že vycházela v nových vydáních a vynesla svému autorovi statisíce rublů. Ve vile byli všichni zdraví a šťastní, i otec Fjodorov. Už dávno nebyl ani trochu "pomatený". Po nevysvětlitelném zmizení dcery a po únosu výpravy z Kaufmanova piku uvěřil, že je to všechno dílo Mart'anů. Nezajímalo ho, zda je to možné či nemožné, prostě byl o tom přesvědčený.

A teď, když jeho zeť vydělával statisíce rublů, smířil se s astronomií docela. Šťěstí všech kalil jen jediný stín. Úmrtí Anežčiny matky; zemřela záhy po tom, co Anežka zmizela.

Malý Kyrill našťestí jejich společný zármutek nepocítil. Pro otce i matku byl tou nejdražší památkou na jejich meziplanetární výlet. Rostl utěšeně a žil, jako by mu patřil celý Kavkaz.

Až když dorostl, měl se svým neobvyklým rodištěm trápení. Jednou se ho někdo ptal při jakémisi úředním jednání, kde se narodil. Odpověděl pravdivě a s jistou hrdostí, že na Marsu. Odpověděli mu smíchem. A tu se Kyrill začervenál, zvažněl a dlouho s nikým nemluvil. Málem by to už rodičům vytknul jako zločin, který lže i na něm...

Takový už je lidský rozum; jednou lehkomyšlný a jindy tvrdohlavý. Bláznovství a pověsti prohlašuje za historické a světoborné fakty, ale když se někdy někomu přihodí něco skutečně epochálního, přikrývá to hned pláštěm milosrdenství, vydává veliké věci za bezvýznamné maličkosti nebo se prostě nelítostně směje...

(Psáno l. p. 1910)

Suchdolského povídky Rusové na Marsu

Suchdolský napsal svou fantastickou povídku v roce 1910. Je tedy přirozené, že vychází z toho stavu znalosti o technice, vesmíru a vzniku života na Zemi, jaký byl pro onu dobu příznačný. Nemůže nás tedy překvapit, že jeho vize o létajících přístrojích (vzducholod' "Kola") jsou dost zmatené, vždyť letectví bylo v té době skutečně na samém počátku svého vývoje. Stejně tak nás nemůže překvapit ani to, že kosmický let Mart'anů k Zemi a zpět líčí autor velice primitivně, vycházejí ze zcela prosté mechaniky vzájemného působení elektrostatických nábojů. Dobová omezení se objevují všude: například celá éterová teorie — dnes už dávno překonaná — se nám musí jevit jen jako kuriozita, jako okamžitá improvizace vyvolaná rozporností v znalostech o podstatě a skladbě světového prostoru. Vezměme si třeba Suchdolského výklad o elektrickém smyslu Mart'anů. I ten je zcela závislý na tehdejších znalostech elektromagnetického vlnění. Nesmí nás tedy překvapit, že Suchdolský mluví o jiskrové (!) telefonii, jiskrovém (!) fototelegrafu, že líčí anténní systém Mart'anů jako koherer, tedy jako první a primitivní detektor elektromagnetického vlnění, který pracoval velice hrubě s nemodulovanou vlnou, zaznamenáváje jen její existenci. Podobně je nutno chápat i všechny Suchdolského exkurze do vývojových teorií o vzniku a pokračování života na Zemi.

Nicméně to jsou jen nutná a vysvětlitelná omezení daná dobou. Omezení, kterým se dnes nemůžeme vysmívat, ale která nás spíše dojmají. Tak málo se vědělo o světě a tak daleko dolétla lidská fantazie!

Proto jsme při úpravě textu do vlastní poznatkové části knížky vůbec nezasahovali, ponechávající naprostou volnost čtenáři, aby si konfrontoval fakta knížky se svými — mnohdy značně podrobnějšími — znalostmi.

Naše úprava mířila hlavně k jazykové sféře díla, odstraňovali jsme některé zastaralé obraty, zastaralý způsob větné skladby, řazení myšlenek v složitých souvětích. I tak jsme ponechávali některá stará slova, charakteristická pro autorský styl z počátku století. Šlo nám o to, abychom Suchdolského knížku převedli do mluvy, na níž jsou naši čtenáři

zvyklí, a přitom nesetřeli pel a půvab doby, ve které vznikla.